

POTENTISSIMO AC GLORIOSISSIMO IMPERATORI LEOPOLDO PRIMO,
SEMPER AVGVSTO, HVNGARIÆ, BOHEMIÆ, CROATIÆ, SLAVONIÆ,
&C: REGI: ARCHIDVCI AVSTRIÆ. &C:

Frons tranquilla ſedet; generoſus lumina paſcit,
Spiritus; accendit forma benigna genas;
Labra, decus Patrium, Maieſtatemq; verendam,
Præ reliquis Ducibus munera rara, notant.
Deniquè ſi totum Regem Scrutabere formam
Cæſaris, et mentem, dixeris eſſe Iouis.

Humillimè Conſecrat Laurentiq á Churelichz.
Bohemiæ Heroldq. Anno 1658.

Gerhardt Bouttats ſculp: Viennæ

PIETAS VICTRIX,
SIVE
FLAVIUS CONSTANTINUS MAGNUS,
DE
MAXENTIO TYRANNO VICTOR:

ACTA VIENNÆ
LUDIS CÆSAREIS
AUGUSTISSIMO
ROMANOR: IMPERATORI,
HUNGARIÆ BOHEMIÆQUE
REGI
LEOPOLDO,
A
STUDIOSA JUVENTUTE CÆSAREI
ET ACADEMICI COLLEGII
SOCIETATIS JESU,
MENSE FEBRVARIO, DIE
ANNO M.DC.LIX.

VIENNÆ AUSTRIÆ,
In Officina Typographica Matthæi Coſmerovij, Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Typogr.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/pietasvictrixsiv00avan

ARGVMENTVM.

Facilè Coronas occupat, qui ſua per arma DEVM circumfert. Prima enim proferendi Imperia lex & Ars eſt, proferre Pietatem. Romæ tranquillitatem turbabat Maxentius, & Flavium Conſtantinum Conſtantini Pij Filium relicti ſibi à Parente Imperij aditu prohibebat: Senatum vero Vrbis Conſtantino faventem, ac potiſſimum Chriſtianos non jam metu magis, quàm clade premebat; & promiſcuis innocentum cædibus fora omnia funeſtabat. Sed & inſanæ ambitionis, & crudelis tyrannidis exitus ſemper eſt funeſtus. Paratur enim lapſui graviori, qui per nefas aſcendit ſublimiùs; & cædem ſui provocat, qui per innocentûm jugulos graſſatur. Impulſus ergo cœleſti monitu Flavius Conſtantinus, ac Romani Senatus precibus invocatus, trinâ per Italiam victoriâ metuendus numeroſum exercitum Romæ applicat. Interim Maxentius Dymantis Magi fraudibus occupatus caſtra ad Tyberim locat; pontem ligneum flumini imponit in decipulam Conſtantino, ſibi veriùs in ruinam. Ita fraus innocentem præterit, & toto impetu in Authorem redit. Confligit cum Conſtantino Maxentius: Sed, ut Tyranni ſolent, infeliciter. In ſumma rerum confuſione pontem Milvium in refugium petit, quem paraverat Imperatori in interitum. Vt Perillum Taurus, ſic Tyrannum ſuus pons excepit. Ruunt ſubſtructiones; ipſe Tyberi involvitur, & aquis ambitionis & tyrannidis ſuæ calorem extinguit. Mox Fl. Conſtantini Filij, Julius Flav. Criſpus & Conſtantinus Junior urbem quà terrâ, quà flumine invadunt, & occupant. Subactâ Urbe triumphat Imperator plaudente Roma; moxq; indictis Chriſtianis ritibus & Crucis honoribus (cum jam antea Criſpum majorem natu filium Cæſarem ac Imperij Conſortem dixiſſet) Conſtantinum quoq; Juniorem poſcente Roma ad ſceptra evexit. Sic ubi Pietas Imperatores proſequitur, per ipſa Coronarum pericula ad novas Coronas feliciter eluctantur. Vide Nicephorum.

CONSTANTINUS MAGNUS DE MAXENTIO VICTOR.

PROLUDIUM.

PRovidentia Divina evocat ad Imperij Solium Pietatem. Opponit ſe Impietas. Evincit tamen illa adjuta Conſilio & Induſtria. Ringitur Impietas, & ſuo tandem furore laſſata ſuccumbit.

Providentia. Pietas. Conſilium. Induſtria. Impietas. Furor. Ambitio.

Providentia. QVæ bella fervent? quis calor mentis graves (Ex machina cœleſti alloquitur pugnãtes.)
Exercet iras? Ponite armorum minas.
Sic jubeo Providentia. *Pietas.* O magni potens
Miniſtra cœli; vereor Auguſtum jubar,
Numenq; adoro. Pauca, ſi pateris, loquar.
Providentia. Loquere. Tonantem ſemper affari licet.
Pietas. Tu mihi coronas Imperî & frontis decus
Olim dediſti: tu mihi Auguſtum latus
Oſtro induiſti. *Provid.* Sic DEVS juſſit; piam
› Frontem tiarâ cingere. Hac ſola baſi
› Stant firma Regna. *Pietas.* Sceptra ſed noſtrâ manu
Rapere laborant impij. *Provid.* Fruſtra. Impio
› Sceptro Tonantis rigidus incumbit furor.
Pietas. Inſtant, minantur. *Provid.* Arma CONSILIO excipe,
› INDVSTRIâq; vulnera. Impietas ſuæ
› Studet ruinæ: cupidus Imperij tumor
› Suo laborat lapſui. Nunquam ſtetit
› Sine pietate firma Regnorum ſalus.
Pietas. Steti, Tonantis hactenus juſſu: at ſteti
› Inter pavores. *Provid.* Iſta conjungit DEVS,
› Regnum & timores. Qui tamen nixus DEO eſt,
› Timenda vincet. Impeti Solium poteſt

Pietatis,

" Pietatis, at non excuti. Rupem ferit,
Tua Sceptra quiſquis impetit. Stabis, veni;
Inſcende Solium. *Impiet.* Tune? tu regni notas?
Furor. Tu purpuram? *Ambit.* Tu frontis auguſtæ jubar?
Imp.Fur.Amb. Tu jura populis? jura tu mundo dabis?
Provid: " Illuc reſidunt Sceptra, ubi pietas calet.
Impiet: Ambitio, lenta deſides? friges Furor?
Imp.Fur.Amb. Non, non tenebis Sceptra, non rapies decus
" Frontis, tiaram. *Conſilium.* Non bene Ambitio, aut Furor
" Imperia quærunt. *Induſt.* Non bene Impietas. *Provid.* Pios
" Juſtosq; mundo præficit Reges DEVS.
Impiet: Juſtos, Piosq; deprimam. *Furor. Ambit.* Inſcendat tumor
Regale ſolium; ſolia non ſemel manus
Evertit iſta. *Provid.* Solia ſed rurſus manus
Eduxit iſta. *Imp. Fur. Amb.* In ultimum barathrum trahã,
Quodcunq; noſtrum verticem ſupra eminet.
Piet: Vano furore ringeris. *Impiet.* Ludis? *Piet.* Loco
" Stant Regna tuto, quæ tegit cœli manus.
Ambit: Ambitio Regna rapiet. *Furor.* Evertet Furor.
Piet: Pridem didicimus impetum Invidiæ pati;
" Sed non timere. *Pro. Con. Ind,* Prima lex regni eſt; pati
" Scire invidentes. *Imp.* Ruite. *Fur. Amb.* Iam ſummo tremit
Superba ſolio. *Prou.* Mens tamen conſtat ſibi
Immota ſemper. *Impe.* Pergite, accenſum rapit
" Quò pectus ira. *Pro. Conſ, Ind.* Caſſus eventus rei eſt,
" Quam peragit ira. *Imp.* Ruite. *Conſ. Ind.* Iactari poteſt,
" Quem fulcit æther; ruere ſed nunquam poteſt.
" Fruſtra laboras. *Prou.* Hoc habet demens furor,
" Seipſum furendo conficit. *Imp. Fur. Amb.* Laſſæ negant
Obſequia vires: feſſus occumbit furor.
Conſ: Ind: " Hæc ſequitur iram pœna: dum caſum alteri
" Parat, ipſa ſeſe conficit. *Prou.* Verum eſt nimis:
" Nunquam ſecundos ira ſucceſſus habet.
Piet: " Verum eſt: favorem Numinis Pietas habet.
Omnes. " Verum eſt: favorem Numinis Pietas habet.
Provid: Hæc regna fulcit; hæc perennantes trahit
Diadema in annos. O, quibus Numen dedit
Præeſſe populis, diſcite Auguſtum hac baſi
" Fundare ſolium. Tuta regnorum eſt ſalus,
" Felixq; populus, ſceptra cum Pietas regit.

 ACTVS

ACTVS I.

SCENA I.

OBijcitur in ſomno Conſtantino Imperatori triumphus, quem victor Romæ acturus eſt. Apparent ei SS. Petrus & Paulus Romæ Præſides, & victoriam de Maxentio pollicentur.

SS. Petrus & Paulus. Conſtantinus.
Chorus Cœlitum.

Conſtantin: LUdimur? an umbra, Cœlitum juſſu, meis
Præludit armis? Vidimus longo ordine
Patrum ſenatum, Civium undantes globos,
Populiq; nubem, plauſibus noſtri orbitam
Currûs legentem. Vidimus feſtâ domos
Luce radiantes, undiq; ardentes polos
Volante flamma; quaq; Romanis patet
Arena ludis, gemmeos currus agi;
Humeriſq; memet militum excelſum foro
Siſti Quirino: flectere ad noſtros pedes
Subacta Romæ capita, magnanimos Duces,
Stratoſq; faſces Conſulum, Romæ novum
Caput vereri. Ludit? an votis Devs
› Ventura ſignat? Dubia Gradivi alea eſt,
› Et ſæpe palmam ſpondet, & ſæpe eripit.
Sed honeſta belli cauſa, qua Martem traho
Dubitare prohibet. Non ego Regni ambitus
› Proferre ſitio; non ſuperbificâ manu
› Premere innocentes. Publicum ſervum dies
› Me fecit idem, Cæſarem qui me dedit
› Poſt fata Patris. Fine non iſto eſt manus
› Armanda ferro Cæſari, alienum ut ſuæ
› Siti cruorem victimet. Quando boni
› Neceſſitates publici ferrum exigunt;
› Tunc exerendum eſt. Cæterùm melius teget
› Vagina chalybem. Cauſa, quâ Romam peto

Pericli-


P. P. Van Mildert delineauit
IacoBus Bruÿnel sculpsit

Periclitantis urbis infelix ſtatus
Neceſſitaſq; Civium eſt, quorum caput
Crudelitatis pondere Tyrannus gravat.
› In hoc præeſſe Cæſarem Imperio decet,
› Ut proſit idem. Quiſquis ad clavum ſedet,
› Felicitatis norma, collega eſt Dei
› Mundum regentis. Jlle communi bono
Intentus, aſtra variat; at nunquam tamen
Vel in triſulca dexteram tela exerit,
Vel per Cometas orbis exitium parat;
Niſi cum ruina publici expoſcit boni.
Si cauſa Cœlo diſplicet, nil hic moror:
Paratus arma ponere, & Martis grave
Exuere pondus. Cauſa ſi noſtri Deo
Belli probatur; nulla me tragicis aget
› Fortuna giris. Quidquid annutu Devs
› Probat, ſecundo ſemper eventu beat.
Et iſta fortè ſomnij ſcena eſt Dei
Probantis index. At quis illuſtri fragor
E nube tonuit? Sidera abſcedunt; ſenex — *Chorus in nube penſilis.*
Hinc clave geminâ dexteram armatus ſubit,
Hinc alter enſe gravior in ſcenam venit.

Chorus Cœlit. Devs eſt juſtus. Cæſar in iſto
› Signo vinces. Nullum nimium
› Adverſa diu fortuna premit.
› Sunt ſua ſceleri tela parata,
› Ultrice Dei jactanda manu;
› Proſpera quamvis crimen initia
› Habeat, nunquam fine beato
› Terminat auſus. Devs eſt juſtus.
Cæſar in iſto ſigno vinces.
› Licet innocuos graviore polus
› Verberet ictu: at nunquam perimit.
› Dextra paterna eſt, quâ caſtigat
Hactenus ivit ſcelus impunè:
Nunc ſuprema eſt hora Tyranni.
› Cæſar in iſto ſigno vinces.
› Devs eſt juſtus. *Semich.* Devs eſt mitis.
› Quidquid acerbat fortuna malis,
› Devs extergit meliore bono.

Oppreſſa

Oppreſſa jugo Roma Tyranni
Sua fata gravi gemitu flevit,
Nunc ridebit. Cæſar in iſto
Signo vinces. *Semich. 2.* Devs eſt juſtus.
Chorus. ’ Brevis eſt ſemper vita Tyranno.
Deus eſt mitis, Devs eſt juſtus.
Juſtus iniquis, mitiſq; probis.
Cæſar in iſto ſigno vinces.
S. Petrus. ’ Juſto, Pioq; Cæſari ſemper bona
’ Impendit aſtra Numen, & cauſam fovet.
Advertit æther, quanta te Sacri tenet
Sitis adeundi laticis, & veri Dei
Ardor colendi, quantus inſedit fibris
Amor tuorum; quando *Conſilio* probis
Induſtriâq; ſubvenis; & jam tuis
Pronus beatum rebus eventum parat.
Tecum aſtra pugnant. Tela jam ſtrident minis
Bibuntq; cædem, quam procelloſo impetu
’ Ferant Tyranno. Nullus eſt fruſtra pius;
’ Quando Pietati pugnat, & vincit Devs.
S. Paulus. ’ Non ſi rubente ſuſtinet fulmen manu
’ Deus, ſceleſtos præterit. Quando tacet,
’ Gravior in ictum proſilit. Inultum ſcelus
’ Pars magna pœnæ eſt. Hactenus ſceleri moram
Indulſit æther. Hora Maxenti tibi
Fatalis hodie eſt. Occides, & quam ſtruis
’ Fraudem, ſubibis ipſe. In authorem doli
’ Plerumq; recidunt. Vindicem attollit Devs
’ In ſcelera dextram, quando ſe ſcelera erigunt.
Documenta Romæ ſera, Maxenti, dabis.
’ Quiſquis rebellat Numini, & gentem premit
’ Deo dicatam, ſtare non poterit diu.
Hinc hoſte fuſo, Flaviæ gentis decus,
Tenebis urbem victor, & longo trahes
Populum triumpho; poſtq; tranquillæ dies
Pacis renatos, gloriâ atq; annis gravis
Cæſar videbis Cæſares natos tuos.
’ Sanguis piorum Principum nunquam interit.
S. Petrus. Proſequere bella. Palma jam campum tenet
In tua reclinis arma. Sic Numen jubet.

Ego

Ego Petrus urbis Præſes, in terris DEI
Legatus olim, divido tecum mei
Populi tuendi ſtudia. Tu bellis tege,
Ego tuebor arma. *S. Paul.* Quà Martem feres,
Hâc iſte rumpet enſis ad palmas viam.
Sequere inchoata, Numen in laurum venit.

Chorus. Accipe. Totas Superûm curas
Hac arte trahes in tua bella. — **Porrigit Labarum**
› Qui ſibi pronum cœli ſtudium
› Facilemque Deum poſcit; in arma
› Nunquam rigeat, niſi ubi Pietas
› Soboles cœli, vel Iuſtitiæ
› Regula poſcit. Quem bona fulcit
› Cauſa, benignum Victor in arma
› Lauroſque Deum ſemper habebit.

Conſtant. Agnoſcò magnum Numen, in cuius Sacra
Radiata cœli luce, mens pridem æſtuat.
Equidem piatum fronte luſtrali caput
Nondum innocentes ambiunt cœli nives:
Lux tamen oborta pectori hunc unum mihi
Deum fatetur. Jupiter, non eſt Deus,
Non Mars cruoris avidus, aut lucis parens
Phœbus diurnæ. Larva ſi nuper mihi
Eſt thure multo culta; meliorem Deus
Afflavit animum. Sic ubi raptos videt
Errore currus, tramitem in rectum trahit
Curſor jugales. Huic ego poſthac genu
Lunabo ſoli, vaſta cœlorum cui
Machina laborat; thure quem ſacro Deum
Gens Chriſtiana poſcit, & Chriſtum vocat.
Supereſt pianda rore luſtrali lues,
Quæ ſedit animo. Differo id, dum ſe dies
› A Gange melior exerat. Quamvis mora
› Plerumque noceat, quando iam præſens bonum eſt:
› Differre tamen & profuit, quando bonum
› Dilatione creſcit. Exſurget dies
Poſt inquieta prælia & Martis vices,
Qui Chriſtianum Cæſarem agnoſcet. Deus
Qui vota pectori ingeris, tu idem faue.
Exſul Sacerdos adſit, Antiſtes Myræ.

SCENA II.

SOmniat Tyrannus Maxentius, ſe populum Iſraël ſicco pede mare rubrum tranſeuntem videre; & Pharaonem ſubmergi. Umbra Pharaonis eum ad everſionem populi Dei hortatur.

Angelus in columna ignis. Moſes. Vmbra Pharaonis. Excubitor. Dæmon.

Moſes. Ferociente ſequitur armorum ſono
Pedem Tyrannus. Perge, quà pergis, Deo
Dilecta turba. Numen, aſſuetum tuis
Servire votis, ultimo in caſu dabit
Sui favoris ſpecimen. Hàc mecum gradum
Per fracta regna Nerei. Undantis vada
Audite pelagi Numinis vocem: Thetis
Revoluta cæde. Ceſſit. En ſemper tuis
Votis ſecundum Numen affulget. Deum
› Fruſtra invocavit nemo. Repreſſas mare
Stupefecit undas, datque per medios ſinus
Obire ſiccum tramitem nullo obice
Suſpenſa Tethys. Pergite, faventis Dei
Numen ſequamur. *Angel.* Fidite, faventis Dei
› Non fallit omen. Arma fugientes premunt:
› Ne metue. Sequitur ultor à tergo Deus
› Minas Tyranni. Laneo Nemeſis pede
› Semper ſceleſtos urget. *Vmb. Phar.* Hac greſſum tulit
Stupente pelago. Miles hac urge gradum,
Angelus. › Quicunq; bella Numini audaci gerit — In columna ignis.
› Manu, peribit. Ite. non eadem impij
Pijq; ſors eſt. Iſte ſpumantes pede
Sicco per undas tranſmeat: vos fluctibus
Involvet ultor Nereus. Tempus monet
Coite fluctus. *Omn.* Heu! *Ang.* Tyrannorum Devs
› Sic penſat auſus impios: ſic ſe probat
› Vindicta ſceleri. Nemo felici gerit
› In aſtra bellum Marte. ſtat ſemper pijs
› Studioſus æther. Quiſquis audaci in probos
› Æſtu ferocit, has ſui tandem dabit
› Pœnas furoris. Impijs Numen breve

Conceſſit

› Conceſſit ævum. Scelere cùm juſtos premunt,
› In ſua Tonantem crimina ultorem trahunt.
Vmb. Phar: Quis me profundo protrahit Averni lacu
Vivas in auras? in quod exemplum nocens
Tranſcribor Umbra? Peius eſt aliquid ſtyge
Ardente ſemper? Num parum videor miſer,
Quòd triſtis Acheron ſulphure involvit caput,
Piceoq; jactat vortice! Heu! vivas domos
Pudet videre; quiq; jucundus patet
Alijs Olympus, gravior eſt Orco mihi,
Totoq; Averno, Namq; quæcunq; obviat
Luminibus aura, ſceleris antiqui notas
Obtrudit animo; meq; Pharonem mihi
Reumq; Judicemq; demonſtrat. Poli
Hic magnus oculus vidit; hæ mundi faces,
Hæc aſtra noſtri conſcia furoris, grave
Teſtata facinus, memet objectant mihi.
Dæmon. Etiamne lento ſegnis abſiſtis gradu,
Solemq; metuis? Perge deteſtabilis
Vmbra, & penates Romulos furijs age:
Perge architecte criminum, Regum probrum,
Tonantis oſor, carnifex populi Deo
Quondam redempti. Perge crudelem tuis
Flammis Tyrannum cingere, & totâ ſtyge
Maxentium inflammare. Quo trepidus gradum
Laniſta vertis? *Vmb: Phar:* Ditis ad vivos rogos,
Ad operta flammis ſtagna ſulphureis; dies
Vbi procul omnis exulat, & umbræ vetant
Lucere flammas; ad meas pœnas feror.
Acheron mihi debetur. O quiſquis cavâ
Sub valle trepidus ſemper inſtantis times
Montis ruinam; quiſquis exeſo jecur
Pectore renaſcens vulturi in dapem exhibes,
Quiſquis ſtrepentes flammeæ curſus rotæ
Semiuſtus horres, quiſquis in vivam Leæ
Paratus eſcam membra laniari doles
Refecta ſæpe; veſtra ſupplicia & graves
Amate pœnas. Gravior aſſuetâ mihi
Lux iſta pœnâ eſt. Fugio, nec fugio ſatis
Superos minantes. *Dæm-* Ante furiali face

Stringenda Roma eſt. Stagnet inſontûm prius
Cruore terra: totus Auguſti furor
InChriſtianos ardeat. *Vmb.Phar.* Sat ſum nocens,
Sat aſtra ſcelere pollui, inviſus Deo,
Exoſus orbi. Cernis, ut pontus reum,
Omniſq; Juda accuſat, & rurſus mare
Capiti minatur? Quid jubes ultra? *Dæm.* Tui
Maxentium uri ſceleris exemplo. *Vmb. Phar.* Devm,
Qui ſcelera fieri prohibet, & facta expiat
Graviore pœna, teſtor, in noxam hanc habes
Inobſequentem. Nolo quod tantas trahit
Pœnas patratum: nolo, quod factum ſemel
Semper piatur. Stabo, & arcebo ſcelus,
Quod crude mandas. Sapiat exemplo meo,
Quicunq; gentem Numini acceptam premit.
› Qui vult perire, perimat inſontes, premi
› Quos aſtra prohibent. Prima pereundi hæc via eſt,
› Probis nocere. *Dæm* Contumax, noſtris negas
Parere juſſis? *Vmb. Phar.* Quid venenatos ferus
Minaris angues? *Dæm.* Verba quod nequeunt, gravis
Senſus doloris impetrat. *Vmb. Phar.* Juſta impera.
Dæmon. Sint juſta, ſint injuſta; materies tuæ
Sunt digna culpæ. *Vmb. Phar.* Digna materies meæ
› Sunt illa pœnæ. *Dæm.* Pœna poſt culpam venit.
› Serò timetur illa, cum crimen placet.
Vmb. Phar. › Semper timenda eſt pœna, quæ ſemper tonat.
Dæmon. › Fruſtra timentur damna, quæ toto pati
Ævo eſt neceſſe. Quod grave eſt, vetus eſt ſcelus.
O vilis Umbra! perge, quò Phlegeton jubet,
Novumq; veteri ſcelere Pharaonem indue.
Vmb. Phar. Quis mihi per imos viſcerum ardentûm ſinus,
Inſerpit ardor? quæ reluctantem rapit
In arma dextram flamma? ſum rurſus meus
Sum Pharao, ſobolis Iſaci excidium, latro
Inviſus aſtris, grande ſupplicium probis.
Sum Pharao, vetere rurſus exemplo novis
Sorbendus undis. *Dæm.* Talis Auſonij ſubi
Animum Tyranni. *Vmb. Phar.* Fiat, hoc fiat nefas,
Quod horret Orcus, quod ſuperfuſis mare
Sepelivit undis, quod procelloſo bibet

Furore

Furore Tiberis; quodq́;, ſi vivus forem,
Ipſe expaverem. Fiat ingentis mali
Trahax catena. Tibrim & Erythreum mare
Uno recludam in alveo. Hic poſt tot neces,
Poſt innocentûm funera, & multas meo
Datas furori victimas, poſt Imperî
Malè arrogata ſceptra, poſt ſparſam pio
Cruore terram, mergar in ſtygem ultimam.
Dæmon. Sic ſic eatur. *Vmb. Phar.* Surge, quid torpes probrum
Vile imperantûm? Sceptra Pallentûm tremunt,
Delubra nutant Numinum, antiquis cadit
Jupiter ab aris, Roma Chriſtiadûm Deo
Procidua lunat poplitem, fumant novis
Altaria ſacris, vertici extremum tuo
Fatum minatur; Tibris agglomerat ſuas
In funus undas: ſurge, quid lentus ſtupes?
Hunc bibe cruente ſanguinis puri ſcyphum. *Porrigit ſchyphũ.*
Hoc ferve ab igne. Jam novo fervet novus *Facem apprimit.*
Pharao calore. Redde me turbo meis. *Excedit.*
Maxentius. Huc arma miles, arma & ultorem manu *In ſomno loquitur.*
Stringite furorem: congerat cædes chalybs,
Fœdentur aſtra ſanguine, reorum natet
Cruore tellus. Prodimur! noſtro tumens *Intrat Excubit.*
Incumbit hoſtis funeri. An ludit ſopor *Evigilat.*
Timidum per umbras? an vigil vidi mei
Scenam pavoris? Nullus hic noſtro adſtitit
Lateri inimicus? *Excub.* Nullus. *Max.* At cur huc pedem
Armatus infers? *Excub.* Pareo vocanti. *Max.* Mihi?
Excub. Tibi *Maxen.* Nec ullus viſus eſt? *Excub.* Nullus. *Max.* Sopor
Infaſcinavit lumina. Excubijs ſuum
Armata turba Cæſarem tenuit? *Excub.* Tenet.
Maxentius. Quieta? *Excub.* Solus Cæſar inſolitâ fremens
Voce inquietat. *Max.* Nullus armorum fragor
Auditus uſquam. *Exc.* Nullus. *Max.* Inſuetus tamen
Mihi fragor aures perculit. *Excub.* Timidi fuit
Imago ſomni. *Maxen.* Somnium tuum argue
Infide miles Cæſari. *Excub.* Vigiles poli
Conteſtor ignes, quæq́; taciturno fluunt
Sidera rotatu, nullus oppreſſit ſopor
Oculos vel artus. *Maxen.* Quanta jam noctis rotæ

 Egêre

Egêre ſpacia? *Excub.* Quarta jam ſonuit tuba.
Maxentius. Hæc hora furva ſomnia, & triſtes agit
Animos per vmbras. Ubi ſopor ſenſus ligat,
Non ſemper animus dormit. In ſomnis Dij
› Aliquando vera nunciant. Quod nos leve
› Quandoq; phaſma credimus, fati eſt opus
› Ad nos loquentis. Cum ſoporatam dies
Depulerit umbram, Maximum noſtris jube
› Adeſſe curis. Grande ſupplicium eſt metus,
Premitq; mentem acerbiùs, quando ſinu
› Clauſo tenetur: & tamen timeant licet
› Reges, timorem prodere Auguſti ſtatus
› Prohibet honoris! Iſte fortunæ tenor
› Noſtræ eſt; malis pene opprimi; & nullum tamen
› Reperire tantis poſſe remedium malis.

SCENA III.

COnſtantinus S. Nicolao Myræ Antiſtiti, tunc in Italia exulanti viſum exponit, ab eoq; quæ ſit Angelorum natura & vis, quæ gratiæ edocetur, ac certam victoriæ ſpem accipit.

Conſtantinus. S. Nicolaus.

Conſtantin. VErende Præſul, cujus in curas dedit
Momenta terræ Numen, & Patris vices
Obire juſſit: Cœlitum jam me favor
In bella firmat; totus in noſtrum polus
Martem laborat, ſpemq; palmarum facit.
S. Nicolaus. Ante ipſa bella, Cæſar, eventum tenes,
› Si firmat æther arma. Succeſſu nequit
› Mars inſecundo cadere, quem nutu ſuo
› DEVS probavit. Jlle bellorum vices
› Unus gubernat. Cæterum ambiguis volat
› Victoria alis. Fulget, adſpirat, venit;
› Nutatq; rurſus, rurſus exſpirat; cadit,
› Fugitq; rurſus. Mobilis palmæ DEVS
› Firmat volatus. Jllius nutu omina
› Belli feruntur. Fide: nil vane DEVS
Promittit unquam. *Conſtant.* Siderum niſi me fides
Fallit, ſecundùm Martis eventum manu
Victrice prendo, meq; famulari ſequens

Fortuna

Fortuna paſſu, vindicem Romæ gravi
Parat Triumpho. Noctis ubi juri dies
Ceſſit peracta, ſeq; per ſudum faces
Egêre Olympum, viſa per ſomnum mihi
Species triumphi: viſus ad noſtros pedes
Jacere pronus Civis; auditus canor
Plaudentis æris. Deînde, ubi exterſis ſopor
Abſceſſit oculis, geminus aſpectu gravis
Vir ante vultus conſtitit, faſſus Deum
Noſtris favere prælijs: Circùm cohors
Fusâ Geniorum luce radiantem Crucem
Suſpendit inter ſidera, & ſuavi ſono,
Hoc vince Cæſar, inquit, *in ſigno*. Sonum
Spes certa ſequitur; iamque non dubio urgeo
Ardore Martem. *S. Nicol.* Sequeris inſtantem Deum.
Sic ille, quando pectus heroum viri
In pulchra laudum merita magnarum vocat,
Famulas cohortes Cœlitum auguſto induit
Corporis amictu; quodque decreto iubet
Agi, per iſtos nunciat. Non his tamen
Natura corpus finxit, aut morti dedit
Damnata membra. Spiritus puri, gravi
Non ambiuntur ſarcinâ. Lunæ globum
Soliſque ſupra, ſiderum curſus ſupra
Solium Tonantis ambiunt, ſeque ubere
Paſcunt voluptâ ſemper, & toto Deo
Læti fruuntur: quoque conceptum magis
Spirant amorem, hoc æſtuant flammæ magis.
At tota quamvis merſa delicijs natet
Mens æviternis, rebus humanis tamen
Intenta ſervit. Quiſquis humanos venit
Infans in artus, Cœlitem vitæ cliens
Habet Patronum. *Conſt.* Et improbi? *S. Nic.* Nulli negat
Auxilia cœlum. *Conſt.* At quantus interitu cadit
Turbo populorum? *S. Nic.* Nempe, qui duri nimis
Turpi rogantem gratiam vitant fugâ,
Opemque renuunt. Gratia Tonantis genus,
Neceſſitatis neſcia, invitos monet,
Sponte occupantes incitat, recti viâ
Exorbitantes molliùs rurſum trahit;

Nec

Nec cogit ullum. Liberos nobis Deus
Donavit animos. *Conſt.* Cogere at poteſt tamen?
S. Nicolaus. Sed nolle ſtatuit. Liberum obſequium petit:
Odit coactum. *Conſtan.* Quidquid invitus facit,
› Nil promeretur? *S. Nicol.* Perdit obſequij modum
› Quidquid coactum eſt. Sponte, qui perijt, perît;
Cùm poſſet idem ſceleris immunis ſacrum
Servare pectus. *Conſt.* Sæpe ſed mentem impetus
Gravis fatigat. *S. Nic.* Impetus nullus tamen
Evertet animum, liberè victas manus
Niſi porrigamus. *Conſt.* Improbis ergo favet,
› Probiſque Numen? *S.Nico.* Nemini Solem negat,
› Seu purus ille mente ſit, ſeu ſit nocens.
› Spectare lucem quilibet tutò poteſt:
› Spectare ſi quis nolit, aut ſponte abditis
› Se claudat umbris; ille non ſolem arguat
› Sibi negatum, ſcelere ſed damnet ſuo
Animum obſtinatum. Namque aberrantem monet,
Invitat, urget Genius, & blando allicit
Sermone pectus. *Conſt.* Unde conſimiles trahunt
Hominibus artus Cœlites, cùm ſe exhibent
Aptos videri? *S. Nico.* Siderum puras nives
Floremque denſant. Inde juvenilis decor
In frontem & ora ducitur. *Conſt.* Quantus vigor
Firmat lacertos. *S. Nicol.* Major humano. Dedit
Exempla Nilus, quando depoſitas ſenes
Flevêre proles. Nempe ſe nitidis agens
Genius in armis ſuſtulit primas Patrum
Spes per Canopum. Cecidit innumerus chorus
Ferro reciſus. Vnicus tantum Dei
Potuit Ephœbus. Caſtra Sennacherib tibi
Revoca Imperator. Jlle ſpe vanâ ſibi
Solymam ruentem fingit, & fauſtæ vocat
Sinus Idumes: robur invictum feris
Indurat armis; ſigna per campos trahit
› Infeſta Martis. Scelera ſed rarò exitus
› Habent petitos. Quando jam in curſu rota
› Felicitatis eminus ſpectat jubar,
› Devs curules frangit. Incubuit polo
Nox atra. Solymæ funera, & triſtem exitum
Miles canebat: ecce per jugulos manus

Igno-

Ignota ferro ſævit; & quaquà volat,
Cumulat acervos funerum: truncus jacet
Per ampla miles ſpacia; bellator tamen
Qui ſtrage campum replet, occultus latet.
Vix nocte pulsâ micuit Auroræ jubar,
Vnus, ſuorum à funere ſuperſtes, videt
Sennacherib altâ clade ſublatum decus
Roburq; Sceptri: corripit mentem timor,
Trepiduſque poſito Marte ſe vertit fugæ.
" Sic tumida Victor colla detruncat Deus.
Et nunc Tyrannus urbe ſe jactat ferox.
" Sed brevia ſceleri tempora indulget polus.
Stragem minatur Civibus, & urbi facem.
" At comminari & vincere, haud diſtant parum.
" Etiam minari fœminæ poſſunt. Viri
" Non ſemper æquè vincere. Facile eſt DEO
" Conſilia tumidi evertere, & tenui manu
" Grandem Tyrannum ſternere, ac gemitu jocos,
" Laurum cupreſſo vertere, triumphos nece.
Eſt aliquod aſtris Numen, in cujus cadet
Enſem Tyrannus. Tuque non dubius manum
Vrge Imperator: Auſpice Tonante erues,
Quodcunq; Romæ gliſcit exitio malum.
Per te redemptus Romulæ genti DEUS
Solito coletur thure, & antiquus vigor
Reſtituet aras Cœlitum: per te fides
Reddita Quirinis ſaxeos orbis Deos
Proruet, & orbem ſola dominatu reget.
Conſtan. Habet obſequentem Cæſarem annutus DEI.
Audite Solis cardines, ſeu quà venit
Iuvenis ab undis, ſive quà languens caput
Pelago recondit; voſq; qui proni in mea
Veniſtis arma Cœlites, tuq; ò DEI
Auguſta genitrix; arma ſi quidquam mea,
Si Sceptra poſſunt aliquid; exilio fides
Revocata, Romæ rurſus & jura & vetus
Solium tenebit, alta pax urbes colet,
Orbemq; *Pietas;* jura *Iuſtitia* dabit,
Vnumq; Chriſtum mundus acclinis colet.
Audite: Conſtantinus hæc cœlo vovet.

SCENA IV.

MAxentius ſomnium ſuum exponit Maximo urbis Conſuli. Statuit Dymantem Magum de belli eventu conſulere.

Maxentius. *Maximus.*

Maximus. QUæ cura mentem, Cæſar afflictam tenet?
Maxentius. Quando procella volvitur pectus, nequit
Serenus eſſe frontis auguſtæ tenor.
Maximus. Suſpenſa labris verba, non conſtans color,
Parteſq; in omnes oculus ambiguus, pedes
Artuſq; trepidi, grande, quod tegitur, malum
Palam eloquuntur. *Maxen.* Nulla ſine curis dies
Nox nulla tranſit Regibus. *Maxim.* Solitò patet
Ex ore gravior. *Maxen.* Nempè, cùm gravius malum
Premit, latere neſcit affectus. color
Oris, oculuſq; mentis invitæ notas
Manifeſtat. *Maxim.* Ede Cæſar, afflicti malum
Cordis. Profeſſus robur amittit dolor.
Maxentius Da fidus aures. Regij arcanam tibi
Scenam recludo pectoris: nulli alteri
Velim hanc patere. Vulgus in rimas abit,
Proditq; quidquid fidis, arcani impotens;
Mendacijſq; fama depravat rei
Momenta magnæ. *Maxim.* Marmori fides tuæ
Secreta mentis. *Maxen.* Accipe. Ubi medio ſtetit
Nox furua Olympo, neſcio an Morphêi jocos
An vera vidi: pontus hinc vaſtus mihi
Natare viſus ſanguine; hinc grandi impetu
Ignotus ire populus, & Genio duce
Per ſecta ponti ſpacia, per ſtantes aquas
Siccis meare greſſibus: tum ſe furens
Agere per undas miles, & paſſu incito
Fugam prioris inſequi. Stetit mare
Utrinq; pendens, donec in apertum cohors
Subijt hiatum: tum procelloſo impetu
Unda revolutis fluctibus & arma & viros
Sepelivit unà. *Maxim.* Vera ſi menti DEVS
Narrat, triumpha Cæſar! Hæc tuæ ſpei

Prælu-

Præludit umbra. Nempè te ſequitur fero
Mavorte Conſtantinus; at tandem ſuo
Tabo innatabit. *Maxen.* Loquere, quæ proſunt magis,
› Quam quæ placent. Hoc regia laborat malo;
› Utilia pauci, placita permulti ingerunt.
Vix fugit ora miles oppreſſus freto,
Terrifica ſpecies hominis ante oculos ſtetit,
Effata ſævum: *Sceptra Pallentum tremunt,*
Delubra nutant Numinum, antiquis cadit
Jupiter ab aris, Roma Chriſtiadum DEO
Procidua lunat poplitem, fumant novis
Altaria ſacris, vertici extremum tuo
Fatum minatur, Tiberis agglomerat ſuas
In funus undas. Surge. Quid lentus ſtupes?
Maximus. Hoc eſt, verende Cæſar: ultorem ſui
Te decoris aſtra poſtulant ritus novos
Exoſa vulgi, vindicem ſui legit
Te cœlum honoris. Quod placet ſuperis, manu
Regum elaborant. *Maxen.* Tum ſcyphum admovit labris
Sanguine natantem, & pectori appreſſit facem
Sic fata: *ſæve, hunc ſanguinis ſcyphum bibe:*
Hoc igne ferve. *Maxim.* Cæſar in tuos habes
Auſus faventem Numinum aſſenſum. Scyphus
Quem bibere ratus es, Flaviæ eſt gentis cruor,
Quem chalybe victor hauries. *Maxen.* Si ſtet ſua
Fidelitate Civis. *Maxim.* Hanc ſacras tibi
Jurata ad aras dixit. *Maxen.* Et conſtans ſuâ
Stat mente? *Maxim.* Gentis Romulæ hoc primum eſt decus:
Jurata pacta pendere & vitâ, & nece.
Maxentius. Reprimis timores. Stat tamen belli exitum
Solitâ Dymantis arte ſcrutari. Dij
Si veritatem denegant, Colchis dabit.
In noſtra pronos vota, ſi nequeo polos
Flectere, profundo è carcere movebo ſtygem.

SCENA

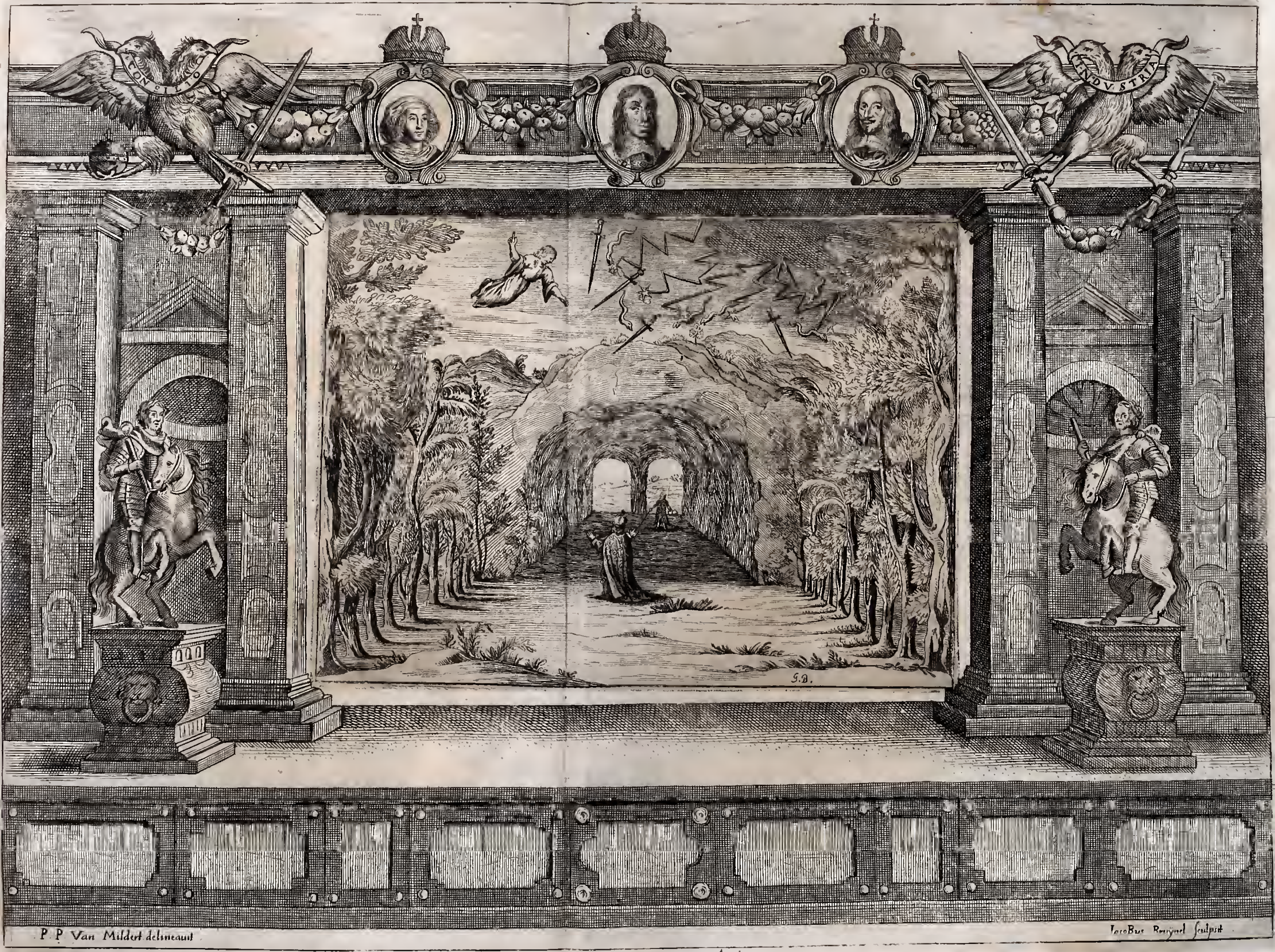
SCENA V.

MAximus Conſul ex ſomnio Maxentij malè eidem, bene Conſtantino & Romæ ominatur.

Maximus ſolus.

SIc eſt: in aula veritas, monſtrum eſt. Loqui
Placita neceſſe eſt; quando ſibi odium parit
Qui vera loquitur. Nuda quæ gaudet Dea
Proſtare, in aulis tegitur. Huc rarus Cato,
Sejanus intrat plurimus. Larvam induit
Quæ nuda nata eſt Veritas. Silentium
Mendaciumque, prima ſunt aulæ nota,
Prima ars placendi Regibus. Verum, tegit
Mendacium, Silentium non detegit.
Par culpa utriq; eſt. Nil magis Princeps avet,
Quam Veritatem noſſe: nil minus obtinet.
Si non nocentes Principes Dea hæc fugit,
Non ſerviet nocentibus. Dixi palàm
Studio placendi, Cæſari ſortem auream,
Spirare cœlo; Flavium tandem improbâ
Nece periturum, dixi & ultorem DEûM
Legi Tyrannum; quotq; ſunt ſtellæ polo,
Tot in favorem Cæſaris nictus dare.
Placere volvi. Cæſares ſævi, ut feræ
Sunt leniendi. Belluam cautus manu
Tractas amicâ, ne magis noceat; neque
Vt proſit ambis. Aliud internus ſinus
Mihi dictat omen, aliud os canit. Aureos
Mentimur ore ſortis optatæ dies;
Sed corde premimus tela, quæ capiti parat.
Cum Sceptra Tigris torquet, hoc unum bonum eſt;
Simulare poſſe. Flavium, ſi me meus
Non fallit animus, Flavium exacti manet
Belli triumphus: Ille, non fallor, trahet
Tiberis per undas Martis examen grave,
Romamq; cernet ſupplicem, & fuſos genu
Lunare Cives. Ille, ſi verum canit
Stygialis Vmbra, Vertici extremum tuo

Fatum



CONSILIO
INDVSTRIA
P. P. Van Mildert delineauit
IacoBus Bruyael ſculpsit

› Fatum Tyranno conciet. Nullus diu
› Violenta regna tenuit. Eſt ſceleri ſua
› Sors deſtinata. Vindices nemo putet
› Se poſſe Superos fallere. Inſtantem trahit
› Pœnam Tyrannus: quiq; non nocuos premit,
› Tandem ipſe ſceleri nocuus immoritur ſuo.

SCENA VI.

MAxentius Tyrannus de belli ſucceſſu Dymantem Magum conſulit: ſpemq; victoriæ accipit.

Maxentius. Dymas.

Maxentius. PAvidus per umbras animus incedit ſuæ *Ex antro prodit.*
Præſagus urnæ. Fata ſi nondum parat
Suprema Numen, magna trepidanti imminet
Procella capiti. Cernis? hic quantis ſolum
Funeribus albet? Miles, heu! miles meus *Apparent cadavera.*
Hic oſſa ſparſit. Terra ſub pedibus tremit, *terræ motus.*
Totuſq; latè trepidat excuſſus ſua
E ſede mundus. Sidera eliſis tonant *Fulmina.*
Metuenda flammis. Omnia in noſtrum malum
Elementa pugnant. Iſte quis canâ caput *S. Marcellus.*
Gravis ſenectâ? Nempe, qui nuper meâ
Marcellus irâ cecidit. An rurſus novâ
Ut morte pereas, bellua in vitam redis? *Intentat ictũ: ille diſparet.*
Eheu! cruentus undiq; in cædem meam
Igneſcit enſis. Gemitus hinc aures ferit, *Gladij volantes.*
Hinc multa funus ulula ſupremum canit. *Vlulæ audiuntur.*
En Tyberis undat ſanguine, & latè vias
Effuſus omnes occupat: totis frequens *Tyberis ſangineus.*
Cadaver undis volvitur. Miles meus
Inter procellas funere extremo perit. *Serpentes volantes.*
Quis hic chelydrus ſibilat? quis me premit
A fronte Serpens? Hinc & hinc dirum jacit
Anguis venenum. *Dymas.* Vana correptam rotat
Imago mentem. Fræna, qui Romæ paras,
Populiſq; Sceptra, te prius Cæſar rege.
Maxentius. Quis tu fluente ſquallidus barbâ Senex?

Quæ monſtra Averno proruunt? Duri heu flagri — *Furiæ.*
Acerba plaga! *Dym.* Scelere torquetur ſuo
Animi impotentis æſtus. Has pœnas trahit — *Ad Spectatores.*
› Præmiſſa culpa. Nullus impune eſt nocens.
› Si pœna deſit alia, tormenti ſatis
› Eſt ipſa culpa. *Maxi.* Parcite immites Deæ!

Dym. Illuſus Vmbris animus eſt impos ſui.
Mentis ſtuporem corylus attactu levet.

Maxentius. Video Dymantem! ô columen, & major mei — *Serenatur.*
Fortuna Sceptri! quantus in mediâ venis
Caſtor procella! *Dym.* Frontis Auguſtæ jubar
Adoro pronus. *Max.* Potiùs aſſurge ô Pater,
Spes unde noſtra fulget, & quidquid ſuper
Vitæ eſt, tenetur. Erro! num ſpecies mali
Viſo Dymante fugit, & rurſus dies
Oculis ſerenus redditur? *Dym.* Si quid poteſt
Colchis per herbas, Magica ſi quidquam valent
Prodeſſe metra, Cæſari impendam. Iube,
Quodcunq; libitum eſt: paret & cœlum mihi,
Et Styx, & Vmbræ, & vaſtus Oceani ſinus,
Et flammæ, & ignes, fulmen, & Averni chaos.

Maxentius. Quæ bella verſet alea, & noſtro incubet
Fortuna ſceptro; quamq; ſtet dubio gradu
Salus Quiritûm, Ditis interpres vides.
Hinc multa metuo, multa deſpero quoq;.

Dym. › Prudentis eſt metuere; ſed fræno tamen
› Regere timorem. Qui nihil cautus videt,
› Nihil uſque metuit. Plura qui cernit, cavet
› Is plura. Vanus ſæpe ſed magnos timor
› Laceſſit animos. *Max.* Vanus, an verus mihi,
An profuturus torqueat mentem pavor,
Turbatus animus non videt. *Dym.* Nihil intereſt,
Veruſne ſit, vel vanus. Hoc multum intereſt
Quod ipſe metuas. Anxium eventu rei
› Pectus futuræ, carnifex ſortis ſuæ eſt.
› Audere quæ timemus, eſt magnam metus
Domuiſſe partem. *Max.* Quamdiu belli exitus
Dubius laborat inter adverſam ſimul
Facilemq; ſortem, nulla metuenti eſt quies
Tranquilla menti. Oſtende, quam fatta aleam

Verſent

Verſent ſiniſtra, fata quam verſent bona;
Quam dubia palma flectat in partem; cui
A Marte Cœlum lauream, aut taxum paret.
Æquè Tonantis fulmen, ac riſum poli
Tolerare didici. *Dym.* Carmine horrendum chaos
Movere ab imo, cogere in vocem Deos,
Tacitaq; nocte evolvere latentes metus,
Ars noſtra, Cæſar, eſt. Avernalem traham
In vota ſedem; quidquid aëreis volat
Campis, ciebo; nubibus quidquid crepat
Tonitruorum. Conſide hoc Cæſar loco.
Theſpis Miniſtra. Cedat ex humeris chlamys.
A fronte ſacra in turbinem coëat coma.
Varij coloris tunica reſoluto fluat
Nodo per artus. Baltheus pectus liget
Pariter colore varius. Albentem timet
Serenus aër. Namq; ſi jubeam, coit
Ab utroq; mundi cardine procellæ fragor,
Tonitruq; & atræ fulminis ſævi faces.
Ruber minantes nubium frangit ſinus,
Ventoſque in arma cogit, & murmur gravi
Elidit ictu. Cœrulus ponto imperat,
Levibuſq; criſpum Eteſijs turbat mare,
Tempeſtuoſo Circij ejectum impetu.
Tremefacta nutat terra ad imperium nigri,
Vaſtoq; hiatu pandit Vmbrarum domos,
Et quidquid Orcus claudit, in apertum trahit
Lucis theatrum. Virga, quâ Lunam voco,
Quâ pello cœlo ſidera, & furva aërem
Subtexo nube, ſpacia deſcribat rei
Bene peragendæ. Hoc circulo totus mihi — *Circulos deſcribit.*
Miniſtret Erebus. Solitus in mentem furor
Dum provocatur, Martiæ clangor tubæ
Accende pigrum ſanguinem. Satis eſt. Cruor
Iam bullit omnis, ſeq; vix venis tenet.
Hinc exciatur Orcus. Inferni lacus, — *Voce ferali.*
Cancer ſilentûm, voſque Avernales domus,
Sedes gementûm, ſemper inamœnum chaos
Stygios hiatus pandite, & puram dolos
Efferte in auram. Dormit aut languet Deus?

Tubâ excitetur. Tympanum Teſpis quate. *Inflat tubam.*
Iam micuit ignis primus, & fumi vapor *Emicat ignis.*
Infecit auras. Dire tenebrarum Pater, *Voce ferali.*
Et Imperator Manium, triſtis domus
Sævi inquilini, Vulgus Vmbrarum ferox,
Genus draconum, ſontium tortor, ſacri
Lues honeſti; ſive Siſypheum gravi
Collum fatigas mole, ſive undæ fugâ
Senis calentem Tantali ludis ſitim;
Seu corde Titij paſcis effoſſo nigri *Terræ motus.*
Vlulas Averni, ſive diſcerpis rotâ *Volantes angues.*
Currente membra ſontium, in votum veni. *Latratus canum.*
Immugit iterum terra: laxantur ſinus, *Draco.*
Volant chelydri; Cerberi latrant, Draco *ignes vomens.*
Exſpumat ignes. Numen obſequijs tuis *Emergit monſtrũ.*
Adeſt paratum. Poſce, quæ poſcis: tuo
Cæſar faventem ſenties voto Deum.

Maxentius. Arbiter Vmbrarum, domitorq; nigrantis Averni, *Subſilientia ex inferno monſtra.*
Cuî rerum ſeries, tacitiſq; ſepulta tenebris
Belli ſcena patet; ſi non injuſta precamur,
Quid cudat fortuna refer, venturaq; pande
Omina bellorum. Voti reus ardua centum
Terga juvencorum, manus hæc tibi cedet ad aras.

Pluto. Ex ſpeculo fatum, caſuſq; evolve futuros. *Speculum obtendit.*
Aggeris Iligni texto, tabulaq; frequenti
Hoſtibus in fraudem ſternes Tiberina fluenta.
Illum fata prement, fugiens qui pontis adibit
Inſidias: illum ſpumæq;, undæq;, procellæq;
Involvent æſtu, qui gentis ſceptra Quirinæ
Perdere, & Imperium lacerare per arma laborat.

Maxentius. Ambigua verbis cecinit, & dubio metro
Concuſſit animum. *Dym.* Certa non dubijs dedit
Reſponſa verbis. Ille qui pontis dolos
Fugiens ſubibit, primus inferias dabit
Sacras Averno. *Max.* Sceptra qui gentis parat
Perdere Quirinæ. *Dym.* Tune per Martem ſtudes
Lacerare Romam? *Max.* Iuro torquentem vices,
Mortaliumq; fata volentem Deum;
Non ego Quiritum funera, aut Romæ neces,
Cœdeſq; volvo Civium. Patriæ bonum,

Vrbis

Vrbis ſalutem, Civium pacem peto,
Araſq; cultas Numinum, & acerras Jovis
Semper calentes thuris incenſi dape.

Dym. Excedat ergo pectore timoris gelu.
Ambigua Ditis verba funeſtum tibi
Nihil minantur. Flavio hoc fatum Duci
Inſtat ſiniſtrum. Namq; dum Romam agmine
Denſo coronat, civibus pacem eripit,
Ipſumq; bellis turbat Imperij caput.
Vel iſta cecinit Pluto, vel cecinit nihil.

Maxentius. Reprimis timorem pectore, & vaſtum fibris
Subdis calorem; quando jam noſtri patet
Belli ſecundus exitus. Sic me fovet
Styx ſæpe culta victimis. Ibo ſacro
In juſſa felix omine, & quâ ſeſe iter
Pendit per arcus Milvios, ſylvæ trabes
Spolium Sabinæ congeram, & pontis dolos
Aptabo Tiberi. Vota fortunet polus,
Vel ſi renuerint aſtra, Cocytus fave.

SCENA VII.

Conſtantinus mittit Artemium Ducem ad Maxentium, ut urbis deditionem petat.

Conſtantinus. Artemius.

Conſtantin. Imperia terris, nomen æquamus polo:
Sed quod beatum Cæſarem ſolum facit,
Pacis caremus otio: iuvitos Ducis
Humeros fatigat cura bellorum gravis.
Pax eſt amori, pax tamen amantem fugit,
Per tot procellas Martis, & per tot vices
Quæſita ſortis. Certa jam noſtris ſedent
Trophæa in armis; certa palmarum Devs
Omina ſpoſpondit Cæſari. at quanto hoc decus
, Stabit cruore! Sanguini quando potes
, Parcere, ſitire Civium cladem, eſt nefas.
, Honeſta palma eſt, cæde quæ nullâ venit.
, Manu cruorem Regiâ tardè decet,
, Parceq; fundi. Lenitas primum eſt decus

Juſte imperantis. Artemi, alloquio prius
Tenta Tyrannum: ponat Auguſtum Imperî
Diadema noſtri, quodq́; violento ſibi
Auſu arrogavit, Regiæ Sceptrum manus.
Urbem timore liberet, Cives jugo;
Suâq́; miles ſorte contentus dies
Reliquos in armis tranſigat. Cæſar volo
Jubeoque: mitis impio, ſi me audiat
In juſſa promptus; at reluctaturo idem
Severus ultor. Fortè Peruſinæ monent
› Meliora ſtrages. Sæpe quos præceps furor
› In arma duxit, revocat ad mentem timor.
› Eſt, qui minatur, æmulo quando caret:
› Quando arma ſpectat æmuli, irarum graves
› Ponit tumultus. *Artem.* Rigidus ingenio furor,
› Animuſq́; durus ſana conſilia excutit.
› Non eſt Tyrannus, qui metu flecti poteſt.
› Medijs ab ipſis indoles duræ trahunt
› Animi rigorem. *Conſt.* Quamlibet flecti ſciam
Indocile cor Maxentij, nolo tamen,
Quod ſuadet ira, Martis incenſo prius
Impete ruinas agere, quam clementiam
Agnoſcat orbis Cæſaris. Iuſtè quidem
Furere liceret; quando tentati ſat eſt
Suſpicio regni, ferreâ ut regnum manu
Securitati vendices. Non quod petit
Meritum Tyranni, penſo; ſed quod decet
Sublime Regis pectus. Hoc orbis ſciat,
Tentata molli vulnera attactu. Piam
Si durus animus dexteram nolit, gravem
Sentiat in ictus. Nemo ſic Martis mei
Damnabit iras; Roma laudabit modum,
Piumq́; noſcet Cæſarem, & Juſtum ſimul.

CHORVS.

Pietas & Impietas Victoriam captant. Fugientem Pietas inſequitur. Nititur & Impietas ſequi; ſed à Conſilio & Induſtria laqueo detinetur.

Victoria. Pietas. Impietas. Conſilium. Induſtria.

Ego

Victoria. EGo bellaces committo manus,
Geminoq; acies miſceo Marte. — Ex machina huc illuc ſaliens, fugienſq;.
Amor utriq;, at ſæpe utrumq;
Fugio; nulli jurata, DEO
Subdita ſoli. Palmam oſtendo,
Nec trado tamen: niſi cum cœli
Provida mandant juſſa. ambiguis
Huc feror, illuc incita pennis;
Anceps homini, ſed certa DEO.
Hinc me Pietas, hinc Impietas
Ardore pari, paribuſq; armis
Sollicitant. *Piet.* O Diva meorum
Amor armorum! *Impiet.* O Diva meorum
Flamma furorum! *Piet.* Huc verte virentem
O Dea palmam! *Imp.* Huc age victorem
Diva virorem! *Vict.* Precibus flecti
Neſcia, nutus expecto DEI.
Quò jubet, illuc palmam inclino.
Dum non mandat, venio, fugio,
Semper dubijs ſuſpenſa alis.
Impietas. Teneo! *Vict.* Fugio. *Imp.* O gratia fallax! — Elabitur tenenti.
Et ſpes ſceleri deluſa fugâ!
Amor inconſtans! profuguſq; favor.
Victoria. Quæ cito venio, rapida effugio. — Abſconditur.
Impietas. Sic cita nimium gaudia penſas
Majore malo. *Vict.* Cernite reducem. — Redit.
Tendite dextras. Tu cape palmam.
Pietas. Etiam Pietas cœlo inviſa eſt?
Diſplicet etiam, ſi tendo manus,
, Palmamq; peto? *Vict.* Certo veniunt
, Ordine palmæ. Nondum cœlo
Placuit bellis ponere finem.
, Veniunt longo magna labore.
Vis hoc palmæ decus? *Impi.* Irritas? — Irritat Impietatem.
Victor. Rideo vani vota laboris.
Non tibi naſcor. Fruſtra Impietas
Vincere quærit. *Imp.* Sæpe rotatâ
Victrix palmam per bella tuli.
Victor. Nunquam at ſolidâ ſtetit illa manu.
Tarda advenit, præpes abivit.

 Impie-

Impietatis regnum inſtabile eſt.
Pietas. › Quid Pietatis? *Victor.* Pietas ſola
› Eſt regnorum ſecura baſis.
Impietas. Impietatis regnum inſtabile eſt?
Per tela petam. *Vict.* Per tela rues.
Impietas. › Eſt leve damnum vitæ, ut regnes.
Victor. › Jactura gravis vitæ & regni eſt.
Non regnabis. *Imp.* Ringere, morere;
Ego regnabo. *Vict. & Piet.* Ringere, morere;
Non regnabis. *Impiet.* Quocunq; pedem
Fugitiva feres, ſtudioſa ſequar.
Victor. Huc tende gradum, ſi ſtulta potes.
Pietas. Ego abeuntem perſequar. *Imp.* Et ego.
Conſilium. Inijce laqueum. *Conſ. & Ind.* Non, non ibis.
› Multa minari, pauca efficere
› Stulta ira poteſt. *Imp.* Teneor. *Conſ. Ind.* Vincta.
Non effugies. *Imp.* Mitte furentem.

Evolat in nubes. Sequitur Pietas. Captatur Impietas.

Con. & Ind. Non effugies. *Imp.* Fulmina ſuperi!
Fulmina nubes! *Conſ. Ind.* Furit incaſſum
Vincta catenis Caſpia Tigris.
› Furit incaſſum, cui ſtulta ſine
› Viribus ira in pectore fervet.
Non regnabis. Ringere, morere;
Non regnabis, non regnabis.

ACTVS II.

SCENA I.

Artemius ad Maxentium Legatione fungitur; ſed irrita.

Artemius. Metellus Conſul. Maxentius.

Artemius. LEgatus adſum Cæſaris. Quod vos decet
Ante obtuliſſe, poſtulo. Veſtras pius
Humanitate prævenit Cæſar preces.
Offerre Sceptrum ſponte Romanæ rei
Vos addecebat; quemq; victorem colit
Vicina latè regio, victorem quoque
Ducem vereri: at arma ſumpſiſtis malè
Conſulta dextris. *Met:* Quamlibet pacem velit
Auguſta Roma; dulce ridentem tamen
Videre pacem non poteſt. Rigidus nimis
Inſtat Tyrannus, ſeq; non juſto rotat
Furore in arma. Vota ſi Romæ pius
Audiret æther, peſtis hæc pridem ſuo
Tabo innataret. Sed reluctari malo
Nimium ulceranti non licet. Quando fremit
› Ima revulſi ſede tempeſtas maris,
› Dare obſequentem fluctibus navim decet,
Ne vela rumpat Eurus, & mergat ratem.
› Quæ fugere nequeas tela, ſapienter feras.
Artemius. Erit furori meta. Vel Sceptrum dabit
Suo Tyrannus Cæſari; aut cœli manum
Gravem ſuorum vindicem ſcelerum feret.
› Nunquam Tyranni ſceptra toleravit diu
› Taciturnus æther. Inſtat à tergo ſua
› Vindicta ſceleri. *Metell.* Sera ſed nimium venit.
Artemius. Gravior prementis ira penſabit moram.
Metellus. Sic jubeat æther. *Maxen.* Liceat at vultus mihi
Tyranni adire. *Metell.* Sonuit impulſi fragor
Cardinis. En ipſe Cæſar: affatus dabit.
Artemius. Non eſſe gentis Flaviæ auguſtum Patrem,
Cui rigida quondam dederit in primas dapes
Vber Leæna, vel ſuperbifico pede

Premat jacentes; diſcat Auſonij laris
Injuſtus hæres. Licuit obſtantis moras
Mavorte toto infringere, evulſas domos,
Et templa, & aras Numinum, atq; ipſos Deos
Involvere uno pariter ac Cives rogo.
Moderatur æſtum pectoris. Quamquam tua
Si merita ſpectet, cædibus teque, ac tuos
Sepeliret unà. At ille (quod Regem decet)
Parcit cruori Civium, & gaudet manu
Tractare molli vulnera. Imperio ſuo
Parere Romam poſcit, ad cujus ſedes
Injuſtus hæres ſceptra. Si obſequeris, tuo
Vivis ſupeſtes funeri: ſed ſi negas,
Violentus Vrbem miles in cinerem dabit.
Quo veſtra vento lina, quo pelago ratis
Volvatur, ipſe cernis. Ad muros abeſt
Miles tegendos; magna pars Vrbis tibi
Infida nutat: Civium adſtringis metu
' Obſequia, non amore. Quæ fundat timor,
' Diuturna non ſunt. Occupat viros pavor
Timidaq; trepidant caſtra. Quo vigeat ſtatu
Res noſtra, pariter cogita. Cæſar fremit
Palmis ſuperbus; adfremit miles Duci
Victorioſus; dumq; præteritas memor
Lauros recenſet, non grave Quiritum lares
Precium laboris deſtinat. Circùm jacens
Edomita tellus Itala Cæſareum jugum
Subijſſe gaudet. Nemo ſe victum gemit,
Cum prope paterna ſceptra domitoris ſuo
Bono experitur. Sapere peregrino decet,
' Si proprium amatis commodum. Non eſt viri
' Ire in ruinam, quando ſe promit ſalus.
Aliena ſi te commoda allectant minus,
Propria pericula terreant. Nondum excidit
Verona mente; quando non pavidus lares
Miles ſubivit; quando te populi jocus
Vilis ſecutus, terga cum turpi dares
Fugæ, & ſequentem mortis horreres pedem.
Repone ſceptra Cæſari, & vivit ſalus
Tua, & tuorum. *Maxent.* Sceptra latrones petunt?

Quirina ſceptra? Flavij Martis jugo
Non ſerviemus. Populus ingenuus ſumus.
Non ſerviemus. Mœnibus ſtragem, facem
Tectis minatur? Iſta non terrent virum
Majora paſſum. Mœnia inſcendat prius;
Et tum minetur Vrbis everſæ domos
Condere ruinis. Valla ſubvertat: viri
Sua explicabunt pectora in vallum. Jugo
Si colla demus Flavio, ſalvos lares
Vitamq; ſpondet. Scilicet, magnum quid eſt,
Non rapere vitam; quodq; latrones ſolent
Conferre munus. Hactenus gentes ſua
Sub fræna traxit? Nempe quas vilis metus
Proſtravit ante bella, quæ dentem lupis
Spontè induêre. Liberam fecit polus
Gentem Quiritum: fræna non mordet tui
Urbs hæc Tyranni. Cede; quæ dixi, tuo
Refer latroni. *Artem.* Conſilî ad libram voca
Decreta prima: ſequitur à tergo dolor
Male inchoata. Tempori cautè applica
Mentem futuro. Hæc hora conſilio datur
Prudentiori: tarda quæ ſequitur, tuos
Damnabit auſus. Gemina vexilla explico. *Vexilla, nigrum & album.*
Iſtud ſerenâ in Iride optatæ quies
Pacis ſequetur. Iſtud ingentes trahet
Urbis ruinas. Elige utrumvis. *Maxent.* Placet
Romam tueri. Sanguinem & vitam dare
Patriæ, eſt honeſtum. Perge: decretum eſt ſemel
Bene proſtituto capite tutari Deos.

Artemius. Igitur volenti funera indico, & neces,
Cineresq; templis, laribus excidium, ultimum
Urbi ſepulchrum, militi exitium, & Duci. *Proijcit nigrum ad pedes Maxentij.*

Maxentius. Iſthæc minare, quando calcandum dabit
Latro Gradivi pedibus attritum caput.

Artemius. Ita aſtra jubeant, quando calcandum dabis
Noſtri Gradivi pedibus attritum caput.

Maxentius. Recede. Quantus urbe ſit populi tremor
Narra Tyranno: nempe Circenſi dabo
Ludos arenâ: ſi lubet, veniat mei
Spectator animi: vel veniat Actor rei.

SCENA

SCENA II.

MAxentius Magico vaticinio exultans ludos Circenſes celebrat ſiniſtro omine.

Maxentius. Metellus Conſul. Gloriæ duæ.

ATtemperare bellicas curas jocis
Pars eſt laboris. Seria moleſtant, niſi
Iocis leventur. Circus in ludos patet.
Auſpicia Pindus, & novenarum choro
Cinctus ſororum Phæbus in circum vehat.

Chorus. Surge palma amica Marti,
Surge laurus, & virentes
Tende ramos, & coronas
Implica Maxentio.
Surgit illa, creſcit iſta
Implicantq; ſe in coronas.
Surge laurus, ſurge palma
Necte ſerta Cæſari.

Invehitur Parnaſſus.

Creſcit Laurus & Palma, in quibus ſedet Gloria.

Gloria 1. Involabo. *Gloria 2da.* Conſidebo.
Chorus. Involate, Conſidete.
Glor. 1. & 2. Serta Marti, ſerta fauſtæ
Nectimus Victoriæ;
Vive Cæſar! Flaviâq;
Gente victâ laureatam
Prome frontem, dextra palmas
Inter arma demetat.
Gloria 1. Inſtat Auſter. *Glor. 2.* Vrget Eurus.
Utraque. Nutat arbor, mors minatur.
Gloria 1. Labor, eheu! *Glor. 2.* Labor eheu!
Chorus. Triſte funus occidunt.
Sors amæna longa nunquam eſt.
Læta migrat, advenitque
Mæſta. Sed jucundiore
Mæſta ſors eſt longior.

Corruunt arbores.

Maxentius. Secede triſtis bubo, tecumque amove
Inauſpicato carmen ululatum ſono.
Galeata turba ſubeat, & læto meis
Præludat armis omine. *Metell.* O quantis micat
Animis Juventus! *Maxent.* Iſte, cui galeam nigræ

Prodit chorus galeatorum.

Criſtæ

Criſtæ flagellant, noſtra ſimulabit: rubra
Cui ludit ala, Flavij & caſtra & viros
Signabit. *Metetell.* Ite umbratili audaces manus
Conſerite bello. *Maxent.* Buxei in ferrum viri!
Ignava corda! pudeat in Martem reſes
Tuliſſe pectus, corque mobilius ſuâ
Trepidaſſe criſtâ! Romulæ vobis decus
Sic gentis animo eſt? Ite Romulei joci
Indigni arena. *Metell.* Melior in ſcenam cohors *
Prodite Nani. Bella quæ deceant viros
Gruibus parate. Veniat in ſcenam Gigas
Parvæ cohortis ludus. *Maxent.* ô monſtrum viri!
Sub ipſa cœli ſidera abjecit breve
Compendiū hominis. *Metell.* Turba Faunorū jocos
Inferat arenæ. Flavij in medio Ducis
Statua erigatur. *Maxent.* Quisquis eliſis valet
Aliquid ſagittis, Flavij primus Ducis
Transfigat oculum. præmio hæc veniet chlamys
Radiata ab auro, perq; diſcretas notas
Intexta gemmis. Ille quis celeri puer
In nube lapſus? vincimur? Cœlum invidum
Miſcet jocoſis ſeria? At nunquam dabo
Victam Tonanti dexteram. Noſtra in forum
Statua vehatur; quam prono genu colet,
Quicunq; Gentis Flaviæ ſignis ſtudet.
Huic feſta Juvenum turba promeritos date
Cum plauſu honores. Flavius ſic me colet:
Sic me Quirinus Cæſarem agnoſcet ſuum.
Quæ dira monſtra? ſemper infenſis mihi
Pugnabit æther? Aliquis an magico ſono
Excijt in arma Cælites? Claudat jocos
Turbata ſcena: ſidera invadam manu.
Si quis ſub aſtris invida torques manu
Non paria nobis ſceptra, quem fingit DEVM
Servile vulgus; exere in bellum manus:
Deſcende cœlo; Martium hunc campum ſubi:
Tibi violentâ dexterâ infringam caput.
Dymas vocetur, Ditis interpres, meæ
Sortis miniſter. Prælia Gigantum traham
Vindex in aſtra. Si mihi indignans polus

Simulata pugna.

* Prodit chorus Nanorū. Pugnat cum gruibus. Vnus à Gigante inter nubes abijcitur. Proponitur Conſtantini ſtatua ſagitarijs. Illa ab Angelo advolante è medio eripitur. Invehitur ſtatua Maxētij. Datur ſaltus honoris. Confringitur ab Angelo advolante.

 Inten-

Intentat arma, ſerviant larvæ ſtygis,
Totuſq; famulam prælijs noſtris opem
Impendat Orcus. Nolo propitium Devm;
Omen ſecundum nolo: nec Numen colo,
Nec aſtra veneror. Æthere excutiam faces
Cœloq; lucem. Si qua delituit meo
Sub corde pietas, enſe ſcrutabor fibras,
Et vel ſub ipſo ſanguine latentem eruam.
Ad huc per aurei ſpatia decurrit poli
Sol Lucis author, nec remetitur diem?
In ipſa Martem ſidera triumphans feram,
Totumq; ab imis ſedibus olympum traham.
Quod ſcelere partum eſt, ſcelere defendam jubar.

SCENA III.

INcendio Capitolini templi turbatur Maxentius, & ſibi malè ominatur.

Maxentius. Nuncius. Romani Cives.

Nuncius. AUguſte Cæſar. *Max.* Bubo quid mæſtum canis?
Nuncius. Exitia Romæ. *Max.* Exitia? dum Maxentius
Vivit, ſiniſter caſus exitium queat
Adferre Romæ? *Nunc.* Jam attulit. *Maxent.* (Quodnam malum?
Effare. *Nunc.* Patria Numina in buſtum vorat
Graſſatus ignis: jamq; ſe fumus tuæ
Infundit aulæ, & igneam nubem trahit
Cineres daturam. *Max.* Verticem noſtrum petunt
Hæc ſortis arma. Ite ite famulares manus:
Mali incubantis pondus haud pigrâ poteſt
Operâ levari. Flamma depaſcens morâ
Cunctante creſcit. *Civ. 1.* Quantus ex urbis rogo — Apparet incendiū
Atrâ ſub auras nube ſe cumulat vapor.
Eheu! cadentes ædium moles rudi
Aggere teguntur. Alter ambuſto domûs
Culmine ruentis deſilit; ſtratâ ædium
Alter ruinâ tegitur: obtritu perit
Quadrupedis alter. *Max.* Quis laceſſito malis
Animum reponat pectori? fatum undiq;
Oberrat oculis. Conſcius ſcelerum timor

Animum flagellat, menſq; non conſtans ſibi
Inter tot æſtus mole collapsâ ultimam
Spectat ruinam. Cuncta prociduâ fluunt
Mihi ſorte ſemper. Regios inter jocos,
Circiq; ludos, nullus optato exitu
Tulit triumphum. Laurus occubuit; lyræ
Rupêre chordas: Flavij noſtris Ducis
Erepta manibus ſtatua: truncato meâ
Repente capite planxit ingenti ſolum
Circi ruinâ. Gaudijs ſemper meis
Inſerpit aliquid triſte, quod mentem vorat,
Quod torquet animum. Nullus innubi dies
Se luce comit, nullus ad votum fluit.
Semel fatendum eſt: Flaviæ genti ſtudet
Pronior Olympus. Studeat; ego cœlum impetam,
Et aſtra vindex more Titanum eruam.
Quod invidentis Numinis manus negat,
Ferrum hoc parabit. Subtrahant ſeſe meo,
Sidera favori, ſidera hac cogam manu,
Totumq; ſubigam juſſibus noſtris polum.

SCENA IV.

ARtemius refert obſtinatum Maxentij animum. Initur à Conſtantino Conſilium.

Conſtantinus. Artemius. Ablavius. Valerius. Conſtantinus Iunior.

Conſtantin. ERgo cruentus ille furiarum rogus,
Prodita Acheronte peſtis, & Romæ latro
Neq; noſtra metuit arma, neq; mitem capit
Benignitatem Cæſaris? *Artem.* Mentem ſitis
Si quando regni corripit; ratio exulat.
Ambitio frenos neſcit, & tumidæ furor
Calorq; mentis ſana conſilia excutit.
Regnare quid ſit, quando guſtavit ſemel;
Subeſſe neſcit. Cadere de regno grave eſt.
Roma emigrare dedecus; regni jubar
Dimittere, probroſum æſtimat. Nullum parem
Ambitio tolerat. Splendor alienus grave
Eſt vulnus animo. Ridet ad noſtras minas

Quin & minatur: dumq́ue per venas cruor
Aliquis meabit, Flaviæ in gentis necem
Semper calebit. *Conſt.* Rigidus extinguet chalybs
Æſtum furentis. Alpium evici juga,
Concuſſi Italiam, jacuit ad noſtros pedes
Auſonia tellus; hoſte ter fracto lupos
Latium momordit: quiſquis armorum ſonum
Senſit, furentis arma prævenit prece
Genuq; curuo; quiſq́ue ſe victum meis
Gaudebat armis. Nempè Mars nulli meus
Advenit hoſtis. Iſte prædonum caput,
Spuma hæc Averni, contumax ſcopulus maris,
Juris charybdis; iſte tranquillus mei
Sedem tenebit Imperî? Si non ſapit
Benignitate, ſapiat attritus meâ
Severitate. Fateor effuſus mihi
’ Non facile ſanguis bibitur: at quando exigit
’ Ius, faſq; Martem, parcere cruori eſt nefas.
Ablau. ’ Cum juſta cauſa eſt, arma fortunat Deus.
Conſtantin. Mea juro poſco. *Ablav.* Quidquid ablatum fuit,
Repetere fas eſt. *Conſt.* Quàm grave eſt capiti, micans
› Diadema Regum! frontis in ſcena roſas,
› In corde ſpinas exhibet; foris levat,
› Sed pectus intus mole Atlantæâ opprimit.
› Cognata regnis cura ſe cumulat novis
› Fæcunda curis. Quærere imperium grave eſt;
› Gravius tenere: at perdere, hoc animi ulcerat
› Penitos receſſus. Iure quod tenuit bonum,
› Nemo ſine mentis vulnere alieno videt
› Raptum furore. Gravius hoc noſtrum tamen
Acerbat animum, quod niſi effuſo Patrum
Cruore repeti nequeat Auguſtum decus.
Ablau. Hæc jura belli: fluctus innocuos ſimul
Rapit; & nocentes. *Conſt.* Cogimur; grandi licet,
’ Animi dolore. *Ablau.* Velle, quod nolis, licet,
’ Quando volendi cauſa commune eſt bonum.
Conſtantin. Quæ veſtra mens eſt? Romuli minimum velim
’ Spargi cruoris. *Ablau.* Solus haud unquam cadit
’ Ingens coloſſus, tecta quin ſternat ſuo
’ Vicina lapſu. Opprimere crudelem nequis

Bello

Bello Tyrannum, niſi ſimul perimas quoque,
Quodcunq; adhæret. *Conſt.* Urbis antiquæ Patres?
Ablau. Plebem, Patreſq;. Neminem inſontem puta,
' Commune quando crimen eſt. *Conſt.* Non eſt nocens
' Quem vis adurget. *Abl.* Jure bellorum eſt nocens,
' Infeſta quiſquis arma molitur manu,
' Seu ſponte, ſeu vi. Ut ſit nocens, unum hoc ſat eſt;
Servit Tyranno. *Conſt.* Cogitur. *Abl.* Cogi nequit,
Cui major eſt vis. *Conſt.* Major eſt Maxentio.
Ablau. Millena plebis capita plus poſſunt. *Conſt.* Caput
Si membra flectat aliquod. *Ablau.* In ſcelus caput
Reperêre. *Conſt.* Violentum caput. *Abl.* Violentiam
' Violentiâ frangi decet. Sontem foves
' Si parcis Vrbi. Quando concepto crepant
' Propinqua tecta ab igne, vicinæ quoque
' Lacerantur ædes. Flaviæ Auguſtum caput
Columenq; ſtirpis, ſi quid Ablavius poteſt
Suadere ſanum; parte qua Tibris natat,
Inſtructa claſſis milite frementes agat
Fluctus in Vrbem: parte, qua ſpectat diem
Vrbs occidentem, mœnia aſſultu premat
Agmen frequente: parte, qua ſeptem videt
Currus Trionum, miſſili flammâ volet
Incenſus aër. Plura cùm tentas, trahis
In varia ſtudium plebis, & robur teris.
Diſtracta cura non poteſt unquam ſatis
Multis mederi. *Artem.* Civium ut parcas neci,
Auguſte Cæſar, parce violento manum
Vrgere ferro; & militi parces tuo
Martiſq; flori. Valla ſi ferro impetas;
Hoc eſt neceſſe, Civium ut perdas gregem,
Aut vim tuorum militum. Neutrum ſatis
Clementiam commendat, in cujus velis
Juraſſe leges. Parcere & Civi, & tuæ
' Potes cohorti. Sæpè crudeles mora
' Fregit Tyrannos: ſæpè, non nego, acrius
' Exulceravit. Non diu violens ferent
' Jugum Quirites. Ipſa ſe frangunt mala,
' Quæ nimis acerbant. Sæpè quod ferrum nequit;
' Diuturna, ferro gravior, expreſſit fames.

Cingantur Vrbis valla, tranquillis cohors
Stet fuſa in armis: ne vel exiguum famis
Solamen intret. Veniet, & ſerò licet,
Tamen incruenta veniet in noſtras manus
Hac arte Roma. Flaviæ hoc gentis decus,
› Hæc Imperantum gloria eſt: quando ſine
› Cruore poſſunt vincere, intactas manus
› Servare tabo. *Valerius.* Cæſar armatâ è manu
› Non facile ſceptrum eſt rapere, niſi dolis agas.
Conſtantin. Hoc Imperantē non decet. *Valer.* Quando imminet
Solio ruina, genere quod in alio eſt nefas,
Fas eſt in iſto. Tutus, ut regnes, licet
Hoſtem dolis ſubvertere. Hoc nemo improbat.
Tollenda fraus eſt fraude: ne ſubeas prior
Dolos, doloſè præveni. Sunt, qui tuos
Faſces in Vrbe poſtulant; ſunt qui jugum
Grave execrantur, quod ferunt. Maxentium
O dêre multi, Flavium plures amant,
Tacitiſq; votis ambiunt. Ego, jube,
Ego penetrabo; tacita conſilia eruam,
Firmabo pacta, mobili plebi ingeram
Odium Tyranni: concitus tandem furor
Rebellione publica ardebit. *Conſt.* Doli
› Virtutis adimunt gloriam. Herous vigor
› Se librat armis, non dolis. Quid tu meæ
Virtutis hæres, nate, quem Imperij paro
Quondam ſaluti, nate quid cenſes? *Conſt. Iur.* Pater
Auguſte Cæſar, cujus in dextra ſedet
› Libratus Orbis; quamlibet magnum ſcelus
› Morâ invaleſcat; attamen & ipſum morâ
› Robur adoleſcit, quo recidatur malum.
Suſpende Genitor arma, dum Criſpus ſuas
Siſtat cohortes. Longa non aberit mora:
Prævia propinquum fama jam fratrem canit.
Pars magna belli Criſpus eſt; partem quoq;
Tuæ meretur laureæ. Cedet tamen
Laus tota Patri, quando pars magni ſumus
Soboles parentis. Militum acceſſu, furor
Majore franget impetu obſtantes moras
Obicemq; valli: fratris exemplum pigros

Acuet

Acuet in iram milites. Tum quâ lubet
Aggredere muros parte; ſtat in omni virens
Tuis triumphis laurea. *Conſt.* Probantur Patri
Conſilia nati. Craſtinus natum dabit
Laurumque Phœbus. Ferte, quam fertis moram,
Gloria meorum magna bellorum, Duces.
Miles acuatur interim, & feſſo quies
› Conceſſa vires reparet. Immenſus labor
› Vegetos lacertos, ſpiritum excelſum petit.

SCENA V.

CIrcenſium ludorum ſiniſtro omine turbatum Maxentium, Magus productis in auxilium larvis ſolatur.

Maxentius. Dymas.

Maxentius. NAtus ſiniſtro ſidere, adverſos poli
Semper labores patior, & triſti traho
Bubone Martem. Cuncta me in mortẽ petunt
Cœlum, ſolumq;. Frontis auguſtum jubar
In capite nutat. Vndiq; incurſat gravis
Procella timido, meq; diſcerptum trahit
› Et huc, & illuc. Sæva quo feriat, malum
› Fortuna ſemper invenit; ſemper via
Patet inſolenti, ſceptra qua premat, Deæ.
Sed non prememur. Invidus ut erret polus,
Hic faciet enſis. Ditis interpres meo
› Ades timori medicus. *Dym.* Adverſum impetum
› Imbelle pectus queritur, heroum domat.
› Sors unde lædit, inde magnanimæ patet
› Virtuti arena. Spiritum antiquum indue;
Certâque ſpe victoriæ nixus gelu
Exue pavoris. *Max.* Quidquid attento, exitus
› Habet ſiniſtros. *Dym.* Sæpè generoſum timor
› Molimen antevertit: ubi cæptum tamen
› Facinus, virilis animus in pectus redit.
At ſint ſiniſtra ſidera, faventem tuis
Habes Avernum rebus. Invito potes
Bellare cœlo; exitu infauſto nequis.

Maxentius In arma noſtrâ facile Cocyti jube
Agmen venire, cujus ad nomen tremat,
Quicunq; genti Romulæ exitium ſua
Per arma portat: cujus in ferrum cadat,
Quicunq; gentis Flaviæ in Martem venit.
Dym. Ut ego jubenti pareo; ſic vos mihi
Parete Averni ſpiritus. Terram pede
Ubi premo, ab orco Martium exſurgat genus.
Hic ubi Draconis veteris exuvias ſero,
Denteſq; ſpargo; terra Cadmæi memor
Seminis, ab undis Tartari denſâ evomat
Vmbras catervâ. Lenta, quid ſpectas? gradum
Molire in auras: carpe inaſſuetos poli
Lucentis ignes; cerne radiatum jubar
Educta tenebris ulula; & artificem tuæ
Verêre vitæ, proximum cœlo caput;
Tantæq; prona ſortis authorem cole.
En bellicoſus ſervit Auguſto chorus Prodeunt Larvæ.
Mavortis arte clarus, & bello potens.
Maxentius. Non modica vultûs indoles, ductus, ſtatus
Flexuſq; ſpondet artuum. *Dym.* Cæſar jube
Parata bellis turba documentum dabit,
Quo Marte corda ferveant. *Max.* Edant, placet.
Dymas. Simulachra pugnæ more Spartano, chelys
Animoſa miſce. Gratus armorum fragor
Hoſtile binis agmen obvertens choris Vmbratilis conflictus.
Simulata bella ducat. *Max.* His armis mihi
Spondes triumphos? *Dym.* Prælia eventu gerit
Secundo Avernus. *Maxent.* Cæſari fidas manus
Arteſq; ſpondent? dubia quæ nutat, meis
Accedet armis laurea? *Dym.* Infamem DEVM
Si perſequaris, thure quem multo colit
Gens Chriſtiana; cuius in cultum parat
Sua arma Conſtantinus. Exemplum unius
› Lex plurimorum eſt. Quam viam Princeps init,
› Hanc populus ultro ſequitur. Impune eſt nefas
› In plebe, quando facta magnorum id probant.
Quà bella Conſtantinus, & Martem rotat,
Hàc ara noſtri Numinis friget, calet
Succenſa Chriſto acerra. Nec deêſt, impia

Qui

Qui thura Chriſto ſpargit, & negat Iovi,
Qui te remoto Flaviæ genti ſtudet.
› Ubi fulcra vulgus invenit, quodvis nefas
› Aggreditur audax. Bella dum fervent foris,
Cave Imperator, bella ne foveas domi.
› Conſilia miſcent paria, qui cultu pari
› Idem verentur Numen. *Maxent.* At paucos habet
Hac peſte nocuos Roma. *Dymas.* Plus unus nocet
› Latens in Vrbe proditor toto foris
› Ardente Marte. *Maxent.* Si ſcelus careat Duce,
Metuit in auras tollere ignavum caput.
Dymas. Spes ipſa Dux eſt ſceleris, incentrix mali.
Tentare quodvis audet inſanus nefas,
Quiſquis ſecundos exitus ſuo poteſt
Sperare ſceleri. *Maxent.* Viribus quando caret.
Dymas. › Spes ipſa vires ſuggerit. Quod non poteſt
› Audere timidus; audet ubi fulget ſpei
› Scintilla modica. *Maxent.* Debilis quidquid poteſt
› Audere, facilè premitur. *Dym.* Infirmus gravi
› Sæpè ferit ictu. Cum furunt lentæ manus,
› Hoc vulnus urgent certiùs, quod ſe ſciunt
Minus timeri. Nec tamen plebem putes,
Aut vile ſolum vulgus Eoos cruci
Cremare honores: ſerpit impunis lues
Etiam per alta capita, & illuſtres domos
› Afflavit aurâ. Scelera non habent modum.
Maxentius. Modum iſte ponet enſis, & dextræ rigor
Adjutus Orco. Juro pulvinar ſacrum
Semper faventum Numinum, & ſacros focos
Araſq; Martis; ſceleris infandi DEVS
Fugatus aris, Tartari ad fundum ultimum
Interminatis ibit urendus rogis.
Dymas. Hac arte vinces. Fultus his armis dabo
Documenta prima prælij. Cæſar jube.
Maxentius. Semper Dymantis noſtra res nutu ſtetit.
Quidquid tibi Orcus loquitur, id votum meum eſt.
Dymas. Huc ſulphurato Tænari emiſſum ſpecu
Agmen malorum, ſceleris adjutrix cohors,
Et architecta fraudium, Inferni Jovis
Adeſte magnum columen, & Cimini vigum

 Tenete

Tenete montis: inde quam ſtragem dabo,
Hic cernet orbis oculus, & noſtrum retro
Actus ſtupebit facinus. Ite hinc ocyus.

SCENA VI.

Dymas Perſonam Conſtantini mentitur.

Dymas ſeu Fictus Conſtantinus. *Maguſcus puer.*

Dymas. SEmel inchoata tela texenda eſt dolis.
Maguſce; celerem juſſibus pedem exhibe.
Maguſcus. Ut imperabis. *Dym.* Arte Mercurij volo
Te mihi miniſtrum. *Maguſc.* Suada mihi labris
Facunda ſiren. *Dym.* Nolo te loqui. Tace. (ſedet
Maguſcus. Sum mutus. Aſt hic Mercuri non eſt labor,
Silere. *Dym.* Labor eſt Mercuri quem te peto.
Maguſcus. Mendaciorum fortè me fabrum jubes?
Duco in catenam, quotquot è linguâ voles.
Dymas. Sile proterue. *Maguſc.* Sileo, non audis? *Dym.* Loquax
Proterue nebulo audiris. *Maguſc.* At ſileo tamen.
Dymas. Te mihi miniſtrum in arte Mercurij volo.
Maguſcus. Parebo: manda. Forte furari jubes?
Dymas. Hac arte polles. *Maguſc.* Ambigis? non ſum tuus
Diſcipulus ille, cuius obſequio domos
Sæpe vacuaſti? *Dym.* Quid meos prodis dolos?
Maguſcus. Meum Magiſtrum te voco. *Dym.* Sic eſt: fui.
Dymas. At nunc tuo Maguſce Diſcipulum proba
Temet Magiſtro. Grande ſecretum ſinu
Latente meditor. Flavij huc galeam mihi
Sagumq; ſiſte, & arma. *Maguſc.* Caſtra taciturno pede
Flavia ſubibo. *Dym.* Quos dies ſtupeat, dolos
Fraudeſq; texam. Flavios Duces procul
Hac urbe ducam. *Maguſc.* En artis exemplum meæ.
Totum Magiſtrum combibi. *Dym.* Superas prope.
Tolle hanc Dymantis ſarcinam. Galeam mihi,
Sagumq; Marti idoneum: huc haſtam. Tibi
Qualis videmur? *Maguſc.* Flavius totus. Niſi
Mihi notus eſſes, Flavium te dicerem.
Dymas. Bene eſt; doloſâ fronde velatur Dymas.

Aliaq;

Aliâq; tectus veſte ſurreptus ſibi
Magus videtur. Specimen at noſtri tamen
Latet in medullis. Flavium veſtis foris
Mentitur; intus machinas texit Dymas.
At en cupita prodit in apertum fera.

SCENA VII.

FIctus Conſtantinus, ſive Dymas Magus in perſona Conſtantini agit cum Artemio & Ablavio, & ſecreta ab ijs eruit.

Dymas. Artemius. Ablavius.

Ablau. EN ipſe Cæſar. *Artem.* Solus? & galeæ caput
Munitus ære? *Ablav.* Cæſar, auguſtum latus
Nemo tuetur? *Dym.* Sola majeſtas. Decet
› Sic Imperantem militis amorem ſui (gis
› Emere obeundo. *Artem.* Cæſarē hoc decet ma-
› Vitare plebem. *Dym.* Plebis in dextris ſedet
› Fortuna Regum: aut ponere auguſtum decet
› Diadema frontis, aut coronatum caput
› Populo exhibere. Nempe non noſtri ſumus,
› Qui ſceptra gerimus. Si quid eſt noſtri tamen,
› Hoc ſorte eâdem eſt militis. *Ablav.* Sed quo tamen
Inſolita cura vergit? *Dym.* Vt miles ſciat,
Non eſſe me qui torpeam, & medius pigris
› Marceſcam in armis. Militis amores rapit,
› Se quando Cæſar militi facit parem,
› Pareſq; curas ſumit; & vigilem ſuis
› Impendit oculum. Sterile non unquam fuit
› Ducibus, amari. Fraude ceu magicâ animat
› Amor Gradivum, pluſq; quàm fremitus tubæ
› Accendit animos. Iſta ſed ſerò nimis!
Ablau. Quæ cura mentem lancinat? Cæſar, potes
Animi dolorem opprimere, ſi tuum potes
› Aperire vulnus. *Dym.* Quando medicinam malum
› Superat, remedia lenta ſunt. *Artem.* Non hoc vetus
Vigor illa mentis, non Tyrannorum minis
Totâq; pectus mole furiarum altius,
Magnanime Cæſar, patitur, ut ſubeat metus,
Cum Mars arenam ſternit ad palmæ decus.

Dymas. › Neceſſitate premimur. *Ablav.* Id forti decet
› Tolerare mente, quod non arbitrio venit,
› Sed lege cœli. Nulla vis tanta eſt mali,
› Virtute quam non frangat Herous vigor.
Dymas. Præſagus animus grande mihi loquitur malum.
Ablau. Quod ſæpe victum eſt. *Dym.* Quod tamen vincet ſemel.
Ablau. Aliquiſnè magnum Flavij pectus queat
Terrere turbo? *Dym.* Nempe qui Romam quatit.
Ablau. Romæ Tyrannus? *Dym.* Ille, quem facit polus
Orbi timendum. *Artem.* Cujus ad tuos pedes
Caput jacebit? Iſtenè eſt mentis calor,
Quem viſa cœlo ſigna, quem conſtans favor
Numinis iuſſit pectori? *Dym.* Fruſtra inſequor,
› Quod obtinere negatur. *Ablav.* His armis Ducum?
Hoc flore vaſti militis? Criſpus prope
Victorioſus inſtat, & palmis gravis
Palmas ſecundas urget: animoſi Duces
Iam ſpe ſubacta mœnia, atq; Vrbem premunt.
Dymas. › Spes ſæpè fallit. *Artem.* Quando vitiatur metu.
Dymas. › Etiam feroci quando libratur manu.
Artemius. Non quando certis aſtra præludunt notis.
Non tibi curuli nube deductus polo
Genius per umbras adſtitit? non & dedit
Præſaga palmæ labara? non æther, *in hoc*
Vince Imperator dixit? Huc tanti calor
› Animi reſedit? *Dym.* Multa præteritum tegit
› Tempus, futurum plurima revelat. Mora
› Conſilia mutat. *Ablav.* Cæſar Heroâ preme
› Virtute fluctus. Palma metuentem fugit,
› Sequiturq; fortem pronior. Qui nil timet,
Terret timenda. *Dym.* Multa prudentes timent.
Artemius. › Initia dedimus, finis urgendus rei eſt.
Dymas. At inchoaſſe pœnitet. *Ablav.* Pudeat magis
Sic inchoatis cedere. Hæc labes ſat eſt
Ut omne veteris gloriæ extinguas decus.
Dymas. Si nempe victor Flavij collum pede
Premat Tyrannus. *Ablav* Si quod inceptum benè,
Formidoloſus deſeras. *Dym.* Non eſt timor,
› Certam ruinam fugere. *Artem.* Sed non eſt vigor
› Deponere animum, quando diſcrimen tonat.
› Hinc gloria emitur, unde diſcrimen venit.

Hinc

Dymas. › Hinc gloria quoq; perditur. *Ablav.* Nempe hoc erat,
Quod tibi cruoris civici parcam manum
Suadebat ante, Cæſaris probrum, metus.
› Herous animus plumbeos habet pedes,
› Timidus fugaces. Pectoris, Cæſar, vetus
Reſume robur: cede fortunæ tuæ,
Quæ glorioſa porrigit laurum manu,
Metitq; palmas: cede tot votis Ducum,
Tuæq; prolis indoli auguſtæ, & ſpei
Animoq; tanti militis. Lauros tuas
Lauro hac corona, qua per oppreſſum æmuli
Gradiare collum. *Dym.* Militum mentes prius
Tentare fas ſit. *Artem.* Militum mens eſt, tibi
Per pulchra palmam funera in manus dare.
Dymas. Siſtantur acies. Fraudis inſtructæ dolus
Aurâ ſecundâ vehitur! optatum Dymas
Portum tenemus. Turpis umbrarum cohors,
Sceleris miniſtræ, nutui ſemper meo
Parere promptæ, adeſte, nunc veſtram mihi
Fidem probate; cumq; percuſſâ dabo
Tellure ſignum, ferte violento metum
Per caſtra ferro. Rurſus accedit fera:
Nunc anime ſolitos coge in obſequium dolos.

SCENA VIII.

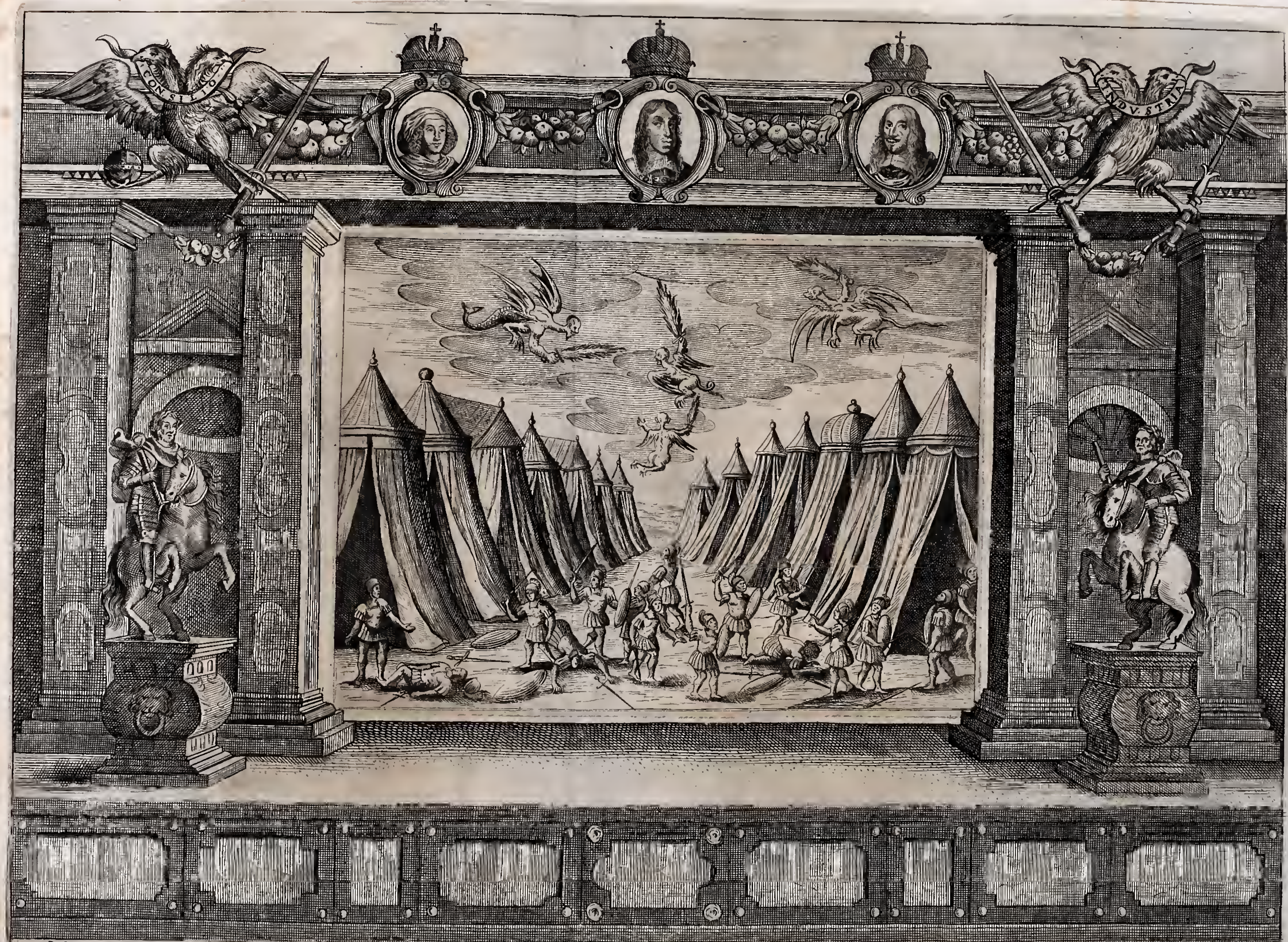
DUm fictus Conſtantinus ſive Dymas ad milites perorat, Larvæ infernales turbant exercitum, & in confuſionem agunt.

Dymas. Valerius. Artemius. Miles 1. Miles 2. Maguſcus.

Dymas. O Nata bellis pectora, Imperij mei
Pars magna miles! cujus in ferro ſedet
Fortuna noſtri generis, animoſi cohors
Prodiga cruoris, bella nos aliò vocant.
Equidem parabam Marte Romanas ſolo
Æquare turres, quamq; dominatu premit
Urbem Tyrannus, pedibus attritam dare
Spolium Gradivo: ſanguinis ſed me tui
Amor coërcet. Non emo tanti impij
Cædem latronis, unicum ut perdam caput

Tantæ cohortis. Perdere quid hoſtem juvat,
Si niſi meorum cædibus perdi nequit.
Valer. Ne parce, Cæſar Maxime, tuorum neci:
Omnes paratum pectus in mortem gerunt.
Dymas. Hoc eſſe fidi militis noſco. Tamen
Quid Imperantem deceat, expendo. *Valer.* Hoc decet,
Aperire campum militi, ubi lauros metat.
Dymas. Non ubi metatur ipſe. *Valer.* Tot palmis gravis
Tot eruditus laureis, neſcit manus
Porrigere victas. *Dymas.* Prodigus animæ & ſui
Fundere cruorem novit. *Valer.* Et fuſo tibi
„ Parere triumphum ſanguine. *Dym.* Haud emitur benè
„ Sanguine triumphus. *Valer.* Quolibet conſtant benè
„ Imperia precio. *Dym.* Purpura ingrata eſt, cui
„ Addit colorem ſanguis. *Val.* Ingrata eſt cohors,
Quæ timida fatis verticem metuit dare,
Ut tingat oſtrum Cæſari. *Dym.* Ut timidum execror,
„ Sic ſervo fortem militem. Eſt ſemper gravis
„ Jactura fidi exercitus. *Val.* Grave eſt quoq;.
Hoc Martis agmen, laureis centum inclitum,
Centumque palmis nobile, optatæ aleâ
Pugnæ vetari. *Dym.* Laudo magnanimam indolem,
Pectuſque ſacrâ Martis accenſum face.
At differenda vota ſunt, ut par decus
„ Mihi ſit, tibiq; viciſſe. Alia virtus Ducis,
„ Alia probati eſt militis. Miles fremat
„ Campum ſubire, temperent ignem Duces.
Valer. „ Fovenda flamma eſt. Si negas pugnam, perit.
Dymas. Exſuſcitabo rurſus: ubi terram pede
Feriam, tremiſcet orbis. *Val.* Heu! quænam ſtyge **Larvæ circumvolitantes.**
Prognata monſtra! Totus Acherontis labor
Incumbit in nos. Fugite. *Dym.* Sic trepidas tui
Tutela miles Cæſaris? quò vos furor?
Valer. Pugnare monſtris eſt inaſſuetus labor.
Lernæa monſtra! militum fidæ manus!
Dymas. Conſiſte miles: Cæſarem exerto tuum
Tuêre ferro. *Artem.* Caſtra confuſo metu
Tumultuantur. Cæſar id potius cave,
Ne quis repente ab hoſte ſuccedat dolus.
Valer. Deſcende cœlo Phœbe, præcipites age

Currus



. P. P. Van · Mildert delineauit . IacoBus Bruynel ſculpſit

Currus in umbras; furva nox Erebi ſoror
Incumbe mundo. *Miles 1.* Pluto Tartareis caput
Hoc claude tenebris. *Miles 2.* Conde me tota Deus
Mundi ruinâ. *Dym.* Militis noſtri probrum!
Qui ſtrage Romam condere, & rupto Tibri
Lacerare muros, quique Tarpejam pede
Victore rupem premere minitaris, fugis
Vanas ad umbras? *Miles 1.* Terror attonitum occupat.
Ubiq; Cæſar monſtra palantem fugant
Gregem per agros. Nemo ſat conſtans virum
Se ſibi fatetur. Fulminant larvæ manu,
Ferroq; campos ſtrage cumulata replent,
Horrore cœlos, aërem fumo. Perit
Quodcunq; ſupereſt militis. *Dym.* Sic ſe probat,
Quo Martis animo, quamvè generoſa manu
Urgeret urbem. Prævola; & ſuis jube
Signis cohortes colligi: intrepidus ſequar.
Abijt? Maguſce! *Maguſc.* Quid fatigatum occupas
Toties Maguſcum? nullanè mihi quies erit?
Maguſce: toties! quin crepas tandem tuo
Clamore. *Dym.* Mi Maguſce famularem exhibe
Operam Dymanti. Flavium pono: tua
Repone furta. Nemo te videat, cave.
Maguſcus. Ita me rudem arbitraris? *Dym.* Urbs me iterũ vocat.
Res eſt peracta. Maguſce, qua Lethes vadum
Paluſq; ſtygia flammeos fluctus agunt;
Emitte nubem fumeam, quæ me foro
Siſtat Quiritum. *Maguſc.* Nempe, quæ medijs ſtygis
Te ſiſtat undis. Perge qua te Orcus rapit.

SCENA IX.

COnſtantinus miratur ſparſum terrore militem: intelligit à larvis agi. expedit contra eas labarum. agnoſcit ſubeſſe Magicæ artis dolos.

Conſtantinus. Ablavius. Valerius. Artemius.

Conſtantin. QUis iſte terror Panicus ſparſos agit
Avia per arua milites? caſtris dolus
Irrepſit hoſtis? Quò Ducum elapſa eſt fides?
Quo

Quò robur illud Martium? nullus meum
Latus tuetur? Ablavi, quis hic metus?
Quis mentis horror? *Abl.* Ipſe ſpectaſti, ſtyge
Emiſſa monſtra. *Conſt.* Monſtra? quid narras rei?
Ablav. Quid verba ſimulas? ipſe ſpectaſti aëre
Circumvolantes ultimi Acherontis minas,
Denſoq; Larvas agmine *Conſt.* Quis Ablavi, ſtupor
Invaſit animum? Corrige errorem aviæ
Mentis, animoſe Ductor. *Valer.* In vaſtos cohors
Effuſa campos, agmen umbrarum fugit.
Conſt. Et tu mihi umbras, Valeri, Avernales canis?
Valer. Nam quid volantes aëre, tonantes manu,
Flammas vibrantes ore, niſi larvas putem
Vmbraſq; Averni? *Conſt.* Fraudis hic nodus latet.
Et quando primus militi incuſſus pavor?
Valer. Præſente te, te orante. *Conſt.* Quò tandem dolus
Hic ſe explicabit. Quo loco? *Val.* Hoc ipſo. *Conſt.* Stupor
Me penè mihimet eripit. Totus loco
Collectus iſto conſtitit miles? *Valer.* Stetit.
Et execratus Cæſaris metum eſt. *Conſt.* Metum?
Meum? implicatum ſubeo labyrinthum. Meus
Quis fuerat horror ille? *Val.* Quò nunquam ſoles
Aliàs moveri. *Conſt.* Thema quod orantis fuit?
Valer. Abducere Vrbe militem. Poſtquam ſuis,
Ordinibus acies conſtitit; *noſtri Imperî*
Pars melior, inquis, *cujus in ferro ſedet*
Fortuna noſtri generis, animoſi cohors
Prodiga cruoris, bella nos aliò vocant.
Equidem parabam Marte Romanas ſolo
Æquare turres, quamq; dominatu premit
Vrbem Tyrannus, pedibus attritam dare
Spolium Gradivo; ſanguinis ſed me tui
Amor coërcet. Non emo tanti impij
Cædem Tyranni, unicum ut perdam caput
Tantæ cohortis. Perdere quid hoſtem juvat,
Si, niſi meorum cædibus, perdi nequit.
Conſt. Portenta rerum! *Artem.* Cæſar Auguſte, obvia
Mali procellæ ratis in ambiguo natat.
Conſt. Quis malè Deorum militis tanto metu
Turbavit animos? *Artem.* Scilicet quando caput

Timore

› Timore quatitur, tranſit in corpus tremor.
Tuus, Imperator, militem turbat pavor
Conſtantin. An me tot inter prælia, & Martis vices,
Inter theatra tragica fortunæ meus
Aliquando trepidum miles aſpexit? *Ablau.* Metum
Neſcire ſemper viſus es. *Conſt.* Non & prius
Conſilia veſtra Cæſar exegi? Tamen
Mens faſcinata credidit Regem metu
Poſſe trepidare? credidit & horâ brevi
Mutare mentem? Nullanè indicium doli
Dedêre ſigna? an corporis moles? *Abl.* Fuit
Hæc ipſa. *Conſt.* Veſtis? *Abl.* Talis. *Conſt.* Humerorũ modus?
Ablavius. Hic ipſe. *Conſt.* Geſtus? *Abl.* Talis. *Conſt.* Aut vocis ſonus?
Ablavius. Vox rauca ſonuit: caſſidis rebar dolum,
Quo frangeretur vocis aſſuetæ tenor.
Conſtantin. Agnoſco fraudes Theſſalo enatas metro,
Agnoſco ſtygium carmen, & monſtra infimo
Educta ab Orco. Sed neq; hinc pectus timor
Acerbat ullus. Sacra conſtantes Duces
Proferte labara, monſtra quà fervent ſtygis,
Quà trepidus oſſa militum inceſſit pavor.
› Quod venit ab aſtris munus, enervat dolos.

CHORVS.

Repræſentatur pugna Pietatis cum Impietate. Fugatur Impietas.

Pietas. Impietas.

Pietas. NUſquam innocuæ datur ulla quies,
Nuſquam latebræ! Pacis genitrix
Semper in armis vivere cogor.
Cruda Impietas (proferre pudet)
Cruda Impietas, odium cœli
Terræq; probrum, ſine lege furens
Templa evertit, diripit aras,
Sacra confundit, jura ſacrilego
Pede conculcat; Numina fingit
Ignota polis, exoſa ſolo,
Verumq; jubet migrare DEVM.
Ecce illa ferox, cæde piorum *Prodit Impietas.*

 Fædata

Fædata manus, ſolitis vultum
Incenſa minis. *Impiet.* Satis in tigres
Nemo ferocit: Nullus in hydram eſt
Satis Alcides: in nova capita
Fœcunda mali vulnera creſcunt.
Sed mihi bullit ſatis irarum,
Ferriq; ſatis calet in cædes.
Numen læſum vocat ultricem in
Funera dextram. Subeat, ficto
Nomine Pietas, clauſtra Acherontis,
Ipſaq; Chriſti brachia ſubeat:
Stygis ardentem juro paludem,
Diſcet, quid ſit furor iratæ
Impietatis. *Pietas.* Satis heu! ſenſi!
Nuſquam tutis ulla latebris
Hic tecta patent. *Impiet.* Video optatam
In tela feram? Video. Eſt ipſa.
Sæva charybdis, ſpuma Acherontis,
Erebi fœtor, fumus Averni,
Mundiq; probrum, cœliq; odium,
Ades hic noſtri præda furoris?
Ades hic noſtrâ laceranda manu?
Pietas. Adſum, multo preſſa furore,
At nullo unquam tamen oppreſſa.
Impietas. Hodie tandem victimam Averno
’ Dabis optatam. *Piet.* Qui nimium audet,
’ Sæpe per ipſos interit auſus.
Impietas. Ibis ad umbras. *Piet.* Furor inſanus
’ Sæpe ipſe ſuis interit armis.
Impietas. Jam millena eſt data funeſto
Victima Averno: tu ſuprema
Accede ſacris hoſtia noſtris.
Pietas. Heu! premor inſons! O Conſilium, ô
Induſtria ades. *Impietas.* Fruſtra vana
Nomina poſcis. Funeſta peri.
Quæ flamma micat? Quis fragor aſtra
Tonitru rumpit? *Piet.* Deus extremis
Ades ô rebus. *Impiet.* Quæ monſtra tuor?
O vince Draco! *Piet.* Belli finis
Nondum patuit. Vince Tonantis

Draco cum A.

Iuſtior

Juſtior Ales! *Impiet.* Vinco! triumpho!
Pietas. Nondum patuit belli finis.
An mihi famulas pennas Aquila
Sponte miniſtras? Accipio omen.
Impietas. Siccine? ludor? Draco quid nubes
Inter oberras? Euge! beate!
Pietas. Fugit. at nondum cornua ponit:
Decuſſa ſemel ſæpe reſumit.
Anguis ſemper toxica nutrit,
Donec trito capite occumbat.
Erit alterius tempus arenæ,
Cum ſupremus mucro peremptæ
Impietatis collo hærebit.
Fidite; quiſquis per ſua Numen
Bella tuetur; per ſua referet
› Bella triumphos. Sunt pia cælo
› Prælia cordi, pronuſq; Devs
› Sibi pugnantûm proſperat arma.

quila in aëre pugnat. Aquila Pietatem aſſumit. Draco Impietatem. Inter tubarum clangores præliantur. Fugatur Impietas.

ACTVS III.

SCENA I.

LArvæ Infernales labaro Conſtantini enervatæ ad Orcum fugiunt.

Rex Inferorum. Larvæ Infernales. Ablavius. Valerius.

Larv. 1. FUge turba nata ſtyge, fuge ultimam in Inſulā
Torpentis Orci: robur amittunt doli,
Sagittæ hebeſcunt: nulla vis acuit manus,
Vis nulla ferrum. Flavium poſtquam ſtetit
Signum inter arma, migrat ingeſtus pavor
Auctior in Vmbras. Fugite: nil Orcus juvat,
Orciq; fraudes. *Ablav.* Miles hàc propera gradum,
Hàc dira Averni monſtra rimantur fugam.
Hàc ſigna præfer. *Larv. 2.* Nulla nos fidis ſatis
Umbris latebra condit. *Larv. 1.* In Avernum fuge
Secura nuſquam. *Vale.* Pertinax hoſtis malum,
Sparſuſq; toto milite timor, hac fuit
Arte opprimendꝰ. *Larv. 2.* Pandite Acherontis lacꝰ, Panditur
Et æſtuantis ſulphuris vivi rogos, Infernus.
Piceaq; Ditis ſtagna. *Larv. 1.* Hic tandem quies Apparet
Conceſſa trepidis. Magne Pallentûm arbiter Rex Infe-
Et fulminator Inferûm, Regnum labat, rorum.
Vincuntur arma, toxici vires jacent; Draconi-
Occidimus omnes. *Rex. Infer.* Quis timor mentē occupat? bus vectꝰ.
Iterumnè præceps patrio è cœlo ruis?
Superi minantur inferis? & quod malum?
Larv. 1. Quod ſtagna Lethes horreant: noſtro malum
Timore majus. *Rex Infer.* Ede, quod tandem ſcelus
Fatale Averno eſt? Iuro per flammeûm mei
Capitis Tiaram; juro per ſceptrum pice
Sulphureq; candens; victa ſi cecidit ſemel
Noſtri poteſtas Imperî, in fractum prior
Virtus redibit. Sæpè majores ſolet
Animos ruina facere. Quod noſtro incubat
Diſcrimen Orco? *Larv. 1.* Flaviæ gentis tumor.

Hunc


CONSILIO
as.
ulus.
P. P. Van Mildert delineauit

, Adverſa. Conſtantinus in tanto mali
Turbine, benignum ſidus affulget tuis
O Roma lachrymis. Certa num ſemper fides
Tua mihi Seli? *Sel.* Dubia quæ numquam fuit
Maximus. Cum ſors faveret. *Sel.* Proſperis rebus fidem
Tentare licuit, aſperis qualis foret.
Maximus. , Parant amicos proſperæ. *Seli.* Adverſæ probant.
Maximus. , Et ſæpe frangunt. *Seli.* Melle nutritos. *Maxim.* Dapē
, Proſpera vocabis melleam. *Sel.* Imò lacteam.
Maximus. Quid iſta diſtant? *Sel.* Plurimum: mellis ſapor
Eſt dulcis; at non nutrit. *Maxim.* Adſpondes? ſinum
Grandia tegentem arcana recludam. *Sel.* Potes.
Si fallo temere, medius invitis dies
Moriatur umbris; Jura diſtracti poli
Elementa rumpant; cuſpide intortâ furens
Olympus iſtum verticem in flammas agat.
Maximus. Pridem Tyranni ſceptra & obſcœnum jugum
Excutere mens eſt. *Sel.* Vnde turbatis potes
Sperare rebus? *Max.* Vnde vix ullam putas
Spem promicare. Roma jam ſentit graves
Duri ſecures Imperî, & ſemper novo
Sanguine tepentes Civium; jamq; invocat
Legitima caſtra Flavij. Fidem tuam
Hic poſco Seli. *Sel.* Juro. *Max.* Mentitâ tege — Selius lacernam induit,
Dolos lacernâ. Talis in fraudem places.
Ut caſtra penetres, finge palantes boves
Ab inſolente militum abreptos manu.
At has tabellas occule, & fido tege
Crini involutas. Tela jam fraudis fluit. — Literas ſub capillum recondit.
Sic perge Seli. Tota Romanæ quies
In te recumbit Vrbis, & Latij ſalus?
Seli. Sic mihi benigno faveat annutu dies.

SCENA VI.

DYmas ſiſtit Romulum Maxentio Parenti: cujus præſentia hic in ſpem erigitur.

Maxentius. Romulus. Dymas.

Ades

Maxentius. ADes labantis una ſpes amplæ domus
Levamen unum Romule, & partem gravis,
Quod porto dudum, ponderis, mecum ſubis?
Romulus. Per tot Gradivi turbines, per tot vices
Servatus atræ ſortis, auxilio Patris
Adſum ſuperſtes filius. Parvo ſtetit
Mihi vita morſq; limite. *Maxen.* At ſuperes tamen.
Romulus. Munere Deorum. *Dym.* Munere Dymantis magis;
Ego te per uda regna furialis freti,
Per operta tenebris nemora, per flammã & focos
Periclitantem ſuſtuli. *Rom.* Verum eſt: Tibi
Producta vitæ ſtamina, & rogi ultima
Supplicia victa debeo. *Maxen.* Quem tu mihi
Rogum renarras? *Rom.* Quem mihi nuper ſtrui
Pater imperaſti. *Maxen.* Filio rogum ſtrui
Ego truculentus juſſerim? *Rom.* Captus levis
Errore famæ. *Maxen.* Fama te mendax neci
Datum canebat. *Rom.* Vivo. Damnatus tamen
Errore Patris, ultimo vitæ ſteti
Cadentis apice. *Maxen.* Fabulam ignaro canis.
Romulus. Pyra veritatem firmat. *Maxen.* Hac natum Pater
Indere parabam Cœlitum ordinibus, tubâ
Mendace famæ luſus, extinctum mihi
Quæ te ferebat. *Rom.* Ibat effigies mei
Sublimis humeris Civium, & clarum premens
Pulvinar oſtro, ferculum buſto ſacrum
Diis inſerendum; Verus inferias Stygi
Ibam daturus Romulus. *Maxen.* Cujus dolo?
Romulus. Furore Patris. *Maxen.* Mortuum ſic te pyra
Cœlo inferebam. *Rom.* Mortuum nondum, mori
Pater jubebas. *Maxen.* Submove errorem Patri
Obliviosſo, nate. *Rom.* Cum noſtro frequens
Pompâ rogali funeri extremos daret
Populus honores, adſtiti, inſtantis necis
Non vanus augur. Namq;, dicebam, Pater
Qui me Deorum miſcet Indigetûm choris,
Obijſſe jam me credit extremum diem:
Ergo negabit vivere, & falſam ratus
Larvam, negabit ſidera, negabit ſolum:
Et actus irâ pandet Acherontem mihi.

Præſa-

Præſagus animus vera præcinuit. Steti
Ante ora, faſſus ſanguinem, & natum Patris.
Qui ſum, negabar eſſe; qui nunquam fui,
Credebar eſſe. Nempe ſic me oris tenor,
Scriptura frontis, linea genarum, gravis
Tractus humerorum, geſtus ac vocis ſonus
Formavit olim; ut crederer, qui non fui,
Syllanus eſſe. Hinc omnis erroris, Pater,
Origo manat. Profugus hinc ſignis tuis
Sum judicatus, & ſacramenti dati
Transgreſſor audax, Flavio Marti meas
Dicaſſe turmas; undiq; ad mortem tuo
Juſſu petitus per ſalebroſas vias
Nemorumq; ſaltus invios cœpi fugam;
Donec paterno vultui oblatus, Patris
Acerba retuli fulmina, accenſam minis
Irâq; frontem, & Romuli occiſi reus
Damnabar illo Romulus verus rogo,
Quo ficta ſtatua Romuli Indigetes Deos
Auctura ſtabat. *Maxen.* Romule, in natum Pater
Hoc crimen auſus? *Rom.* Error, & cædis meæ
Vulgata fama vindicem Patris manum
Armabat irâ. *Maxen.* Parce, ſum nocens Pater;
Quod innocentem filium, fortem, probum,
Patri obſequentem, gentis Auſoniæ decus,
Stirpiſq; gemmam Patris inſanus furor
' Temerârit irâ. *Rom.* Culpa, quam ignarus patrat,
' Veniam meretur: Error excuſat nefas.
Maxentius. At quis furentis Romulum flammæ rogo
Eripuit? *Rom.* Arte Colchicâ inſtructus Dymas
Imbrem evocavit nubibus, quo ſe ſtitit
Perfuſa flamma; turba ſpectatrix loco
Abacta fugit. Redijt in pectus vigor
Amorq; vitæ: ardente deſilio pyra,
Celeriq; vitam redimo pretioſam fugâ.
Maxentius. Habe Parentem Romule. *Rom.* Et natum Pater
Habe obſequentem. *Maxen.* Romulo vivo vetus
Spes mihi reſurgit. *Rom.* Filius vivo Patre
Animos reſumit. *Dym.* Alteri alterius amor
Addit vigorem. *Max.* Flamma ſic flammam juvat.

Romulus. Sic fluvium adauget fluvius. *Max.* Hac Genitor manu
Subigam tumentem Flavium. *Rom.* Hoc natus Patre
Romam triumphis augeo. *Max.* Addicis Dymas?
Dymas. Natus Parentem fulcit, & natum Pater.
Maxentius. Sed ecce ad aras pompa ſacrorum ſubit.
Aſſiſte Patri nate, nolentes Deos
Cogam in favores, ſponte venientes colam.

SCENA VII.

Maxentius Marti ſacrificat ſiniſtro omine.

Maxentius. Volumnus Sacerdos Martis. Veranus Myſta. Dymas. Salij. Præco.

INſtructa Martis ara conſuetis calet
In vota flammis? *Volumn.* Foribus aſſiſtit Deo
Bos victimandus, fronde redimitus caput,
Feſtoq; flore cinctus, inſtructæ foco
Calent acerræ. *Maxen.* Sacra Bellorum patri
Placando agantur. *Rem.* Illius nutu meat
' Fortuna belli. Nullus invito Deo
' Hoſtem ſubegit. *Volum.* Quiſquis hic Marti facit
Luſtretur undâ. Cælites puras amant
Foventq; dextras. *Veran.* Quiſquis aſſiſtit Deo
Eſt expiatus. *Volum.* Cinge verbenâ caput.
' Mente evagari crimen eſt, quando Deo
Adſtas ſacerdos. *Veran.* Tempora ſacratâ virent
Redimita fronde. *Volum.* Vina, qui Marti facis,
Socio propina. Per merum in pugnas calet
Animoſa virtus. *Veran.* Quiſquis hic aras colit,
Bibit Gradivum. *Volum.* Victimæ in tergum meri
Everge partem, parte tingatur focus.
Veran. Stupuit ad undam taurus, & flammæ ſacro
Crepuêre latice. *Volum.* Præco coſuetum intona.
Præco. Procul hinc profani. Martis interpres jubet.
Procul hinc profani abeſte. Vos tacitis pij
Favete linguis. *Volum.* Dexteram armatus Popa
Protrahat ad aras victimam. *Ver.* Lento gradu
Invita ſequitur. *Volum.* Flamine obducto ſacram
Obvolve frontem. Vota bellorum Patri

Adducitur victima.

Popæ

Popæ vovete. Vota delectant Deos.

Popæ. Mars ſoli magnum decus ô Quirini!
Si tibi ſanctis amor in medullis
Patriæ bullit, vigilaſq; Romæ;
Annue Votis.
Noſtra Romanis coque corda flamis,
Ut ferox mentem rapiat per arma
Spiritus; magni decus ô Quirini
Annue Votis.

Volum. Jam bellicoſo vota Maxenti potes
Concipere Patri. pronus in vota annuet.

Maxentius. Bellorum Gradive Pater, quem pulchra verentur
Agmina Romulidûm, cui magni pectoris ardor
Servit, & heroæ veniunt ſub ſigna cohortes:
Cuius ad Imperium ſeſe victoria flectit,
Diſpenſatq; decus famæ: tu Cæſaris arma
Dirige magne Parens; exultantemq; ſuperbis
Latronem ſpolijs Tiberino immerge ſepulchro.
Huc age Mars animum, & qua tempeſtate cadentes
Irruis in populos, quo fulmine conteris urbes,
Si te Roma juvat, Romam defende Quirini
Progeniem, & domito pacem compone Tyranno.
Sic nos vota damus, ſic dona rependimus aris.

Volum. Tu cûi terrifico riget inflammata metallo
Dextera, quem ſequitur rapido diſcordia paſſu,
Vltriceſq; minæ, qui laurum in tempora ſolus
Inclinas Gradive Pater; ſi te juvat aris
Numen adorari, multoq; altaria tabo
Diffluere, armatis in Flavia funera turmis
Suggere fulmineo flagrantem ardore calorem,
Et Conſtantino trepidos infunde timores;
Ut cadat, & Romæ tandem Victoria cedat.
Exſuſcitetur ignis. *Ver.* Exarſit. *Vol.* Sacris
Ingerite flammis thura. *Ver.* Panchæum dedi
Jam munus aris. *Vol.* Qualis effulſit juba
Colorq; acerris? *Ver.* Flamma vix micuit, perît.
Non unus illi fulſit aſpectu color,
Non una facies mobili flammæ fuit.
Cærulea primùm, dêinde ſanguineis notis
Permixta fulſit, ultimum in tenebras abiît.

Volum. Qua parte micuit? *Ver.* Turbido ad lævam ſinu
Proſilijt ignis? *Vol.* Rectus an crinem extulit?
An latera circùm ſerpſit incertus viæ?
Veran. Circumvolutus marginem in partes duas
Diſceſſit, & ſe flamma diſcordi ſcidit
Rixata luce. *Volum.* Parte qua fumus volat?
Veran. Pars nube denſâ dexterum in latus ruit,
Pars fluctuante verticem motu tuum
Involvit: inde tenuis in ventos abit.
Volum. Inter tumultus mentis incertos Dei
Arcana nondum teneo. Quod vidi, malum eſt.
Sed unde, vel quod; Numen iratum tegit.
Patet ira certo Numinis ſigno; tamen
Quid illa nobis ira portendat mali,
Pudet profari Cœlites. Propiùs ſacro
Igni admovete victimam. *Ver.* Attollit caput,
Trepiduſq; pavidum taurus avertit gradum.
Volum. Iterate vota Numini, Eoo imbuo
Dum thure flammas, atq; Achæmenius vapor
Manifeſta belli ſigna ſubeundi notat.
Popæ. Mars ſoli magnum decus ô Quirini!
Si tibi ſanctis, &c. *ut ſuprà.*
Vera. Stat ara ſegnis, & ſacri trepidant foci.
Volum. Aræ admovete victimam. *Veran.* Hæc ſacros petit
Cornu miniſtros. *Volu.* Numini aſſuetum date
Plauſum miniſtri, caſſide armati caput,
Clypeo ſiniſtram, dexteram ferro graves. Saliorum ſaltus.
Satis eſt. Sacratas ingero dum igni dapes,
Geminate magno Numini cantus Popæ.
Popæ. Mars ſoli magnum decus ô Quirini!
Si tibi ſanctis, &c. *ut ſuprà.*
Volum. Imprimite cultos victimæ. Qualis ſacram.
Stetit ad ſecurim? qualis in terram ruit?
Veran. Expavit ictum taurus, & quærens fugam
Et huc & illuc dubius avertit gradum:
Et vix ad aras dextra pugnantem impulit.
Tamen ſecuri cecidit, & ſpumâ ſolum
Infecit omne. *Volum.* Viſcerum certas mihi
Notas revela. *Vera.* Vulnere impacto cruor
Ater, pigroq; lentus inceſſu fluit.
Agitata trepidant exta ſpumanti jecur A felle

A felle tabet: viſcera effugiunt manum:
Cor ſede vulſum propria, ac merſum latet,
Ægrumq; penitus marcet & tabo fluit.
Volum. Portenta rerum! *Maxent.* Signa quam tandem mihi
Sortem loquuntur? *Volu.* Noſſe, quæ Cæſar petis,
Neſcire cupies. *Max.* Non ſatis ſortem levat,
Neſcire ſortem. Sive per tragicas mihi
Minetur iras, ſive ridentes fluat
Sors in favores; iſte conſtantis tenor
Animi triumphat. Ede; ſecuros ſolet
Etiam ſupremus facere fortunæ furor.
Volum. › Odêre Reges dicta, quæ dici jubent.
Maxen. › Odêre Myſtas; quando, quæ dici jubent,
Proferre tardant. *Vol.* Cæſar obſequium pete
Majus loquelâ. *Max.* Qui tacet juſſus loqui,
Præſtare, quod debebat, obſequium negat.
Volum. › Non magna poſco; liceat hoc unum mihi,
Silere. *Maxen.* Liceat Cæſarem atq; Vrbem ſimul
Perimere. Tantum nempe quod poſcis, nocet.
Volum. Siluiſſe nulli nocuit. *Max.* Evertit tamen
› Vox preſſa Amyclas. Quando per ſilentium
› Tegitur minantis ſortis incumbens furor,
› Tacere ſcelus eſt. Exprime, aut ferro exprimam
› Negata verba. *Vol.* Vocis invitæ jubes
Obſequia Cæſar. Parce ſi juſſus loquor
Quæ fortè mentem Regiam in fluctus agent.
Maxentius. Veniam merentur verba, quæ juſſus dedit.
Volum. Vel ludit æther vota, vel rigidus tuis
Bellis Olympus inſtat, & turpi exitu
Funeſtat arma. Deſine. Irarum ſat eſt.
Nolente quiſquis Numine in ferrum ruit,
› Demens ruinam vertici aſciſcit ſuo.
Maxent. › Audio minantem. Dexterâ invitos Deos
In arma cogam; quemq; ſignavi, exitum
Donabo bellis invido armorum Patre,
› Nolente cœlo. *Vol.* Numina in nefas habent
› Parata tela. *Max.* Cæſar adverſas habet
Fulminibus iras. *Vol.* Debiles jactas minas.
Maxentius. Quibus in ruinam ſidera & Divos traham,
Terraſq; vertam. Sacra, non ſacra impio

 Sanguine

Sanguine natabunt: nullus inveniet ſuæ
Saluti Aſylum: fœminas mixtas viris,
Pueros, puellas, lacteum infantûm gregem
Quadrupedis ungue proteram: nullus nece
Peribit unâ: mortuos cogam mori,
Perimam peremptos. Perge: me furor rapit.
Volum. Si ſævientis laureæ ſtarent minis,
Victor Tyrannus aſtra calcaret pede.
› Sed arma cauſa honeſta, non furor regit.
› Qui vult ſiniſtra prælia, furore incitet
› Invita ſidera, & reluctantes Deos.

SCENA VIII.

Selius interceptus cum litteris, & Maximus Conſul habitæ cum Conſtantino conſpirationis reus Maxentio Tyranno ſiſtitur: uterq; morti adjudicatur. Maximus venit in cognitionem, quod Selius ſit filius ſuus, quem hactenus ſervum habebat: Selius viciſſim Maximum Patrem agnoſcit. alter pro altero mori certat. Iubetur filius Patrem occidere. Hic pietate motus ſeipſum potius conficit. Pater ſuper filij cadavere indolens idem facturus erat, niſi prohibitus fuiſſet.

Maxentius. Maximus. Conſul. Selius.

Maxentius. PRobrum Quirinæ gentis, infandæ caput
Reum cataſtæ, Conſul infamis, Stygis
Abominanda peſtis, indignus die,
Indignus aurâ publicâ; hac Vrbē fide (teſt
Civeſq; ſervas? *Maxim.* Roma qua ſolùm po-
Immunis eſſe. *Maxent.* Roma qua ſolùm poteſt
Subdi Tyranno. *Maxim.* Quem nimis tolerat diu
Gemente populo. *Maxent.* Rideor? In os hæc mihi
Obtrudis audax? *Maxim.* Conſul ē ut decet. *Maxen.* Decet
Ut proditorem Patriæ, Iuris, Deûm.
Maximus. Nec jura Patriæ prodita, aut læſos Deos
Agnoſcit animus: jura ſervare & Deos
Conſul petebat. *Maxen.* Nempe teſtatur manus
Tuæ hoc character. *Flaviæ ſtirpis decus,* — Producit literas Maximi ad Conſtantinū.
Iuſte Imperator, Romulæ gentis ſalus,
Latijq; columen, Vrbis afflictæ unica

Spes

Spes & levamen, generis Auſonij parens,
Amorq; Conſtantine; ſi votum excipis
Populi Quirini, cura ſi Patrum movet,
Si te Senatus fata ſuprema, & preces
Tangunt gementis Vrbis; & frontis nota
Injuſtè ademptæ vertici, & ſceptrum manu
Gemens Tyranni; jura ſi Patriæ æſtimas:
Ne differ arma. Grande; quod patimur, malum
Moram execratur. Si venis, magnum tibi
Cumulas honorem, Civibus pacem, necem
Certam Tyranno. Stat ſacramento tuis
Iurata Roma partibus, fidus tuis
Studijs Senatus; Civis addicit fidem,
Populuſq; vitam. Craſtinus quandò dies
Deterget aſtra, parte qua Tibris natat
Advolve Caſtra. Civis occurſu boſticam
Simulabit iram: deinde complexus ſuam
Sinu ſalutem, magna pars ibit tuo
Prævia triumpho, perq; calcatum trucis
Caput Tyranni Tarpium inſcendet jugum.
Hæc vota Romæ, Civium, Plebis, mea,
Latij, Deorum. Supplices Cæſar tuis
Cerne advolutos genibus; & qualis ſoles
Tuis benignum ſidus auxilio veni.
Itanè cruente conſulis Patriæ bono,
Romæ ſaluti? *Maxim.* Non nego, ſed nec pudet.
Maxentius. Sic tibi Quiritum, ac Romulæ gentis ſalus
Amorque Conſtantinus eſt? hoc Cæſare
Me crimen audes? ſenties quanto hoc ſcelus
Cruore ſtabit. Frontis injuſtè jubar
Egone ademi, Marte quod fido mihi
Miles paravit? Stat ſacramento alteri
Fidus ſenatus? Hoſtis eſt ergo mihi:
Juratus hoſti in arma, perjurus mihi eſt.
Properate fida militis lecti cohors,
Per quam ſerenum teneo Regnorum jubar,
Et Jura Romæ; veſtra quod virtus mihi
Diadema peperit, veſtra conſervet quoq;
Immune dextra; carcerum abſtruſo ſpecu
Claudite ſenatum; plebis emotæ dolos

Oppri-

Opprimite ferro. Craſtinus quando dies
Deterget aſtra, ſentient lumen ſibi
Ire in tenebras noctis. Occurſu hoſticam
Simulabit iram Civis? occurſu hoſticam
Iram anteverte miles. In pœnas pari
Eant procella, qui ſcelus tantum pari
Furore tentant. Nullus eſt mihi innocens.
Communis urbis culpa communi quoq;
Pœna expietur. *Maxim.* Nempe ſic Civi probas
Mores Tyranni. *Maxent.* Nempe ſic urbis pium
Me probo parentem. *Maxim.* Quando tot fora & domos
Cædibus inundas. *Maxent.* Quando tot nocuos neco,
Vt innocentes tuear. *Maxim.* At ſolùm innocens
Nocens Tyranno eſt. *Maxeut.* Maximus ſui exhibet
Documenta verbi. *Maxim.* Qui nocens viſus tibi,
Quod ſtudeat urbi. *Maxent.* Jura quod regni impio
Transſcribat hoſti. *Maxim.* Jura quod regni ſuo
Domino reponat. Lege ſi hac jubes mori,
Quod te Tyrannum Romulæ gentis querar;
Moriar libenter. *Maxent.* Lege,qua ultricem vocant
' Scelera ſecurim: Lege, qua numquam manu
' Stant tuta ſceptra, aut fronte ſecurum jubar,
' Dum ſpirat hoſtis: lege, quæ ingratum vetat
Agere inter homines. Quo laceſſitus malo
Mihi hæc rependis? Cui Quirinalis dedi
Secunda Romæ jura; quem vulgus ſupra
Poſui ad ſecures, quem Magiſtratus meo
Juſſu audiebat; ſic remetiris vicem?
O fæda ſemper mentis ingratæ lues!
Hoc ergo velles frontis auguſtæ jubar
Noſtro revulſum vertice; hoc ſceptrum meis
Manibus ademptum, lateris hoc oſtrum ſuo
Perire Domino? Marmor in duro tibi
Tantum rigeſcit pectore? An tanti eſt tibi
Straviſſe turpi columen auguſtum nece,
Cui nixa Romæ penitus incumbit ſalus?
' Sed fraus aperta eſt. Semper à tergo imminet
' Hæc pœna ſceleri, quamlibet ſeſe occulat,
' Nunquam latere poſſe. Jam parta ultio eſt
' Cum culpa patuit. *Maxim.* Culpa ſi mortem mea

Meruit,

Meruit, ſuperſtes Selius facto meo
Vivere meretur. *Maxent.* Par ſcelus pœnam parem
› Trahit in utrumque. Non minùs ſervus reus
› Eſt exequendo ſcelera, quàm Dominus reus
› Sit imperando. *Maxim.* Pœna in authorem redit,
Si quid patratum credis, eſt crimen meum.
› Supplicia ſubeat ille, qui fecit nefas.
Hic imperanti fidus, obſequij ſui
Munus meretur. *Maxent.* Quale debetur tibi,
Qui ſcelera mandas. *Maxim.* Sim reus; non eſt reus
Servire qui juravit, & ſervit. *Maxent.* Niſi
Quando imperata publico bono nocent.
Maximus. Si nocuit aliquid, quidquid id fuit, meum eſt.
Ego imperavi crimen, ego ſceleri modum
Viamq; feci. *Maxent.* Rapite ſceleratum caput,
Membriſq; membra avellite, & rabidis date
Epulanda canibus. *Selius.* Proximum ô Divis caput,
Invicte Cæſar! *Maxent.* Aufer à genibus manum
Sceleroſe ſerpens. *Selius.* Cæſar hoc unum precor.
Maxentius. Precare; ſed non vivere. *Sel.* In mortem jube
Me Cæſar ire: vivere at Patrem jube.
Maxentius. Patrem? *Sel.* Benigne filij amplexum Pater
Admitte. Dubitas? ſum tuus natus, Pater,
Quem tot per annos ſtemmati ereptum gemis.
Maxentius. Tene ergo ſervum finxeras? *Sel.* Servus fui
Nec eſſe ſoboles deſij. O duras vices!
Quod ante Patrem noſcere negatum mihi,
Quàm cùm cadendum eſt! *Maxim.* Fateor affectum Patris
Merêre Seli, nec tamen fateor Patrem,
Niſi ſigna prodas. *Maxent.* Siſte dum natus Patrem,
Paterq; noſcat filium. *Seli.* Quondam Patri
Qua ſorte raptus, neſcio; Ægypti plagas
Peregrinus hoſpes, generis ignarus mei,
Exul ſubivi; quemq; votivo colit
Apin Canopus thure, adoravi pari
Cultu Tonantem. Cana tum forſan meæ
Templi ſacerdos condolens ſorti, Puer,
Ait, benigno ſolis aſpectu ſate,
Sed invidente ſortis agitate aleâ
Caſus per omnes, generis ignarus tui,

Alijs, tibiq; ignotus, hoc tandem ſolum
Peregrinus hoſpes debili cymbâ tenes.
Sed fata quam diverſa ſunt cœli! mare
Olim procellis æſtuans motis, ſinu
Te Patris amico avulſit, atq; Euro dedit
Prædam rapaci. Te Pater multa Italum
Lachrymâ per orbem flevit, & multâ prece
Surdum rogavit Numen. At, ſerò licet,
Signata tandem ſideri adveniet dies,
Quæ tibi Parentem, teq; tot functum malis
Reddet parenti. Nempe cum pronum caput
Subdes ſecuri, fata ut avertat tua
Aliquis ſubire fata contendet. Tuus
Eſt ille Genitor. Dixit; & Lunam dedit
Gemmis nitentem: Genitor hanc collo tibi
Suſpendit, inquit, quando puerilem togam
Bullis parentum compſit: Et ſimilis tibi
Luna rubefactis cornibus pectus notat.
Gemmam tuêre: ſiq; adhuc dubitas Pater,
Tuêre pectus filij. *Maxim.* O fili, mihi
Sidere benigno reddite! O qualis redis?
Servus, reuſq;: poſt tot exactas tuæ
Sortis procellas, poſt tot exilia & gravis
Iuga ſervitutis. Nempe deflendus redis,
Idemq; amandus: gaudium & mæſtos ſimul
Adfers dolores. Author ego mortis tuæ
Dum te recipio, perimo. Sed vives Patris
Morientis hæres. Cæſar, immites fibras
Si flamma nondum deſerit, & adhuc juvat
Sævire ferro, pectus hoc ultor pete,
Quod innocentem filium Genitor nocens
Tuo furori victimam aptarim. *Sel.* O Pater
Tu vive potiùs; quoſq; mors adimet mihi
Annos, tibi reponat. *Maxim.* Hoc abſit ſcelus
Pio à parente. *Sel.* Sicne crudelis Pater
Vetas pium eſſe filium? Cæſar, ferum
Huc verte chalybem: cerne pœnarum capax
Diveſq; pectus ſanguine; hic iræ graves
Extingue flammas. Vivat innocuus Pater,
Romæ, tibiq;. Vivat, & ſenio gravis.

Tua

Tua jura multa Conſul in luſtra audiat.
Maximus. Fili parentis facilis ad nutum obſequi,
Si quid merentur capitis hæ noſtri nives,
Si quid parentis nomen ! *Sel.* O genitor diu
Mihi negate, nunc Patrem demum proba
Te mihi. *Maxim.* Nihilne nate concedis Patri ?
Seli. Nihilne genitor filio ? *Maxim.* Poſſum Pater
Etiam imperare. *Sel.* Filius poſſum preces
Patri admovere. *Maxim.* Per Patris blandum precor
Te nate, amorem, quaſq; manare aſpicis
Per ora lachrymas ! nate ! non aliquid Patri
Sperare fas eſt ? *Sel.* Genitor ut vivas. *Maxim.* Mori
Ut liceat. *Maxent.* Enſis vindices flammas reus
Meruit uterq;. Neuter alterius ſcelus
Suo expiabit ſanguine. *Maxim.* At majus nefas
„ Eſt imperare ſcelera, quàm ſcelera exequi.
Maxentius. „ Et imperans & obſequens unam facit
„ Sceleris catenam. Nemo ſi jubeat nefas,
„ Nemo exequetur: nemo ſi paret quoq;,
„ Nemo jubebit. mutuo hæc ſeſe trahunt,
Jubere & exequi. Duplice tamen Pater
Se damnat auſu. Patriæ tractat ſuæ
Conſul ruinam. Grandius an aliquid poteſt
Coquere vel hoſtis ? Deinde non ſatur ſuo
Crimine, cruentum in facinus & natum trahit.
„ Minus ille aberrat, juſſa qui Domini facit,
Seſeque ſolum fingit imperijs pareni.
Uterq; juſtas enſis irritat faces,
Uterq; mortem provocat. Noſtri tamen
Benigna ſceptri lenitas, mitis manus,
Blandumq; ferrum tenuat urgentis necis
Supplicia merita, & pendit unius nece
Culpam duorum. Meta ſtet natus Patri,
Paterq; nato: miſſili armentur manus
Utriuſq; telo. Quiſquis alterius prior
In cor ſagittam fixerit, vivet. *Maxim.* Stygem
Audio jubentem. Viſcera ut nato Pater
Natuſq; Patri rumpat ? ô Romà procul
Abacta pietas ! *Maxen.* Sic volo & jubeo: manus
Aptate telis. *Maxim.* Ergo tu vives meæ

Pars

Pars magna vitæ, nate. Me ſatis eſt jugo
Voluiſſe patriam ſolvere, & tanti decus
Meruiſſe facti. Tœdium vitæ meis
Jam ſponte canis inſtat, & præceps trahit
Fatum ſenectus. Nate tu votum Patris,
Tu juſſa Cæſaris expedi; & miſſo fibras
Tranſadige telo. Renuis? Hoc jubeo Pater.
Saltem ſupremum Patris imperium cape.
Seli. Ego ille, ſtygiâ vipera palude edita,
Ego ille, Averni fuſus ex antris Draco,
Qui corda lacerem patris? ô tellus mihi
Dehiſcat ante, perq; radiantem æthera
Præceps agatur Phœbus. Eumenidum ſcelus
Pater imperaſti. *Maxim.* Iuſſa non audis adhuc?
An ſtirpe Fabiâ genitus indignum meo
Nomine bibiſti ſanguinem? Vitam mihi
Si nate poſcis, eneca: Vitam dabis
Feriendo pectus. Vita natorum recens
Eſt vita Patrum. *Maxent.* Terminus liti & modus
Sint noſtra juſſa. Tu prior Seli in patrem
Jaculare telum. *Sel.* Quando ſic Cæſar jubes,
Habe obſequentem Selium. Quidquid jubes
Æquum facis jubendo. *Maxent.* De roſtris patrẽ
Statuite metam. *Sel.* Gravius huc telum date.
Maximus. Jam nate dignam patre te ſobolem probas;
Fabijq; generis indolem. En cordis patet
Aperta ſcena. *Maxent.* Dubia quid toties manus
Suſpendit ictum? Cæſaris juſſa expedi.
Seli. Telo hoc amanti debitum ſolvam patri.
Sic, ſic juvat perire, quò vivat pater. **Seipſum occidit.**
Max. Heu nate! in uno vulnere occidis duos.
Date mî cadentis filij exangues genas **Accurrit Pater.**
Libare mœſto baſio. Infelix pater!
Infauſte nate! ſic tuum inviſis patrem?
Itanè parentem diligis? letho tuo
Sic noſtra fata redimis? At gemino patrem
Funere trucidas. Morior aſpectu prius
Nati cadentis: dêinde quid telum facit
Tam nobili hauſtum vulnere? invitat meam
In paria dextram vulnera, ut nati ſuper

Funera

Funera recumbam funus, & mœſtus tuam
Vmbram requiram. Tantus in patrem tuum
Amor, meretur funere rependi pari.
Quæ te probarunt filium mihi, me tibi
Probent parentem ſpicula. Hoc nati fides,
Hoc lex amoris, faſq; naturæ jubet.

Maxentius. Prohibete famuli facinus, injectis manum
Tardate vinclis. Pereat, at qua non volet
Perire dextrâ. Sceleris exacti nota
Graviora tela provocat. Rapite ocyùs
Procul hinc nefandi ſceleris authorem, & ſuæ
Patriæ inimicum, perq; torquendi vias
Mille laniatum pabulum alitibus date.

CHORVS.

Pugna Pietatis & Impietatis in aëre repræſentatur. Impietas accepto fatali vulnere prolabitur.

Pietas. Impietas.

Impietas. EXpulſa prius Martis arenâ
Integra rurſus ſiſtor arenæ. — Dracone vehitur.
» Gravior primâ eſt ira ſecunda.
Jam ſuprema eſt tentanda meo
Medicina malo. Vel cadet illa,
Vel ego. Litem hic dirimet campus.
Vincere, vinci; gloria par eſt.
Vincam? ſtabit noſtrum Imperium.
Vincar? fuſo Roma cruore
Fundata olim, noſtro rurſus
» Sanguine ſtabit. Stare cadente
» Patriâ, pulchrum eſt: pulchrum eſt patriâ
» Moriente mori. Prodit en iterum
Æmula ſceptri. *Pietas.* Semel obtentæ — Aquila vehitur.
Campus arenæ patet alterius
Pugnæ arbitrio. Prius in turpem
Converſa fugam cruda Impietas,
Nunc perimenda eſt. Primum, alterius
» Belli, bellum eſt omen. Facile eſt
» Hoſtem timidum vincere. *Imp.* Facile eſt

Hoſtem timidum vincere? mené?
Timor ardentem eſt verſus in iram.
› Metu ab extremo furor extremus
› Sæpe incaluit. *Piet.* Video monſtrum?
Video ſpumam turpis Averni?
Impietas. In tua natam funera cernis.
Bellua regnis excede meis.
Pietas. Romæ exitium, Latij peſtis,
Fax Imperij, Procerum Latro,
Exoſa polis, inviſa ſolo
Bellua, regnis excede meis.
Impietas. Quid ventoſum furibunda moves
Ore Gradivum? conſere dextram.
Age ſupremos exere totis
Draco viſceribus pectoris ignes.
Pietas. Age conſuetas fulminis Aquila
Exere flammas. Hoc habet. Aſtra,
Vobis palmam refero Pietas.
Non ego; Numen vicit in iſto
Prælia ſigno. Sic bona ſemper
Cauſa triumphat.

Inter tubarum clangores confligitur; & Impietas prolabitur.



P. P. Van Mildert delineauit

IacoBus Bruynel ſculpsit

ACTVS IV.

SCENA I.

PONS ligneus Tyranni juſſu Tyberi imponitur, malum omen præſagientibus Nymphis & Tritonibus.

Metellus. Conſul. Operæ. Tyberis.

CHORVS NAIADVM. CHORVS TRITONVM.

Metellus. OPeris ſtruendi Tyberis hic offert locum.
Properate. Segnem Cæſares ſervi manum
Odêre. Primus gratiæ ad culmen gradus
Eſt, juſſa facili Cæſarum dextrâ exequi.

CHORVS NAIADVM. TRITONVM ET OPERARIORVM.

GEminas Tyberis ſylvæ exuvijs
Iungite ripas; vaſtaſq; dolis
Nectite quercus. Lævo inſidias
Omine ſtruitis. Nullus fraudi
Locus eſt, quando Flavia cœlum
Arma tuetur. Non hæc homini
Bella Tyrannus gerit: impetitur
DEVS, æternos qui ſuper orbes
Videt humanos retegitq; dolos,
› Brevis eſt ſemper, nec tuta ſatis
› Vita doloſis fraudibus. Alnos
Littore ab iſto tendite in illud:
› Labor eſt vanus, ſudor inanis;
› Quem pia cœli non fovet aſtro
› Meliore manus. Scelus ad tempus
› Impune meat. Sed tamen hora
› Eſt ſua pœnæ; quæ, quod latuit
› Crimen, apertam trahit in lucem.
› Caput authoris plerumq; doli
› Repetunt. Sic qui tacitè muros
› Subruit, auſu perit ipſe ſuo,
› Tumulumq; ſibi fodit, alterius

Cum

› Cum damna petit. Fraus ſcelerati
› Animi eſt index. Hinc ſibi ſemper
› Habet infeſtam Numinis iram.
I Maxenti, quâ vocat ira,
Quà rapit oeſtrum, quâ citat ardor:
Non effugies Numinis iras.
› Caput authoris repetunt fraudes.
Quæ mala juſto damna, pioq;
Cæſari adornas, in tua ſtructa
Fata dolebis. Juſſu aſtrorum
› Caput authoris repetunt fraudes.
Mergere toto, crude Tyranne,
Mergere Tyberi. Tantum crimen
Non parva poteſt unda piare.
Mergere toto bellua Tyberi:
› Caput authoris repetunt fraudes.
Mergere Romæ fatale probrum:
Lætuſq; tuo funere Cæſar
Pura reponat gaudia Romæ.

SCENA II.

VIndicta divina armatur in Maxentium, ad quam clamat ſanguis Martyrum. Inducit minacem Cometam, quem obſervans Dymas Magus, intelligit res Maxentij deſperatas.

Vindicta Divina. Sanguis Martyrum.
Dymas. Maguſcus.

Martyres. VIndicta! vides impune ſcelus?
Pigraq; manu ſtringi cupida
Tela coërces? Meruit pridem
Impia ſævi culpa Tyranni
Pendere pœnas. Stringe volantis
Vindicta manu fulminis ignes:
› Impune ſcelus parcendo foves.
Stringe volantis fulminis ignes
Vindicta manu. *Vind.* Cruor innocuus
› Me vocat aſtris. Noxia culpis
› Eſt mora pœnæ. Toxica peſtis
› Latè effundit, niſi ſcintillam

Primam

› Primam extinguas. Venio, paſſu
Lenta, ſed ictu venio gravior.

Martyres. Vindicta! manu ſtringe volantis
Fulminis ignes. *Vind.* Impune ſcelus
Hactenus ivit. Jam venit hora
› Suprema malis. Nunquam felix
› Scelus in longum ducitur ævum.
› Si quando tamen DEVS indulget
› Longius ævum, gravior ſceleri
› Pœna paratur. Creſcit ab ipſo
› Tempore verber. Satis eſt: hora
Jam tibi venit ſumma Tyranne.

Martyres. Sic, Diva, manus urge; ut nunquam
Scelus in longos profluat annos.

Dymas. Quid hic Cometes crine ferali nocens
Portendit orbi. Natus ex hydræ ſinu
Per gemina Cancri brachia incedit. Viæ
Incertus inde oberrat; atq; urſam prope
Devexo itinere defluens ſævo comam
Jungit Draconi. Tolle hinc moras puer,
Tolle apparatum hunc. *Maguſcus.* Sidera infauſto meant
Truculenta curſu? *Dymas.* Non leve eſt Romæ malum,
Quod aſtra dictant. Natus ex hydræ ſinu
Rigidus Cometes indolem ex ortu trahit
Orbi nocentem: gemina per Cancri means
Brachia, caloris peſtilens virus bibit.
Ubi ſe Draconi jungit, infeſtum attrahit
Draconis ignem. Cæſar in vado ſumus;
Breviſq; ſortis Zephyrus in triſtes migrat
Aquilonis iras. Perdita eſt Romæ ſalus
Faventis auræ. *Maguſcus.* Stygia nil ultra queunt
Prodeſſe metra? nil Dymas? nihil eruta
Auxilia Averno? *Dymas.* Tela confecta eſt mali:
Romam reponet Flavius Romæ; cadet
Vetus Deorum cultus, excutient Jovem
Delubra, Martis ara viduatis gemet
Afflicta acerris: nulla jam Juno polo,
Bellona nulla, Jupiter nullus. Dij
Migrate Roma; funeri veſtro hæc dies
Suprema luxit.

Prodit Cometa.

SCENA III.

DYmas ex obſervatione Cometæ Maxentio victoriam negat: ideoq; à Maxentio occiditur. Jubet cadaver in Tyberim abijci.

Maxentius. Dymas.

Maxentius. A - - - - - Udio. inſueto gemit *Ex inſidijs auſcultat.*
Dymas dolore. Mentis emotæ ſonos
Hic aucupabor. *Dym.* Gelidus attonitos meat
Horror per artus. Fata, Maxenti, polus
Suprema ſanxit. *Max.* Fata mihi ſanxit polus
Suprema? *Dymas.* Belli Flavius palmam rapit
Volente cœlo. *Max.* Cæſare invito poteſt
Appetere palmam: Cæſare invito tamen
Nunquam obtinebit. *Dym.* Cœlites veſtrã fidem!
In me minaci tela jactentur manu:
Parcant verendo Cæſari. *Max.* Indignans furor
Lupata rumpit. Preſſa violentum impetum
Adauget ira. Bubo, quid mœſtum canis?
Dymas. Adverſa Romæ fata, juratum tuæ
Cœlum ruinæ. *Max.* Siccine, infandum caput,
Blanditus ante Cæſari laurum es meis
Pollicitus armis. *Dym.* Error hic Orci fuit.
Sic me docebat Erebus, & Averni data
Reſponſa lacubus. *Max.* Errat & Avernus quoq;?
Dymas. Quando futuros exitus rerum Dij,
Pandere recuſant. *Max.* Pandere recuſent Dij;
Quodcunq; velat diphthera & cœlum, manu
Cæſar refringam. *Dym.* Pone flammati minas
Cæſar caloris; quos petis, caſſo impetu
Deos laceſſis. *Max.* Nullus eſt cœlo Deus,
Quem metuat iſta dextra. *Dym.* Quem metuis minus,
Magis ille ſævit. *Max.* Veniat è cœlo Deus,
Si quis gubernat aſtra, vel flammâ ſolum
Terret triſulcâ, conſerat mecum manus:
Ut diſcat eſſe fortius telum mihi,
Quo frango terras, quo reluctantes polos
Ago in favillas. *Dym.* Cæſar incaſſum furis,
Minaſq; jactas: jura non franges poli.
Maxentius. Quæ jura? *Dym.* Quæ Maxentium, & tumidos ligant

Orbis

Orbis Monarchas. *Max.* Cæſari an quiſquam Deûm
Decreta ſtatuat? *Dym.* Cæſarem & populum premit
Eadem poteſtas. *Max.* Vile, probroſum caput,
Mendaxq; larva: ſi quis eſt cœlo Deus,
Qui fata mundi torquet, & belli vices
Paciſq; flectit; umbra furialis tuo
Hunc repete caſu: poſtq; vel cœlo redux — Infligit vulnus primum.
Anima, vel Acheronte eſſe teſtetur Deos.
Cûi flamma mentis ardet, hic ſibi eſt Deus.
I, triſtis umbra, mergere extremo lacu
Mœrentis Orci. *Dym.* Morior; & pigræ ſtygi — Secundum.
Succedo larva, teq; furiali ſequar
Ardore ſemper, donec Acheronti cadas
Victima profundo. *Max.* Morere. Jam bubo tacet. — Tertium.
Nullumq; Numen eſſe, quod Rege altius
Dominetur orbi, ſanguine effuſo probat.
Abripite terræ pondus, & Tibri date.

SCENA IV.

Indignans Tyberis cadaver Magi in littus eijcit.

Tyberis. Tritones, Najades.

Tyber. QUæ mihi Stygijs Eumenis antris
Eruta gelidas incendit aquas?
Quis mihi toto gremio ſerpit
Ignis Averni? Cremor in medijs
Tyberis undis. *Triton.* Nō hic Tyberis
Natat in puris vitreus undis.
Stygius lacus eſt, amnis Averni eſt,
Orci eſt ſulphur. Fuge Tritonum
Turba cavernis. *Triton.* Medijs (monſtrum!)
Urimur undis. Undas fugimus.

Videntur ex aqua flammæ emicare, & fumus aſcendere.

Tyber. Quò Tritones? quò turba meis
Aſſueta vadis? *Tritones.* Acherontæo
Igne calentes undas fugimus.
Naiades. Tacito ſtygius lacus illapſu
Tiberine tuis miſcetur aquis.
Pellimur udis Nymphæ regnis,
Tiberine tuis pellimur undis.

Non bene ſocius meat ignis aquæ.
Hinc ſibi ſtygius rimatur iter
Terræ ſuperos amnis in orbes.
Tyberis. Mergere Triton, mergere Nais:
Quærite, noſtras quâ parte venit
Ardor in undas. Currite celeres,
Quærite faciles: Tyberis mandat.
Trit. & Nai. Celeres, faciles juſſa paramus.
Tyberis. Ardere undas, fervere gelu,
Frigus aduri, non leve monſtrum eſt.
Trit. & Nai. O portentum! *Tyb.* Quodnam inſolitum
Turba repertum ſtupet ad monſtrum? — *Apparet cadaver Dymantis.*
Trit. & Nai. O portentum! Larva Acherontis,
Mera Tiſiphone, cruda Megæra
Medijs ardet Tyberis undis.
Tyberis. Erue monſtrum, quodcunq; latet
Amne ſepultum. Procul hinc, procul hinc
Toto monſtrum hoc evolve Tibri.
Procul à noſtris ſubmotus aquis
Titio hic ſtygios vomat ardores.
Trit. & Nai. Vivimus jo! Tiberine pater!
Vivimus jo! rurſumque gelu
Redit antiquum. Vivimus jo!
Tyberis. ’ Roma triumpha! Nulla per ævum
’ Tragicas ducit Fortuna vices.
’ Quæ presſerunt mœſta, ſecundis
’ Tandem cedunt. *Omnes.* Roma triumpha!
’ Adverſa diu ſors nulla premit.
’ Si quando dies caput horrente
’ Condidit umbrâ, rurſus amœno
’ Surget in auro. Nunquam durant
’ Adverſa diu. *Tyb.* Roma triumpha!
Omnes. ’ Roma triumpha! ſors nulla premit
’ Adverſa diu. Roma triumpha!

SCENA V.

Turbatæ Larvæ corpus Dymantis ad Orcum deferunt.

Larva Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

Væ!

Larva 1. VÆ! væ! ſceleſto. ſcelera felici diu
Quicunq; curſu protrahis, tandem tuâ
Claudêre metâ. Lenta ſi quando venit,
Vindicta ſceleri; certa ſed tandem venit,
Silente ſemper urget à tergo pede
Nemeſis nocentes; fulminis ſemper manu
Inflammat ignes; quaq; ſuſpendit morâ
Iras triſculi fulminis, eâdem gravat
Pondus parati verberis. Simulat DEUS
Neſcire crimen improbi, & in annos tacet;
Sed igne tandem loquitur excuſſæ facis
Tortique fulguris. Errat, offenſum minus
Quicunque credit, quod diu impunis trahat
Dies ſecundos, nec gravem telo manum
Sentiat in ictum erumpere. Eſt ſceleri ſua
Statuta meta: ſi nefas auges, tuam
Celeras ruinam. Meta quo poſita eſt loco,
Illo ſtat ultrix Nemeſis, & flagrum intonat.
Turbata per te Roma, lactatus ſpei
Inanis umbrâ Cæſar, everſus decor
Antiquus urbis, civium effuſus cruor:
Nunc redde pœnas. Ibis Acherontis lacum
Turbare triſtis Vmbra, & ardentes ſtygis
Terrere Manes: ibis infeſtas reis
Laſſare Furias. Quiſque quod crimen patrat,
Hoc pœna plectit. Parcit ad tempus polus,
Graviore ut inſtet verbere. O terræ probrum!
Mergare Averno. Criminum pondus grave eſt:
Premitque terram, donec immergat ſtygi.
Juſſos labores carpite, profundi patent
Acherontis antra. *Omnes.* Victima ô Diti ſacra! *Aperitur Infernus.*
I ſtygiali debite flammæ
Funeſte Dymas, lacerande avibus
Tytij, celeri raptande rotâ,
Vrende ſiti Tantaleâ, igni
Vrende ſtygis. Meta tuorum
Scelerum poſita eſt: nulla tuorum
Suppliciorum poſita eſt meta.
Cœpiſſe ſemel ſtygio ardere
Igne, & ſemper ſæva incipere

Tormenta pati. Perge æternis
Debite flammis; tua nobiſcum
Tormenta ſubi; morienſq; doce;
, Quamvis veniat Nemeſis clauda,
, Sua criminibus tormenta dari.

SCENA VI.

Committitur prælium. Narratur ſucceſſus.

Achillas Dux. Metellus Conſul.

Achillas. O Vana Regum gloria! ô falſæ ſpei
Retecta larva! Fuimus! ingentis capax
Materia cladis! Quantus in præceps agit
Excelſa caſus! *Metel.* Quam mihi tragici canis
Scenā doloris? *Achill.* Occidit Romæ ſtatus;
Everſa caſtra Regis: occumbunt Duces
Totuſq; miles ſternitur: palmæ decus
Et ſceptra rurſus Flaviam in dextram meant.
Metellus. Exilit amœno gaudio pectus: tamen
Tegatur ore. Sæva quid tandem paras *Ad ſpectatores.*
Fortuna Romæ? Prome quis cœdis modus,
Serieſq; cladis? *Achill.* Eſſe quæ ſegetis ſolet,
Cùm gravis ab Arcto grandine Orion fremit,
Et omne latè ſternit arvorum decus.
Steterat utrinq; miles armatus pari,
Virtute pectus, ſpiritu ferrum pari,
Pariq; amore gloriæ incenſus manum.
Sonuêre bellum claſſica; exſurgit fragor
Clamorq; campo: mota tempeſtas coit
Geminæ phalangis, media decreſcit via
Inter cohortes; conſerunt ferro manus,
Pedemq; pes adurget, & ſcutis ſonant
Inflicta ſcuta; fervor, irarum calor,
Rabieſq; totis fulminat campis. Cadunt
Et hinc & inde funera, & mixtus fluit
Hoſtis utriuſq; ſanguis. Ambiguis diu
Suſpenſa pennis conſtitit victoria;
Donec ſereno miles effuſus polo
Candidus amictu, candidus & equo, viam
Per noſtra caſtra raptus ingentem manu

Rutilante ſcripſit. Jllico magno impetu
Turbo inſecutus Flavij, noſtris gelu
Infudit armis. Cadimus; aut victi malo,
Pedem relicto prælio in fugam damus.
Metellus. Perijmus ergo! Certa jam Romæ imminet
Ruina tectis. *Achill.* In tua dextra ſedet
Spes omnis urbis. *Metell.* Gravius eſt medio malum.
Achillas. › Malum ſupremum remedium extremum vocat.
Metellus. › Fruſtra applicatur, quando vis major mali eſt.
Achillas. › Nil negligendum eſt, quando vis magna eſt mali.
Metellus. Quis hic propinqui tollitur Martis fragor?
Achillas. Fugiens ſalutem miles à pedibus petit.
Tu Conſul urbi conſule. *Metel.* O tandem veni
Optate Flavi, & ultimo preſſam malo
Exſolve Romam! in Flavio eſt urbis ſalus.

SCENA VII.

Fugitivus Maxentius deſperat. Occidi rogat à Romulo Filio, fugam in urbem ſuadente.

Maxentius. *Romulus.*

Maxentius. IGnave Cæſar! timide pro patriâ mori!
Quouſq; inertem ſpiritum animoſâ fugâ
Vitæ reſervas? Militi extremum probrum eſt
Fugiſſe campo, & Cæſar imbellis fugâ
Quæris ſalutem? Repete confuſam tui
Militis arenam. Si cadit miles, cadet
› Cum laude Cæſar: Gloriæ magnum eſt decus,
› Cadere cadente milite, & ſtragem ſuo
› Funere gravare. Caſtra quo pereunt loco,
Illo cadamus. O probrum Regum! fugis?
Et ſceptra inultus pateris Auguſtâ manu,
Jubarq; fronti deripi? Si quod, mihi
Semper inimica Numina, iratâ manu
Fulmen rotatis, verticem in noſtrum gravi
Librate tonitru. Jupiter, ſi quis tamen
Vivit ſub aſtris Jupiter, torto increpa
Hoc pectus igne: frontis hæc tuo patet
Area furori: fulmina hoc cœlo caput.

Mori

„ Mori volenti gratia eſt mortem brevi
„ Subire poſſe funere. Infande, impie,
Crudelis, excors Jupiter, mortem negas
Mortem petenti? Repete Maxenti feros
Campi furores; aliquod hic telum vacat
Tuo paratum funeri. *Rom.* Quò, quò Pater
Infauſte properas? Flavius campum furor
Omnem cruentâ ſtrage ſepelivit. *Max.* Decet
Hic quoque perire Cæſarem. *Rom.* Regem decet
„ Servare ſe ſe civibus. *Max.* Quando interit
„ Cum Marte populus, Regis imperium perit.
Romulus. Pars aliqua ſupereſt genitor: hanc ſerva tui
Regni columnam. *Max.* Nulla mihi ſupereſt; ubi
Miles perivit. *Rom.* Roma ſupremum patet
Devicto aſylum. *Max.* Roma? quam nullus tenet
Miles ſuperſtes? Roma? qua nulli fides
Eſt certa civi? *Rom.* Sponte ſed regnum truci
Concedis hoſti. *Max.* Nempe Victori. *Rom.* Poteſt
Fortuna vertere aleam. *Max.* Sed non poteſt
Facere beatum, quem ſemel tanto malo
Attrivit. *Rom.* Iſtud genitor extremum cave,
Cumulare gravia gravibus ærumnis mala.
Maxentius. Suprema teneo. Nulla majori poteſt
Fortuna damno furere. *Rom.* Quod ſummum putas,
Majore adauges. *Max.* Nempe cogemur mori?
Hoc eſt, quod opto. Finis hic ſolus mali eſt,
Perire poſſe. *Rom.* Levius ut pereas, decet
Curare, genitor. *Max.* Sive pereundum eſt gravi
Maris procellâ, ſive pacato freto,
Quid nate refert? *Rom.* Ne ſimul tecum trahas
„ Orbem in ruinam. *Max.* Major eſt laus, cum ſuis
„ Perire bello, quàm diu vitam ſuis
„ Trahere peremptis. *Rom.* Genitor extremas preces
Ne ſperne nati. *Max.* Romule extremum malum
Ne poſce patris. *Rom.* Vivat ut genitor, rogo.
Maxentius. Cum laude liceat emori, genitor rogo.
Romulus. Cùm ſola laus eſt emori, vita eſt probrum.
Maxentius. Nate, redeamus, noſtra quà campum fuga
Vacuavit. *Rom.* Vrbem genitor ingreſſu tuo
Tege perituram. *Max.* Potius hoc crudo latus — Porrigit

Tranſadige ferro Nate. Mucronem cape: *acinacem quo occidatur.*
Feri volentem. *Rom.* Sæva mi Genitor jubes;
Quæ nec ſub Hæmo Tigrides natæ audeant;
Nec inter antra Caſpia effuſus leo.
Natura renuit. *Max.* Obſequi Patri jubet.
Romulus. Juſta imperanti. *Max.* Iuſta, non juſta, efficit
Patria poteſtas. *Rom.* Quando non ſubeſt ſcelus.
Cùm, quod jubetur, crimen eſt; nullam ſuo
Neceſſitatem patria poteſtas poteſt
Nato obſequendi ponere. *Max.* Hoc pater rogat,
Patrem volentem perime. *Rom.* Quod poſſim jube;
Natura quod non damnet, aut cœlum improbet.
Maxentius. Sum genitor, & ſum Cæſar: ut genitor volo:
Ut Cæſar impero: totus in pectus patris
Incumbe ferro, & corde funeſtam excute
Vitam cadentis. *Rom.* Cæſar, & Pater jubes
Quod prohibet æther. *Max.* Iuſſa num cœli vetant
Coli parentem & Cæſarem? *Rom.* Coli jubent:
Perimere prohibent. *Max.* Per patris nomen. *Rom.* Sacrũ eſt.
Maxentius. Per ſancta generis vincula. *Rom.* Hæc rumpi eſt nefas.
Maxentius. Per nati amorem. *Rom.* Vivere hic patrem vovet.
Maxentius. Redeamus ergo, qua calet Martis furor
Quà fervet ira Flavij, quà orbis ruit.
Quam mihi Tyrannus denegas mortem, pius
Impendet hoſtis. *Rom.* Siſte, venturum Pater
Urgere fatum. Si peris genitor, jube
Tecum perire filium, atq; urbem ſimul.

SCENA VIII.

Conſtantinus Junior terrâ urbem oppugnat.

Conſtantinus Junior cum exercitu.

Conſt. Jun. VRgenda miles gloria eſt. Partem dedit
Ingente clade fuſus hoſtilis cruor;
Cadaverumq; vaſta congeries putri
Tabo dehiſcens: alteram partem dabit
Subacta Roma. Proſperis quando venit
" Secunda Zephyris, inſequi ſortem decet.
" Viciſſe pulchrum eſt: alteram palmam addere

› Palmæ priori, pulchrius. Dum aliqua ſuper
› Pars vivit hoſtis, ſemper ingenti poteſt
› Nocere damno. Tempus hoc lauro favet,
Quo Roma trepidat. Hora quod præſens decus
› Offert, premendum eſt: hora poſterior rapit,
› Quod prima ſpondet. Miles, huc age vineam
Muris propinquam. Gravior hinc aries premat.
Hinc tela miles jaciat, & muris gravem
Submoveat hoſtem; machina hinc ignes frequens
Infundat urbi. Gloriam quiſquis petit,
Me, me ſequatur: primus in palmam ruo.

Oppugnatur urbs vineâ, ariete, teſtudine,
Telis, & ignibus.

1. Cuſtos ex Mœnibus. Huc arma cives, arma: denſato impetu
Superare tentat mœnia hoſtilis furor.
2. Cuſtos. Huc arma cives: hoſtis huc certam trahit
Vrbi ruinã. *Conſt. Jun.* Sequere præeuntem Ducẽ — Per teſtudinem inſcẽditur urbs.
Animoſe miles. Laurea in muris viret.

SCENA IX.

Criſpus Vrbem claſſe oppugnat.

Criſpus. Artemius. Cuſtos.

Criſpus. COnjuncta nondum claſſis algoſas Tibris (tat,
Tabulavit undas? *Artem.* Tota jã ſpumis na-
Avidumq; pectus gloriæ in pugnas citat.
Criſpus. Hinc tela miles, inde flammatos age
Globos in urbẽ. *Cuſtos.* Civis huc vires age.*
Criſpus. Huc ad virentem lauream miles gradum
Victorem adurge. Turbinis nondum fragor — *Injiciuntur è navibus tela & ignes.
Reſedit omnis. Mœnibus clauſum latet
Aliquid veneni. Flavio quamvis Patri
Jurata Chriſto turba fideles manus
Et arma pendat, aliquid eſt tamen mali
Quod adhuc minatur. Reſtat exiguus labor,
› Finis laborum. Prima laus fortis viri eſt,
› Amare dura: proxima laborem ſubit
› Quæſita palma. Mœnium obſtantes moras
› Superate paſſu Martio. Hoc titulo pacet

Decus

› Decus virentis laureæ, quod non venit
› Aut otioſo, aut deſidi. Somno potens
› Eſſe, generoſus animus ignorat. Licet
› Quiete laurum carpere, aut palmam queat;
› Mavult labore. Pergite: hàc Romam via
Calcanda reſtat. Primus inſcendo. Cui
Mavortialis bullit in venis cruor,
Avidaque flamma nominis fibras movet,
Me, me ſequatur: primus in laurum volo. *Inſcenditur è navibus.*

SCENA X.

Maxentius ex æſtu prælij fugiens in urbem tendit per pontem, in quo Conſtantino inſidias paraverat; pons collabitur, & ipſe cum ſuis mergitur.

Maxentius. Romulus. Achillas. Miles.

Maxentius. INviſa fata! Numinum inviſus furor!
Inviſa cœli ſidera! inviſæ faces,
Quot quot ſiniſtro lumine aſpicitis meæ
Sortis ruinam! tuq; qui ſtygijs lates
Sepultus undis Pluto, Avernales Dij,
Deæq;, & umbræ Manium inviſæ mihi!
Romulus. Parcè, ô verende genitor, audaci Deos
Laceſſere ore. Hoc unicum reſtat malis
Medium ſupremis; fortiter ſortem ut feras.
› Fortuna fortes metuit, imbelles premit.
Maxentius. › Fortuna fortes ſternit, imbelles levat.
Achillas. › Leviùs ferentem præterit. *Max.* Gravius ferit
› Ultrò ferentem. *Rom.* Quod grave eſt, fiet leve
› Ferendo ſponte. *Max.* Quod grave eſt, gravius facis,
› Si non repellis. *Achill.* Frangitur fluctûs tumor
› Si quando ſcopulũ verberat. *Max.* Scopulum quoq;
› Pelagus procellis exedit. *Rom.* Centum fluet
› Refluetq; fluctus ſæculis, nondum cadet
› Alliſa rupes. *Max.* Sed ſemel tandem cadet.
Achillas. › Hic, Cæſar, ictus primus eſt. Nunquam ſolet
› Niſi repetito premere fortuna impetu.
Maxentius. › Cùm vaſtat omnia impetu primo, nihil
Habet ſecundus, *Rom.* Hoc habes Cæſar, potes

Servare Romam, Roma te poteſt tibi
Servare. *Max.* Sera Nate conſilia ingeris.
Romulus. Sed ſana Patri: *Max.* Flavius Romam tenet.
Achillas. Pelletur urbe. *Max.* Robur ut pellas abeſt.
Achillas. Numeroſa turba Civium ſupereſt. *Max.* Favet
Sed tota Marti Flavij. *Rom.* Affixum trabi
Quæ Chriſtum adorat. *Max.* Patrios fuſo Deos
Quæ thure adorat. Deſine. Statutum eſt mori.
Achillas. Si ſic ſtatutum eſt, morere: ſed memor tuæ
Auguſte famæ. Morere, ſed fato ut tuo
› Semper ſuperſis. Ipſa mors vitæ eſt lucrum,
› Si glorioſè moreris. Huc mentem rape,
Spes unde ſe victoriæ, aut famæ incitat.
Romulus. Ibi quære vitam ponere, ubi lucrum facis
› Laudis perennis. *Max.* Nemo laudandus perit,
› Qui vincit abſq; laude. *Rom.* Quod decoris abeſt
› Vitæ anteactæ, ſæpe reſtaurat dies
› Mortis ſupremus. Quis tubæ allapſus canor — Auditur tubarum clangor.
Flagellat aures? *Miles.* Flavius in urbem furor
Accelerat iras. *Max.* Ibo, vel Româ premar
Cadente, vel cadens premam. Huc mecum gradum
Per pontis arcum miles: hinc ſalus patet.
Achillas. Fugite; ſupremus ultor à tergo premit. — Pons collabitur & merguntur.
Omnes. Heu cruda fata! *Max.* Crude, funeſte, impie,
Quicunq; mundi fata diſpenſas DEUS.
Morior. At Orci ſulphure accenſus, tibi
Semper rebellis, ſemper infeſtus traham
In odia cœli Tartarum, atq; umbras ſtygis.

SCENA XI.

CRriſpus & Conſtantinus Junior proclamant è mœnibus urbem jam domitam.

Criſpus. Conſtantinus Junior.

Criſpus. REſidat ira milites, ſatis impij — Intra proſcenium loquitur.
Fuſũ eſt cruoris. Roma jã noſtris dedit
Collũ lupatis. Nemo jam ferrũ movet;
Conſt. Jun. Nemo reſiſtit: induunt cives jugum — In mœnibus apparet.
Frænũq; mordēt ſponte, mutetur furor
Benigni-


CONSILIO
INDUSTRIA
P. P. Van Mildert delineauit
IacoBus Bruynel ſculpsit

› Benignitate. Principis primum eſt decus,
› Parcere ſubactis. *Ablau.* Principis primum eſt decus,
› Sternere ſuperbos. *Conſt. Jun.* Civium chara eſt ſalus.
Ablavius. › Non perfidorum. *Conſt. Jun.* Perfidi addiſcunt fidem.
Ablavius. › Metu coacti. *Conſt. Jun.* Mollis attactus feros
› Domat leones. *Ablau.* Mollior at hoſtem manus
› Reddit ferocem. *Conſt. Jun.* Belluas frænat metus,
› Benigna Cives gratia. *Abl.* Rebellis parùm
› A belluarum moribus diſtat. Ferant
› Rigida lupata belluæ, quibus placent
› Mores feroces. *Conſt. Jun.* Fræna non diu aſpera
› Tolerat jugalis. Primus inventor timor
› Rebellionum eſt. *Ablau.* Primus extinguit quoq;.
› Contempta res eſt, Principis mollis manus.
Conſt. Jun. › Exoſa res eſt Principis gravis furor.
Parcè bibendus Civium Regi eſt cruor.
Criſpus. Parcite cruori. Diſplicet miti Patri — Intra proſcenium.
Sitis cruoris. *Conſt.* Audio: mollem petit
In urbe frater dexteram. Parce Ablavi
› Vrgere cædes. Barbarum hoc animum ſapit,
› Sævire poſt victoriam. En medium mei, — Comparet Criſp⁹ in mœnibus.
Frater propinquat. Noſtra quo vento volat,
Fortuna Criſpe? *Criſp.* Quo ſolet ſemper Patri
Iurata, facili. Victus inclinat ſuas
Conſul ſecures: Tyberi abſorptum natat
Corpus Tyranni: quis quis adverſos tulit,
Patri furores, ſanguini immerſus vomit
Animam putentem: nemo jam ferrum rotat.
Civis parenti ſupplices tendit manus:
Plebs & Senatus Flavium ad ſceptrum vocat.
Conſt. Jun. Nihil tonandum reſtat? *Criſp.* Oppreſſus furor
Martis reſedit: ſponte ſubjectus luem
Sibi imminentem populus avertit. *Conſt. Iun.* Sapit.
Depone curas miles, & rigido manum
Ferro relaxa: noſq; gratemur Patri.
Criſpus. › Eamus: ægrè læta patiuntur moram
› Nuncia: ſerenum gaudium in plures amat
› Prodire, quando plurium eſt emptum manu.

CHORVS

Pietas Victrix triumphat, & in partem triumphi evocat Conſilium & Induſtriam.

Pietas. Victoria. Pax. Conſilium. Induſtria. Fama 1. Fama 2.

Victoria. VIcit Pietas! jo triumphe! — In nube.
Ultima Solis, ſeu naſcentis,
Seu morientis domus, audite:
Vicit Pietas! jo triumphe!
Dira Impietas rigido terram
Ore momordit, taboque ſuo
Confuſa natat; nunquam poſthac
Iterum Auſonias ſubitura domos.
Vicit Pietas! jo triumphe!
J Fama citis provecta Notis:
Tu quâ veniens Aurora micat,
Tu quâ fugiens Sol mergit equos:
Ite, extremis dicite populis,
Vicit Pietas! jo triumphe! — Hæc in Orientem, illa in Occidentem avolat.
Fama 1. Vicit Pietas! jo triumphe!
Fama 2. Vicit Pietas! jo triumphe!
Utraq́. Fama. Vicit Pietas! jo triumphe!
Conſ. & Induſt. Pax! Pax! Pax jam domito — Ex terra.
Pulchra tumultu candida revehat
Sæcula Romæ. Martius ardor
Iacet extinctus, belliq; truces
Cecidêre minæ. Vicit Pietas!
Io triumphe!
Pax. Vicit Pietas! Io triumphe! — Ex nube.
Iam grave litui ſiluit murmur.
Tutior orbi pax reſtituor.
Ante remotas pulſa in terras,
Nunc tibi reddor Roma quietis
Vecta quadrigis. Illud facilis
Subeo regnum, quo mite tenet
Pietas ſceptrum. *Victor.* Vicit Pietas!
Conſ. & Induſt. Regnat Pietas, jo triumphe!
Pietas. Adſum, magni filia cœli, — In curru triumphali
Riſus olympi, mundiq; ſalus

Pietas,

Pietas, domito lætior hoſte. *inter nubes.*
Conſ. Ind. Pax. Vict. Vicit Pietas! jo triumphe!
Pietas. Vici Pietas! ſed *Conſilio*
Socio vici; ſed & *Induſtriâ*
Sociâ vici! Vicimus. jo!
Conſilium. Hæc Pietatis bella fuerunt:
Victrix Pietas ſola triumphet.
Pietas. Hæc Conſilij bella fuerunt,
Bella fuerunt hæc Induſtriæ.
Qui fuit æſtûs pars magna mei,
Sit pars etiam magna triumphi.
Metat hic laurum, qui tulit arma.
Utraq; vicit, noſtras utraq;
Scande quadrigas; quæq; laborem
Ardua mecum in bella dediſtis
Meritas lætæ carpite lauros.
’ Hæc virtutem gloria ſequitur:
’ Ut ſua ſequitur Delion umbra.
Fama 1. Ultima mundi regna audite. *Conſilium & Induſtria ex terra in Currum Pietatis in aëra rapiuntur.*
Fama 2. Ultima mundi regna audite.
Fama 3. Vicit Pietas! Io triumphe!
Fama 2. Vicit Pietas! Io triumphe!
Fama 1. Oriens audi! vicit Pietas.
Fama 2. Audi occaſus! Vicit Pietas.
Utraq;. Io triumphe! Io! Io! triumphe!
Omnes. Vicit Pietas! Io triumphe!
Victor. Hic ego viridem porrigo laurum,
Ubi Conſilium ſuggerit artes,
Martemq; calens movet Induſtrîa.
Iurata tibi milito, Pietas.
Qua te flectis, laurum inclino.
Sic aſtra jubent: ſemper Pietas
’ Unica vincat. Certa ibi palma eſt,
’ Ubi Conſilio Pietas juncta
’ Movet arma manu. *Piet.* Vicimus! hoc eſt
Munus olympi. Certo veniunt
Ordine cœli, bellica palma, &
Pacis olivæ. Dicite mecum:
Bellica palma eſt munus olympi,
Pacis oliva eſt munus olympi:

Statu-

Statuente Deo hæc venit, ac illa.

Victoria. Bellica palma eſt munus olympi.

Pax. Pacis oliva eſt munus olympi.

Pietas. Vicit Pietas, DEVS at toto
Orbe triumphet.

Omnes. Vicit Pietas, DEVS at toto
Orbe triumphet.

ACTVS V.

SCENA I.

Fabricatur Arcus Honoris triumphaturo Conſtantino.

Metellus. Operarij.

Metellus. PRoperate: ad urbem proximo Cæſar gradu
Vrget triumphum. Semper exoſa eſt mora,
Quæcunq; honorem tardat: amittit decus
Paranda pompa, quando venienti moram
Ponit triumpho. Gratiam hinc habet labor,
Si ſit paratus tempori. Quod agis, age.

Operar. 1. Flavia virtus non ſatis unâ
Contenta manu, non ſatis uni
Victura orbi, non mille ſatis
Cantanda annis, occupat omne
Romæ obſequium. *Secundus.* Decet huic omnes
Servire manus, qui omnes urbis
Servavit opes, capita, & vitam.

Operar. 1. Nihil impendis Roma triumphis,
Ipſam vitam licet impendas.
› Cæſaris eſt laus, meruiſſe: tua
› Laus eſt, nunquam ſolvere poſſet,
› Semperq; tamen ſolvere velle.

Operar. 3. › Summus meriti gradus eſt; ſua ſi
› Præmia vincat. *Oper. 1.* Suma rependis
› Præmia meritis, ſi plura velis
› Pendere ſemper. Nunquam merita
› Poſſe æquari, maxima laus eſt.
› Par quoq; laus eſt, ſemper merita

Æquari

› Æquare pari velle obſequio.
› Quod virtuti ſatis eſt, etiam
› Satis eſt Flavio; Plurima velle,
› Cùm pauca potes. *Oper. 4.* Vivat Cæſar!
Amor Auſoniæ, gloria Romæ,
Decus Imperij, delicium orbis.
Vivat! vivat Conſtantinus!
Et prole ſuâ ventura beet
Sæcula mundi. *Oper. 2.* Gloria Patris in
Prole ſuperſtes, ſceptra priora
Cumulet ſceptris, regnaq; regnis
Antiqua novis. *Oper. 1.* Sic vovet orbis,
Sic Roma vovet! poſt ſuâ vivat
Fata ſuperſtes Conſtantinus,
In prole novos inchoët annos.
Sic Roma vovet! ſic vovet orbis
Omnes. Sic Roma vovet! ſic vovet orbis.

SCENA II.

Conſtantinus triumphans Vrbem ingreditur.

Conſtantinus Imperator. Criſpus. Conſtantinus Iunior. Metellus. Artemius. Ablav. Valer. Senatus. Chorus Militũ. Chorus Iuventutis.

Ablau. ROmulææ flos Juventæ;
Martis ira, Pacis eſca,
Præliorum per calores,
Martioſq; per rigores
Sæpè ducta, ſæpè duros
Paſſa Circij furores,
Æſtuantis & Leonis
Paſſa fervidos calores;
Impedite nunc recenti
Fronde crines, Laureaſque
Implicate frontibus.

Valer. Parta palma per labores
Flaviorum in arma venit.
Hac emuntur arte magna:
› Laureatas ut reportes
› Fronte frondes; per feroces

 Martis

› Martis iras arma miſce.
›   Palma conſtat ſanguine.
Vicimus! ſed per labores
› Semen hoc eſt gloriarum,
› Aſperam ſubire ſortem.
Seminare quem pigebit
Duriora, glorioſos
    Nunquam honores demetet.

Artemius. Vivimus! ſed inſolente
Sæpe ſorte fulminati.
› Palma vitat otioſos,
› Diligit laborioſos,
›   Irrigatur ſanguine.
Flavius ſic in Tyranni
Vectus arma, ſortis atræ
Fregit iras, lauream q;
    Nundinatus ſanguine eſt.

Metellus. Magne Imperator, Flaviæ Auguſtum decus
Siduſq; ſtirpis; ſive tu dici Pater,
Sive Imperator poſtulas; Romæ venis
Utroq; charus nomine; & Patriæ pater,
Et Imperator. Cæſar, imperijs tuis
Habes paratos obſequi Cives: Pater
Civibus amores ingeris. Si quid tuæ
Reſtitimus iræ, parce: violentus fuit,
Non liber animis impetus. Jugum grave
Egit Tyranni in arma, quæ nunquam velit
Sumpſiſſe Roma: mens tamen ſemper ſtetit
› Conſtans amica Flavij. Non eſt ſcelus
› Quod eſt coactum. Qua ſoles, Cæſar, leva
Pietate Romam: fuſus ad tuos pedes
Civis veretur aureum Auguſti jubar,
Urbiſq; claves, urbis imperium tuæ
Benignitati cedit. Hoc unum rogat,
Poſthac ſubacta Roma dicatur tua.
Non poſtulamus levia. Nam quiſquis tuus
Meruit vocari, gloriæ humanæ tenet
Apicem ſupremum. *Conſt.* Facilis in Romæ preces
› Deſcendo Cæſar. Quiſquis annutu Dei
› Imperia tractat, æmulus debet Dei

Sub arcu conſiſtens à Conſule ſalutatur.

Offert claves urbis.

Facilem

› Facilem rogantûm precibus auditum dare.
› Rogare, verbum eſt arduum: ſi poſt preces
› Nil impetretur, pectoris vulnus grave eſt
› Rogaſſe fruſtra. Sanguinis parcus, libens
Audio rogatus Civium; quin, ſi preces
Non admoveres, facilis è noſtro ſinu
Venia veniret. Non amo Cives pede
Calcare tumido, non ſuperbifico gradu
› Premere innocentes. Barbari Regis reor
› Timenda gerere frena, & inviſo metu
Terrere Cives. Non amo noſtrum latus
Sanguine rubere Civium, aut rigidum manu
Torquere ferrum. Quando me juſſit Deus
Terræ imperare Cæſarem, juſſit quoq;
Animum parentis ſumere; & Cives, meam
Amare ſobolem. Cæſaris nomen grave eſt:
Utere parentis nomine, & tutam ſcies
Urbi ſalutem. Quas datis claves, mei
Inſigne juris, reddo: ſi voles, potes
His ipſa cordis viſcera, atq; imos ſinus
Aperire mentis. Cæſarem foris vides,
Intus latere patris affectum ſcies.

Reddit Conſuli claves.

Artemius. Procede pompa. *Chor. Iuv.* Magna depoſiti ſtatus
Fortuna, Cæſar, publicæ fulcrum rei,
Columenq; Romæ, quodq; vis dici magis,
Pater labantis patriæ, fuſa ad tuos
Pedes Juventus Romula peractum polo
Favente bellum; quas minabatur furor
Cædes repreſſas; læta gratatur. Tuo
Stetit labore, Roma quod rurſus levet
Mœrore frontem, ſeq; jactante erigat
Fluctu doloris. Candidæ per te dies
Pacis reductus, Civibus fides, tenor
Felicitatis urbibus. Salve Imperi
Nutantis Atlas: Sique Romanos amas
Juvenum calores; cerne quâ dextrâ micant,
Quo ſpiritu ardent genibus affuſæ tuis
Juvenum cohortes. Bella ſi rurſus furor
Incendat hoſtis, & procelloſâ tonet
Mars ſævus irâ; ſtabimus clypeus, tua

Dum procedit, devolat ex Arcu triumphali Aquila & Currû Cæſaris circumvolat.

Fata

Fata vetituri; maximum hoc decus rati,
Servare poſſe propriâ Auguſtum nece.

Conſtantin. Studia Juventæ, Cæſar, atq; animos probo
Patriam tueri ſanguine paratos. Vetus
Hæc eſt Quiritum gloria, aut agere, aut pati
Fortia. Parentum decora ſuccreſcens premit
Studijs Juventus paribus: à tenero arduam
Meditatur ungue gloriam, & inertes manus
Exoſa, pulchris auſibus mentem applicat.
» Juventa, prima ætatis aurora eſt: dies
» Quis ſit futurus, prodit auroræ color.
» Juventa, flos ætatis: in flore emicat
Dulcedo fructus. Ite Romanæ indoles
Generoſa pubis, quò Patrum virtus trahit
Fœcunda laudum, quò Quirinalis vigor
Avida laboris pectora ad famam vocat.
» Bene inchoaſſe, primus eſt laudis gradus.

Artemius. Procede pompa. *Conſt.* Quis chorus noſtro obvius
Hic eſt triumpho? *Criſpus.* Saxeo eductus ſpecu eſt
Romæ ſenatus, innocens paſſus grave
Jugum Tyranni: gemuit innocuas manus
Pedeſq; ferro vinctus: hunc turpi ſitu
Solvi imperavi, & liberam tandem diem
Subire Solis. *Conſt.* Principis, fili, decus
» Aſſequeris animo. Cæſaris primum reor
» Hoc eſſe punctum, ſolvere jacentes ſitu,
» Metu timentes, dexteram afflictis dare,
» Levare miſeros. *Senator.* Magna Dardanidûm ſalus
Invicte Cæſar, quando te cœlum nova
Lauro coronat, illud Auguſtis decus
Addis triumphis, Civis ut miſer tuam
Benignitatem ſentiat. Tuos facis
Belli labores; publicum fructum jubes
Manare in omnes. *Conſtan.* Cæſarem, ſortis bonæ
» Scias miniſtrum. Principes cœlum vetat
» Proprijs ſtudere commodis: quin nec ſibi
» Naſcuntur ipſis. Solis exemplum ſumus.
Hic lucis aurum publico impendit bono.
» Fontem arbitrare Cæſarem. Hic gaudet ſuas
Vndas rogari. Quin pigræ ſi fors manus

Haurire

Haurire fugiant, obvias offert aquas
Trepidante rivo. *Metell.* Vidimus ſemper bono
Noſtro ſtudentem Cæſarem, & patri parem
In noſtra natum commoda, hæredem patris
Venire prolem: quodq; nos unum necat,
Meritis honores quærimus pares, tamen
Nec invenimus. Magna ſic virtus modum
Exceſſit omnem præmij. Hoc unum eſt ſuper:
Criſpus in honores patris admiſſus, jubar
Nomenq; geſtat Cæſaris, & æquat manu
Factiſque nomen: pariter Auguſtum jube
Natum minorẽ. *Conſtan.* Tanta vix florens capit
Nomina Juventus? *Metel.* Quando jam vaſtum dedit
› Fructum ante florem. *Conſtant.* Pondus Imperij grave eſt,
› Cui ſæpe ceſſit Hercules, cui nunquam Atlas
› Satis ferendo eſt. Machina hæc annis gravem
› Virum repoſcit. *Metell.* Quod negant anni decus,
› Matura virtus ſupplet. Animoſa indoles
› Ad imperandum ſufficit, quando indolem
› *Conſilia* adulta fulciunt, & ſe gravis
› *Induſtria* animis ingerit. Lentâ nimis
Maturitatem conſilî inſequitur rotâ
Ætatis annus. Quod capit virtus, tuæ
Concede proli genitor. *Conſt.* Hoc placet decus
Subire nate? *Con. Iunior.* Gravius ætate, & meâ
Virtute regnum eſt. *Metell.* Tota te Auguſti Patris
Virtus coronat: illius mentem induis,
Cujus bibiſti ſanguinem. *Conſt. Iun.* Excedis modum
› Metelle laudis. Etſi in hæredem fluat
› Sanguis parentum, ſæpe non virtus meat.
Metellus. Specimen dediſti, quando non trepidus manum
Aptaſti in arma; quando molitus gradum
Per alta Romæ mœnia exemplo tuo
Militem animaſti; quando trepidantem ad manum
Bello recenti fervidam, patrio ſinu
Complexus Vrbem es. Cæſar, hoc Civis petit,
Hoc Roma anhelat: hoc merita nati exigunt,
Meritum coronâ verticem ſacrâ indue.
Conſtantin. Quid ad iſta Criſpe? *Criſp.* Cæſar, applauſu ſequar
› Fratris triumphos. Livor in viles cadit.

 Ego

Ego invidere neſcius, noſtræ parem
Exopto fratrem gloriæ: quin & meos
Superet honores, merita qui exceſſit mea.
Conſtan. Quid ad hæc Senat⁹? *Senat.* Et probat & optat. *Conſt.* Probat
Et iſta miles? *Artem.* Gloriæ partem ſuæ
Hoc cenſet ipſum. *Conſt.* Quando ſic Romæ placet,
Quando hoc probatur militi, & Criſpus vovet,
Nihil repugno; Filium hæredem patris,
Noſtræ coronam ſtirpis, ad ſceptrum voco.
Tamen priuſquam pompa feſtivis eat
Inſtructa ludis, Roma disjectos Deos
Erebiq; monſtra proterat, & unam colat
Crucem Tonantis, cujus auxilio mihi
Inter procellas animus invictus ſtetit.
Reliquus amœno tranſeat plauſu dies.

SCENA III.

Plauſus. Romanæ Juventutis.

" EST breve regnum ſortis amaræ.
Dicite læti: Flavia domuit
" Dextra timores. Celerem ſæpe
" Agit in præceps fortuna rotam.
" Non longa tamen concutienti
" Deus indulget tempora ſorti.
Furit in fluctus mare commotum,
Fremit in fulmen polus accenſus;
Abit in tenebras ſol Heſperias:
Sed mare rurſus mitigat iras;
Fulmina rurſus polus extinguit;
Rurſuſq; dies redit Eois
Novus ex undis. Gaudia pereunt,
Gaudia redeunt. Dicite læti
Flavia domuit dextra Tyrannum.
" Premit ad tempus, quodcunq; premit.
" Nemo, ubi triſti ſæva theatro
" Fortuna fremit, non reditura
" Candida mundo tempora credat.
" Abit in luctus, redit in plauſus
" Fortuna; cadit, ſurgitq; iterum.

Sic quæ gemitu flevit amaro,
Roma triumpho plaudit amœno.
Dicite læti: Flavia domuit
Dextra Tyrannum. Tu quæ flente
Patriâ flebas; nunc quoq; patriâ
Plaudente, novis plaude tiumphis.
› Dulce jocari eſt, cui fuit ante
› Grave torqueri. Satis eſt. Alius — *Saltus.*
Redit ex alio plauſus. Victor
Conſtantinus Conſtantinum
Vocat ad Romæ ſceptra Quirinæ.
Huc verte tuas turba choreas.

SCENA IV.

S. Helena cœlitus intelligit victoriam Conſtantini, ſecuturamq; brevi Criſpi majoris filij mortem, & pro Conſtantino imperaturum Conſtantinum Juniorem: pôſt Imperium ad Germanos transferendum, & demum in Auſtriacis perennaturum.

B. Virgo. S. Helena. Angeli duo.

S. Helena. O Cura Matris nate! quàm Romam diu
Armis fatigas! ſæpe mihi fuſis tua
Fortuna lachrymis conſtitit, ſæpe & prece
Rogatus æther. Rurſus avulſa arbitris
Felicitati Flaviæ pronum voco
In vota olympum. Magne dominator poli,
Qui bella flectis, qui piam cauſam manu
Foves paternâ, cura cui ſobolis meæ eſt,
Helenæ precatus aſpice, & fuſas pio
Lachrymas natatu. Cauſa qua bellum trahit,
Juſtitia Pietaſq; eſt. Tyrannorum premit
Utramq; rabies. Utraq; ultorem petit.
Utriq; Conſtantinus affulſit pius
Per arma vindex. Facilis ex alto Pater
Ades innocenti Cæſari, & gravi incitam
Turbine procellam prælij, in in purum diem
Reſolve Numen. Quæ polo nubes micat?
B. Virgo. Cecidit procellæ fervor, & belli gravis — Nube curruli invehitur.
Repreſſa flamma eſt. Filius Romam tenet

Armis

Armis Nepotum; Criſpus aggreſſus Tibri,
Minorq́; Conſtantinus aggreſſus ſolo
Tenuêre muros: gemina progenies patris
Cum Patre triumphat. Jamq́; Romanis Jovem
Deturbat aris, Cruxque ſtat medio foro
Veneranda populis. *S. Helen.* Numen ô verè pium!
Suiſque pronum ſemper, & nunquam diu
Favens Tyrannis! Maximi ô Mater DEI
Auguſta Virgo, noſſe ſi per te licet
Ventura quondam, gloriam nati mei
Aperi & Nepotum. *B. V.* Flavius primus jubar,
Sceptrumq́; Chriſto ſubdet, & Romæ pia
Delubra ſtatuet: jamque ſe ſacro parat
Latici abluendum: jam Sacerdotum impia
Cohors latebras quærit, & totâ ruit
Fugitiva Româ. Criſpus; ah! Criſpus. *S.Hel.* Siles?
Sed ipſa vox repreſſa mihi loquitur ſatis
Omen ſiniſtrum. *B.V.* Melius hac telâ leges
Ventura quondam, Cœlitum inviolabili
Sancita lege. *S. Hel.* Raperis? O Virgo mali
Averte ſeriem! Primus intuitus gravi
Acerbat animum vulnere: Hic ater color
Color ſiniſtri eſt ominis. *Angel.* Epigraphen lege:

Telam opere phrygio elaboratā porrigit. Avehitur B. Virgo. Explicatur ab Angelis telæ pictura.

S. Helena. *Brevis roſarum vita.* Quid mœſti canit?
Angelus. Vultum intuêre. *S.Hel.* Criſpus eſt. *Ang.* Illū Deus
Oſtendit orbi; non dedit. Lethi ultima
Propinquat hora. Fata ſic cœli jubent.
S. Helena. Quamvis ſe in altum pectus inſinuet dolor,
Senſuſque noſtri ſanguinis; *Novit* DEVS,
Quid faciat. Helenam Numinis juſſis decet
Parêre facilem. Tu mihi Criſpum DEUS
Dederas Nepotem, rurſus ego Criſpum tibi
Repono genitor. Iſte quis blando genas
Illuſus oſtro, terga cûi ſubdit leo,
Cûi frons coronâ fulget? *Ang.* Epigraphen lege.

Vox Ferd. III.

Conſtantinus Iunior oſtenditur.

S. Helena. *Poſt fata fratris imperat.* Triſtem fugat
Hæc ſcena nubem. *Ang.* Frontis auguſtæ decus
Tuêre. *S. Hel.* Conſtantinus eſt. *Ang.* Illum DEUS
Tot poſt Avorum funera, ſuorum dedit
Majorum epitomen: *Conſilî*, ac *Induſtriæ*

Æquè

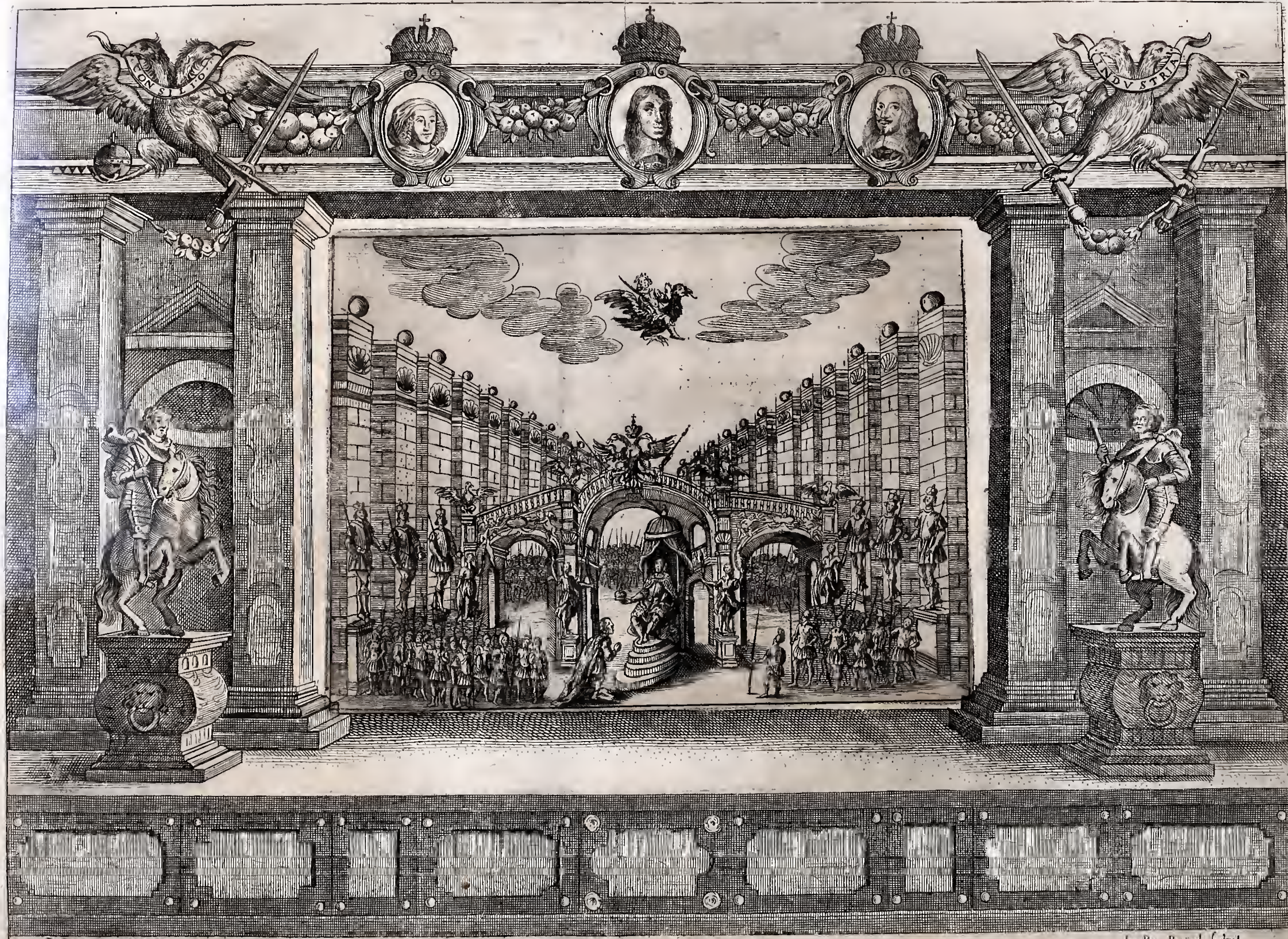
Æquè capacem. *S. Hel.* Magna, mens ſpondet gravis;
Induſtria acris, grande *Conſilium*, tenor
Maturus oris, pectus inſultu altius
Sortis ſiniſtræ, mellei nectar labri,
Ferocientis neſcia furoris manus,
Conſcia fluentûm munerum, *Pietas* Patris,
Iuſtitia Avorum: Flavius totus ſua in
Sobole refuſus. *Ang.* Magna, quæ ſpondet, dabit.
Illo regente ſtertet infuſus pigris
Gradivus armis: alma pax, candor, fides
Orbem reviſet; aurei mores patrum,
Themiſq; nuper pulſa revocabunt polo
Felicitatis ſceptra. *S. Hel.* Quæ ſedet hic Dea
Alite Tonantis? *Angel.* Jlla, quæ quondam dabit Germania.
Mundo obſequenti jura, quæ populos premet
Germana tellus: illa, poſt magnam Ducum
Regumq; ductam lineam, Archiduces dabit
Vaſti potentes Imperi. *S. Hel.* Quamnam hic lego Auſtria.
Deam tiarâ fulgidam? *Ang.* Epigraphen lege.
S. Helena. *Orbis tenebit ultimum Imperium Auſtria.*
Angelus. Hæc illa Nympha eſt, cujus ad genua accidet
Subactus orbis, cujus ad ſacros pedes
Domitus jacebit Boſphorus, cuius gravem
Uterq; mundi cardo trepidabit manum.
S. Helena. Quænam iſta ſeries nominum? *Angel.* Patent: lege. Auſtriaci Imperatores.
S. Helena. Rudolphus. *Angel.* Jlle Habſpurgicæ gentis pater
Auguſtus. *S. Hel.* Albert⁹. *Ang.* Triumphator; Patris
Honoris hæres. *S. Hel.* Fridericus. *Angel.* Florido
Vultu ſerenus. *S. Hel.* Alter Albertus. *Angel.* Cui
Subeſſe mundus geſtijt, cuius caput
Pindus coronâ cinxit, & fronti dedit
Apollo laurum. *S. Hel.* Fridericus. *Ang.* Inclitus
Honore pacis. *S. Hel.* Maximilianus. *Ang.* Novus
Ad ſceptra Salomon. *S. Hel.* Carolus Quintus. *Angel.* Cui
Subacta Mauri colla, depreſſus tumor
Lybiæ calentis, Martis Armenij furor,
Et Gaditanti decolor fluctus maris,
Et Belgæ, & Angli, & detriumphati fuga
Ceſſit Tyranni Thraciæ, & quidquid vago

Sinu Amphitrite amplectitur, quidquid dies
Utrinq; puro pendulus cœlo videt.
S. Helena. Fernandus. *Angel.* Æquus & Pius, cœlo ſatus.
S. Helena. Maximilianus. *Angel.* Generis humani lepor.
S. Helena. Rudolphus alter. *Angel.* Ultimi mundi pavor,
Plenus ſenatu, Biſtonum terror, manus
Victoriarum dextra. *S. Hel.* Matthias. *Angel.* Cui
Mera mella candor indidit, nectar merum
Natura. *S. Hel.* Ferdinandus alter. *Angel.* Cœlitum
Pietate fervens. *S. Hel.* Ferdinandus Tertius.
Angelus. Juſtus, Piuſq; Cæſar, & mundi arduum
Fulcrum labantis. *S. Hel.* Quartus. *Ang.* Alemanno breve
Conceſſus orbi gaudium, Germaniæ
Medulla, amorq; Principum, Europæ dolor.
S. Helena. Leopoldus. *Angel.* Unus, omnium compendium
Regum priorum: cuius in venas fluit
Omnis parentum gloria; ingenij vigor,
Matura ſceptris indoles, pectus capax,
Natura fortis, frontis innubis dies;
Animus benignus, aptus in Martem calor,
Et cura Themidis, cura pieratis, ſacra
Religio Avorum, Conſilî ac Induſtriæ
Fœcunda vena. *S. Hel.* Nemo conſequitur? *Ang.* Latent
Hoc involucro plurimi: ſed quos dabit
Seris olympus ſæculis: nec, ſi polus
Mihi vera loquitur, Imperi Alemanni jubar
Unquam recedet Auſtriâ, dum ſe dies
Cœlo rotabit. *S. Hel.* Vivat! ô vivat meus
Poſt fata gentis Flaviæ, ad ſolium datus
Leopoldus orbis! ſiſtite in curſum incitos
O aſtra Soles, ſerus ut ſidus pijs
Accedat aſtris. *Angel.* Annuit votis DEVS. Angeli in ſublime feruntur.

SCENA V.

IDola juſſu Conſtantini confringuntur, & Crucis effigies veneranda ſtatuitur.

Artemius. Volumnus. Veranus. Metellus. Popa 1. Popa 2.



P. P. Van Mildert. delineauit

Iaco. Bu. Bruynel ſculpsit

ACTVS V. SCENA V.

Volumnus. SUccumbe Magne Jupiter, nullæ tuo
Stant aræ honori; nullus accenſis vapor
Fumat ab acerris. Flavius poſtquam tenet
Vrbem; receptâ Numina fugantur Cruce.
Miles per omnes urbis infrenis vias
Antiqua Romæ decora, Dardanidûm Deos
Pede violento proterit. Furias putes
Aut editas Acheronte Furiarum nurus
Totis volare compitis. *Veran.* Latebras pater;
Et antra Soli impervia, & triſtes pete
Soli cavernas: crudus inſequitur furor,
Et nec ruinis Numinum expletus; tuum
Letho requirit verticem. *Popa 1.* Fuge ô Pater,
Et innocentes conde ſpeluncâ Deos.
Popa 2. Heu! quàm malignis fata nos aſtris agunt!
Inſtant, ſequuntur: fugite. *Artem.* Sed nullus fugam
Tibi campus aperit; Caſpiæ rupis genus,
Hircana Tigris, lacte Furiarum & Stygis
Nutrita ſpumis vipera! ad noctis plagas,
Adoperta tenebris antra damnatum caput
› Raptate. Dignus publico arceri eſt die,
› Quis quis ſceleribus publicum inceſtat diem.
Volumnus. Verêre ſacros Numinum Myſtas: Dij
Ferro Poparum jura violari vetant.
Artemius. Vetant? propinqua rupe deciſi Dij?
Aut fabricati quercino è trunco? vetant?
Volumnus. Per aſtra! *Artem.* Quæ tu ſcelere non uno inquinas.
Volumnus. Per magna Romæ Numina. *Artem.* In quorũ ultimã
Jurat ruinam Flavius. *Volum.* Per Flavij
Victoriam. *Artem.* Victoria hæc nulla eſt, niſi
Ficta eruantur Numina, & totâ Dij
Fugentur urbe. *Vol.* Cæſaris per clementiam.
Artemius. › Severitatem meritus. Inſonti nocet
› Quis quis nocenti parcit. *Volum.* At quod nam ſcelus
Manum hanc notavit? *Artem.* Sæculi crimen tui,
› Etiamne quæris? Nemo non nocens fugit.
Fuga te nocentẽ comprobat. *Volum.* Fugio innocens.
Fugio nocentes. *Artem.* Conſciæ mentis timor
Fugam imperavit. *Volum.* Quando moriendi pavor

 Etiam

› Etiam innocentes occupat. *Artem.* Nullam probus
› Timet ad procellam. *Volum.* Nec tamen ſolus timor
› Probat nocentem. *Artem.* Conſcius quem non premit
› Animus, pavere neſcit. *Volum.* Inſontes quoq;
› Metus flagellat. *Vol.* Et probat ſontes quoque.
Ferro expiatus vindice in Avernum rues.
Volumn. Injudicatum perimis. *Artem.* Vbi crimen patet,
Fruſtra eſt tribunal. *Vol.* Æquitas cauſam exigit.
Artem. Vindicta juſta ſupplet. *Vol.* Injuſta eſt tamen,
Niſi exigatur cauſa. *Art.* Quid fruſtra moras
Per verba nectis? Rapite deſpectum ſoli
Peſtemq; Romæ: nullus eſt precibus locus.

SCENA VLTIMA.

Conſtantinus Imperator poſcente Roma Filium ſuum Conſtantinum Juniorem, Cæſarem renunciat.

Conſtantinus Imperator. Conſtantinus Iunior. Criſpus. Artemius Ablavius. Senatus.

Conſtantin. Victoriarum primus eſt fructus, Dei
Proferre faſces: alter eſt populi ſalus:
Tertius avitæ ſtirpis & generis honor.
Si Roma primum Numini pendas, tibi
Pendam ſecundum Flavius. Pulſo Jove
Marte exulante, Pallade extinctâ, grege
Fracto Deorum, Tartari oppreſsâ lue,
Simul exulabunt capita vitiorum; Venus,
Calor impudicus, furta, ſacrilegi doli,
Ambitio, rixæ Civium, alieno bono
Inhians cupido, proprijs nunquam ſatur
Hydrops, tumultus plebis, Impietas, furor,
Et quidquid Acheron lacubus eructat mali.
His fauſtitatis regna ſuccedent, boni
Sincera vena, cana Majorum fides,
Sæcula refuſa melle, relligio patrum,
Studium tuendi Numinis, juſtâ Themis
Bilance facta ponderans, riguo polus
Fœcundus auro pacis, & nuper ſolo
Expulſa virtus. Inde qui reducem arceat
Gregem Deorum, quiq; Pietati ſemel

Collata

Collata ſceptra foveat, & vero Deo
Aſſerat honores, Flavius ſanguis dabit.
Hoc Roma poſcit, Criſpus hoc frater vovet;
Hoc genitor ambit, bellica hoc virtus petit
Nati merentis: Filius ſolus Patris
Romæq; votis abnuit. Vel ſic tamen
’ Sceptrum meretur. Nemo regnare eſt aptior,
’ Quam qui recuſat. Ergo quod jubeat benè
Romæ evenire Numen, atq; Orbis bono,
Decimuſq; noſtri ſanguinis Nepos canat,
Poſtquam moleſti ponderis pars in meum
Criſpum recumbit, ponderis partem quoq;
Natu minoris filij inclino in caput.
Ades probatum Flaviæ ſtirpis genus,
Et gemma Patris, robur Herculeum para
Oneri ferendo. At regna ne primo aſpice
’ Obvia colore. Fallit occurrens decor,
’ Oculiſq; dum blanditur, internos ſinus
’ Vulnere cruentat: blanda mentitur foris,
’ Acerba condit. Purpuram, roſam putes,
’ Non abſq; ſpinis. Quo ſedent Reges thoro,
’ Sedent eodem pallor & trepedi metus.
’ Imperia edaces pectoris curas alunt.
’ Sic ſe boni ſub fronte diſſimulant mala.
’ Armanda mens eſt. Levius eſt illi jubar,
’ Cui corda virtus munit. *Conſtant.Jun.* Hoc ſcuto Pater
’ Armabo pectus. Nemo non fauſtè regit,
’ Virtute quiſquis Imperî molem rotat.
Criſpus. ’ Virtutis expers Cæſar, eſt miles ſine
’ Armis: nec hoſtes Imperî avertit ſatis,
’ Nec ſe tuetur; nec ſuos frenat ſatis.
’ Unum regendis Civibus frenum grave eſt,
’ Virtus regentis. *Conſt. Iun.* Mentis ingenuæ ſinu
Repoſta monita Patris, ac fratris geram.
Conſtantin. Hinc augurari Romulæ genti licet
Secunda ſemper regna, & innubes dies.
Hæc nate in humeros Regios chlamys fluat,
Ut iſta Regem purpura involvit ſinu,
Sic te tenere clauſa conſilia decet.

Arcana regni neſciat vulgus. Perit
Vigor imperandi, quando quod decuit tegi,
In vulgus exit. *Criſp.* Illa ſuſpicimus magis,
Quæ non videmus. Perditur cultus rei,
Quæ tota patuit. Sic Devs quanto magis
Latet, magis honoratur. *Conſt. Iun.* Haud fruſtra mihi
Natura cor repoſuit abſtruſo ſinu:
Conſilia clauſa Cæſarem faciunt ſuo
Populo verendum. *Conſt.* Capitis auguſtum jubar
Frontem coronet. Cæſares ſervi ſumus
Capite ligati: quodque ſpectandos facit
Diadema mundo, vinculo adſtringit caput,
Ne quod libet, licere credamus. *Conſt. Iun.* Miſer
Rex eſt, agenda quiſquis à libitu ſuo
Metitur. Illa velle ego tantum velim,
Quæ velle honeſtum eſt. *Criſpus.* Imperî auguſti ſalus
Hac lege ſtabit. Nemo non eadem volet,
Cum volet honeſta Cæſar. *Conſt.* Hunc mundi globū
Accipe gerendum. Dividit tecum ſuas
Curas Olympus. Sic rege, ut decet Dei
Vices gerentem. *Conſt.* Facilis ad motum globus
Forti tenendus eſt manu: impulſu levi
Perdit quietē. *Conſt. Iun.* Quamdiu hac ſtabit manu,
Illud ſtudebo ſemper, ut conſtet ſuâ
Firmus quiete. Maximum Imperij bonum
Reor, quietem. *Conſt.* Tubine ut nullo quies
Turbetur Orbis, addo, quam nunquam tulit,
Crucem inquieto. Flecte quam in partem voles,
Crux eminebit ſemper. Huc verte: huc rota:
Deprime, reſurget. *Criſp.* Nempe qui fidit cruci,
Major procellis exſtat, & nullo valet
Furore ſortis opprimi. *Conſt.* Sceptrum cruci
Adjungo. Mundi ſceptra fundantur cruce.

Criſpus. Regnat beatè, quiſquis Imperium baſi
Iſtâ locarit. *Conſt. Iun.* Primus Auguſtus Pater
Imperia fundas in cruce; ſecundus, Patris
Imago Criſpus, tertius pariter volo
Sic ſtare ſceptra: Fratris exemplum & Patris,
Lex mihi regendi eſt. *Conſt.* Hinc pius manat rigor


ONSILIO
G.B.f
P. P. Van Mildert delineaut
IacoBus Bruynel ſculpsit

Rigidaq; Pietas. Dura nec nimium volo,
› Nec blanda nimium ſceptra: Contemptum facit
› Nimia facilitas Cæſarem, exoſum timor.
Criſpus. › Multos timebit ille, quem multi timent.
Conſtantin. Ferro marita dextram. Hoc forti tuos
Tuere Cives: quodq; me decet magis
Hodie precari, ſplendeat ſemper bonæ
Fulgore pacis enſis, & fugiat gravi
Sævire cæde. ſi tamen læſus Devs,
Aut læſa jubeat æquitas, forti tibi
› Manu eſt tonandum. *Criſpus.* Sceptra defendit Devs;
› Quæ vulnerari ſcelere non ſinunt Deum.
› Conſervat idem regna, quæ forti Themin
› Manu tuentur. *Conſt. Jun.* Fulminis legem meo
Præſcribo ferro: parcit innocuis; face
Cremat nocentes. *Conſt.* Regio Auguſtum ſubi
Pulvinar oſtro, ut inde ſpecteris tuis;
› Tuoſq; ſpectes. *Criſp.* Celſior quiſquis loco eſt,
› Animo eminere ſtudeat. Hoc magnum facit,
› Quod plebis undis eximit. *Conſt. Iun.* Vilis jocus
› Eſt Imperator, quando non populo altior
› Mens eſt regentis: vilis eſt jocus quoque,
› Sublimitatem gloriæ ſi non pari
› Virtute fulcit. Edito ſic me loco
Siſtam videndum, ut populus in nato Patrem
Videat regentem. Maximum hoc decus reor,
Exempla legere Patris, & vivum meis
Servare meritis. *Conſt.* Nate, ſic mundum rege
Pietate Patris, atque *Iuſtitiâ*, tuâ
Induſtriâ: atq; lege *Conſilij*. Has tibi
Adjunge Comites, ſive commoto fremat
Fortuna Marte; ſive pacato meet
› Pax alma regno. Nemo non felix regit,
› Qui jura lege *Conſili* atque *Induſtriæ*
› Decernit Orbi. Stringe complexu Patrem.
Conſt. Jun. Ut ipſa Patris viſcera, atq; ipſum imprimam
Mihi parentem. Patris exemplum ſat eſt;
Ut quos reduxit gemmeos orbi dies,
Illi meatu perpeti ſemper fluant.

Exacta

Conſtantin. Exacta pompa eſt. Sic Deus iniquos premit,
› Probos ſecundat. Nullus invito Deo
› Scelerata longum in tempus Imperia trahit.
› Nulli ſecunda ſceptra non pietas facit.

Metellus. Si quis beatos Flaviæ genti dies
Auroq; cuſas ire olympiades vovet;
Iſtam ſereno gaudio impendat diem;
Plauſuque lucem tranſigat, noctem jocis. **Datur plauſus.**

FINIS.

NOMINA ACTORUM.

COELITES.

B. Virgo. VVolffgangus Reichenthaller Auſt. Vien. Rhetor.
S. Petrus. D. Ioannes Miotti Tridentinus S. Theol. Aud.
S. Paulus. D. Paulus Iacobus Nidermayr Nob. Vien. I. V. Stud.
S. Nicolaus. D. Ioannes Bapt. Mayr Phil. Mag. S. Theol. Aud.
S. Helena. Franciſcus Ioſepſus Grüner Nob. Vien. Log. Stud.
Angeli. { Caſparus Hilarius Gelb. Auſtr. Vien. Rhetor.
Melchior Harrer Auſtr. Vien. Rhetor.
Elias Riſner Auſtr. Grammatiſta. }

PRINCIPES.

Fl. Conſtantinus Magnus. D. Simon de Thomaſis, Nobilis Tridentinus, quondam Auguſtiſs. Ferd. III.. Ephœborum Præfectus. I. V. Candidat.
Fl. Iulius Criſpus. D. Franciſcus Xaverius VVeinzerle Phil. Mag. I. V. Studioſus.
Conſtantinus Iunior. F. Illuſt. D. Michaël Ioannes Comes ab Althan. Rhetor.
Maxentius. R. D. Ioannes Iacobus Kling AA. & Phil. Mag S. Cæſ. Maieſt. Capell.
Romulus. Fil. Alphonſus Alexius Nob. Italus Gradiſcanus. Rhetor.

MINISTRI PRINCIPVM.

Dymas Magus. D. Franciſcus Paſinus Nob. Trident. quondam Auguſtiſs. Cæſaris Ferd. III. Ephœborum Præceptor.
Maximus Conſul. D. Ioannes Miotti Trident. S. Theol. Aud.
Selius Filius. D. Paulus Iacobus Nidermayr Vien. I. V. Studioſus.
Metellus Conſul. D. Michaël Franciſcus Poſch Auſtr. S. Theol. Aud.
Artemius Dux. D. Franciſcus Adamus Feigenputz Nob. Auſtr. I. V. Studioſus.
Ablavius Dux. D. Ioannes Bapt. Galin, ex Com. Goritienſi I. V. Studioſus.
Valerius Dux. D. Paulus Richardus Freyendorffer Eiſenſtadienſis, I. V. Studioſus.
Achillas Dux. D. Ioannes Miotti Trident. S. Theol. Aud.
Excubitor. D. Cornelius Sigiſmundus Haffner Provinc. Auſtriæ Phyſic. Aud.

CHORI MUSICI.

Providentia. Victoria. Sol. Tyberis. Vindicta. D. Georgius Guilielmus Helmling ex Palatinatu, I. V. Studioſus.
Providentia. Phaëthon. Tyberis. D. Ioannes Michaël Civis I. V. Studioſus.
Pietas. Ioannes Leopoldus Paumgartner Auſtriacus ex S. Floriano. Logicus, ex Sem. SS. Ignatij & Pancratij.
Conſilium. Faber. Triton. Cyriacus Norbertus Marsfeld Bohemus, Logicus.
Induſtria. Popa. Triton. Ioannes Bernardus Mayr Auſtr. Vien. Phyſicus, ex Sem. SS. Ignatij & Pancratij.
Impietas. VVolffgangus Fugker Auſtr. Neoſtad. Principiſta. Convictor.
Ambitio. Franciſcus Haug Auſtr. Loeberſtorffenſ. Grammatiſta, ex Sem. SS. Ign. & Pancr.
Furor. Triton. Thomas Mainmolff Bavarus Vndenſis. Phyſicus.
Angelus in columna ignis. Pax. Elias Riſner Auſtriacus. Grammatiſta.
Fama 1. Ioannes Marcus à Mitterpach, Nob. Styrus Seccov. I. V. Stud. ex Sem. SS. Ignatij & Pancratij.
Fama 2. Faber. Muſa. Lucas Ferdinandus Eckmüller Auſtr. ex S. Florian. ex Sem. SS. Ignatij & Pancratij.
Popa. Faber. Triton. Thomas Braun Neoburgo-Palatinus. Logicus.
Popa. Larva Infernalis. R. D. Iacobus Grabſtain Prutenus, S. Theol. Aud. ex Cæſ. Convict.
Popa. R. D. Michaël Egger Tyrolenſ. S. Theol. Aud. ex Cæſ. Convict. Collegio.

Popa.

Popa. Muſa. Carolus Valerius VVickhart Helvetus Tigurinus. Phyſicus ex Sem. SS. Ignatij & Pancratij.
Popa. Tobias Hueber Salisburgenſis. Syntaxiſta.
Faber. Andreas Aloyſius Goltperger Prutenus AA. & Phil. Mag. Medicinæ Stud.
Muſa. Nais. Ioannes Leydoldt Auſtr. VVaidhoff. Princip. Convictor.
Nais. { Bartholomæus Menegatti Auſtriacus Princip. ex Sem. SS. Ign. & Pancr.
Iſaac Ramer Auſtr. Syntaxiſta.
Vdalricus Iacob. Bavar. Phyſ. ex Sem. S. Ign. & Pancr. }
Triton. { Martinus Miereſovvsky Polonus ex Sem. SS. Ign. & Pancr.

CHORUS ROMANÆ JUVENTUTIS ET SALTATORUM.

Illuſtris. D. Franciſcus Antonius Comes à Dietrichſtain Auſtr. Vien. Logicus.
Illuſt. D. Ferdinandus Erneſtus Comes ab Abenſperg & Traun Auſtr. Vien. Rhetor.
Illuſt. D. Alexander Comes Edeody Vngarus Rhethor.
Illuſt. D. Franciſcus Carolus Comes de Rabatta. Venetus. Poëta.
Illuſt D. Maximilianus Dominus à Scherffenberg Auſtriacus Vien. Logicus.
Illuſt. D. Fridericus Dominus à Scherffenberg Auſtr. Vien. Rhetor.
Carolus Leopoldus Geyer Provincialis Auſtriæ. Logicus.
Ioannes Vitus Sartorius Nobilis Vienn. Logicus.
Carolus Pannigalli Nobilis Vienn. Logicus.
Ioannes Stainpazer Nobilis Vienn. Rhetor.
Franciſcus Chriſtophorus Geyer Provincialis Auſtriæ. Logicus.
Erneſtus à Pallingen. Nobil. Vienn. I. V. Studioſus.
Ioannes Griennenvvald Nobilis Viennenſis.
Ioannes Carolus Goyer Nobilis Viennenſis.
Ioannes Angelus Menſurati Nobilis Viennenſis.
Dominicus Bertalli Nobilis Viennenſis.
Franciſcus Ladislaus Ventura Nobilis Viennenſis.
Bernardus Dominicus Zuchellus Nobilis Venetus.
Franciſcus Ignatius à Rungen Nobilis Viennenſis. Phyſicus.
Andreas Leopoldus Liber Baro de VVoltzin Polonus. Rhetor.
Leopoldus Franciſcus Schvvinghamber Nobilis Neoſtadienſis. Iuriſta.
Ioannes Iacobus Guiſinger Nobilis Bruntrutanus. I. V. Studioſus.
Simeon VVenceslaus Daudlesky Nobilis Bohem. I. V. Studioſus.
Ioannes Philippus Franciſcus Horny Nobilis Vien. Philoſophus.
Ferdinandus Goyer Nobilis Vienn. Poëta.
Carolus Belchamps Nobilis Nanceyanus, AA. LL. & Philoſ. Mag. I. V. Studioſus.
Tobias Andreas Göpffert Nobilis Auſtr. Phil. abſolutus, I. V. Stud.
Bernardus Franciſcus Scheidler Nobilis Pragenſis. Grammatiſta.
Ignatius Ebner Nobilis Viennenſis. Grammatiſta.
Dominicus Ventura Nobilis Viennenſis.
Petrus Cornelius Keller Nobilis Viennenſis.
Franciſcus Adriani Nobilis Viennenſis.
Ioannes Caſparus à Brams Nobilis Viennenſis. Principiſta.

CHORI INFERORUM & LARVARUM.

Rex Inferorum. R. D. Sebaſtianus Glavinich Iſtrianus Petenenſis, S. Theol. Aud.
Simon Zaremba Prutenus. Phyſicus. Convictor.
R D Iacobus Grabſtain Prutenus S. Theol. Aud. Convictor.
Volumnus Sacerdos Martis. D. Ioannes Bapt. Mayr Tyrol. S. Theol. Aud.
Veranus Myſta. D. Septimius Pichi Nobil. Italus Piſaurenſis Metaph. Convictor.
Maguſcus. Paulus Hanſchiz Auſtriacus Viennenſis. Rhetor.

Accedunt
COELITES. INFERI EXERCITUS.